

รัฐประศาสนศาสตร์

กับศาสตร์ที่หลากหลาย

**Public Administration
and Diversity of Science**

PAAT JOURNAL
ปีที่ 4 ฉบับที่ 7 มิถุนายน 2565
ISSN 2730-1796

PAAT Journal

Public Administration Association of Thailand

Volume 4, Number 7, June 2022

ISSN 2730-1796

Published by:

Public Administration Association of Thailand (PAAT)

Copyright© 2020

Editorial Office:

Faculty of Political Science, Thammasat University (Thaprachan Campus)

Phrachan Road, Phra Nakorn, Bangkok, Thailand 10200

Phone: +66(0)2-842-4456

Email: thaipaat@gmail.com

Website: www.thaipaat.com

Facebook Page: www.facebook.com/publicadministrationAssociation/

ออกแบบหน้าปกโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตรลดา ไชยะ

ขอขอบคุณเครดิตภาพปก <https://www.canva.com/design/>

ขอขอบคุณที่มาภาพจาก <https://th.depositphotos.com/>

คณะบรรณาธิการวารสาร PAAT Journal

บรรณาธิการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ	มหาวิทยาลัยรังสิต
2. รองศาสตราจารย์ สีดา สอนศรี	นักวิชาการอิสระ
3. อาจารย์ ดร.วิบูลย์ รัตนภรณ์วงศ์	นักวิชาการอิสระ

บรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. อัมพร อารังลักษณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิระ ประทีป	มหาวิทยาลัยรังสิต
2. รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อัครณัฐ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์ มานิต ศุทธสกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
5. รองศาสตราจารย์ ดร. ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
7. อาจารย์ ดร. ถวิลวดี บุรีกุล	สถาบันพระปกเกล้า
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคผลากรณ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. รองศาสตราจารย์ ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ชีระฐิติ	มหาวิทยาลัยมหิดล
11. รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนิมพานิช	นักวิชาการอิสระ
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมธรรม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดมโชค อาษาวิมลกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ กัญจนพงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรา จตุรโกมล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภาพรณ เจนสันติกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตรลดา ไชยะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
20. อาจารย์เนรมิต จิตรรักษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
21. อาจารย์สุรัชย์ คงประเสริฐ	นักวิชาการอิสระ
20. ร้อยเอก อาจารย์ ดร.จารุพล เรืองสุวรรณ	นักวิชาการอิสระ
21. อาจารย์ ดร.ณัฐภัทร์ รักวงศ์วาน	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
22. อาจารย์ ดร.พิเชษฐ์ พิณทอง	นักวิชาการอิสระ

23. อาจารย์บริบูรณ์ ฉลอง

24. นางสาวมณีชัชวาล มณีศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจาย

เสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการ

โทรคมนาคมแห่งชาติ

วารสาร PAAT journal ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหารกิจการสาธารณะ รัฐศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นการพัฒนาสาขาวิชาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า
3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย กับสมาชิกของสมาคมฯ และสังคม

ทั้งนี้ ทางสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยจะดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ทางออนไลน์จำนวน 2 ครั้งต่อปี หรือ ปีละ 2 ฉบับ ได้แก่

- ฉบับประจำเดือนมิถุนายน
- ฉบับประจำเดือนธันวาคม

บทความที่ตีพิมพ์ทุกบทความผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) และคณะกรรมการในสาขานั้น ๆ โดยเป็นการประเมินแบบการปกปิดผู้พิจารณา (Blinded Review)

อนึ่ง ทัศนะที่เกิดขึ้นจากบทความที่เผยแพร่ในวารสาร PAAT Journal ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียนบทความเท่านั้นมิใช่จากทางผู้จัดทำ ผู้เขียนบทความจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลทางกฎหมายใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากบทความของตนเอง

ทะเบียนเลขที่ จ.๑๓๔๐/๒๕๖๕

ส.ค.๖

**ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมขึ้นใหม่ทั้งชุด
หรือการเปลี่ยนแปลงกรรมการของสมาคม**

ใบสำคัญฉบับนี้ออกให้เพื่อแสดงว่า สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ ณ เลขที่ ๒ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) ถนนพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีการแต่งตั้งกรรมการของสมาคมขึ้นใหม่ทั้งชุด และนายทะเบียนสมาคม กรุงเทพมหานคร ได้รับจดทะเบียนการแต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่ทั้งชุดของสมาคมตามมาตรา ๘๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ดังต่อไปนี้

๑. นางอัมพร	อัครลักษณ์	นายกสมาคม
๒. นางสาวสิดา	สอนศรี	อุปนายก
๓. นายจิระ	ประทีป	อุปนายก
๔. นางสาวบุษบง	ชัยเจริญวัฒนะ	อุปนายก
๕. นายศุภชัย	ยวาทะประภาส	กรรมการและที่ปรึกษา
๖. นายวิบูลย์	รัตนภรณ์วงศ์	กรรมการและที่ปรึกษา
๗. นายมานิต	ศุทธสกุล	กรรมการ
๘. นายไตรรัตน์	โกศลภากรณ์	กรรมการ
๙. นายสถาพร	เรืองธรรม	กรรมการ
๑๐. นายธัญวัฒน์	รัตนศักดิ์	กรรมการ
๑๑. นางนภเรณู สัจจรักษ์	ธีระวุฒิ	กรรมการ
๑๒. นายอัษฎกรณ	วงศ์ปรีดี	กรรมการ
๑๓. นางอรทัย	เลียงจินดาถาวร	กรรมการ
๑๔. นายอุดมโชค	อาษาวิมลกิจ	กรรมการ
๑๕. นางฉวีลวด	บุรียกุล	กรรมการ
๑๖. นายเนรมิตร	จิตรรักษา	กรรมการ
๑๗. นายนิติพัฒน์	ดิธนกุล	กรรมการ
๑๘. นางสาวณัฏฐิชา	มณีศรี	กรรมการและปฏิคม
๑๙. นายณัฐภัทร์	รักวงศ์วาน	กรรมการและสารณียกร
๒๐. นายสุรชัย	คงประเสริฐ	กรรมการและนายทะเบียน
๒๑. นางสาวจิตราลดา	ไชยะ	กรรมการและประชาสัมพันธ์
๒๒. นายบริบูรณ์	ฉลอง	กรรมการและเหรัญญิก
๒๓. นางศิริภัสสร	วงศ์ทองดี	กรรมการและเลขานุการ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

จ. ฤกษ์ชัย

(นายรัชกฤต พยัคฆ์)

ผู้อำนวยการส่วนการรักษากฎหมายและระเบียบข้อ ๒ ปฏิบัติราชการแทน

อธิบดีกรมการปกครอง

นายทะเบียนสมาคมกรุงเทพมหานคร

CS Scanned with CamScanner

บทบรรณาธิการ

เข้าสู่ปีที่ 4 ของวารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย หรือที่เรียกว่า PAAT Journal ในรูปแบบการเผยแพร่ด้วยระบบออนไลน์ เพื่อให้สมาชิกและผู้สนใจทั่วไปได้เข้าถึงผลงานทางวิชาการที่ได้มีการนำเสนอในเวทีวิชาการที่จัดขึ้นโดยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในแต่ละปี ผ่านช่องทางเว็บไซต์ของสมาคม thaipaath.com ซึ่งสามารถนำไปประกอบการแสดงหลักฐานการจบการศึกษาภาคบัณฑิต รวมถึงการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการก็ตาม

สำหรับฉบับที่ 7 นี้ ทางกองบรรณาธิการได้นำบทความที่ได้นำเสนอในงานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 14 ในหัวข้อ “ประเทศไทยในปี ๒๕๖๕ : ทลายกำแพงศาสตร์เพื่อการพลิกฟื้นประเทศ (Thailand Beyond 2022: Transdisciplinary Perspectives)” จัดขึ้นที่ห้องประชุม Sapphire 202 อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม ศูนย์การแสดงสินค้าและการประชุม เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี ในวันที่ 25 มีนาคม 2565 โดยมีคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นเจ้าภาพหลัก จำนวน 6 ผลงาน ซึ่งมีความหลากหลายศาสตร์จากมุมมองที่เกี่ยวข้องกับด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับ “การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานสู่การเมืองระดับชาติ: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวของปีกแรงงานภายใต้พรรคอนาคตใหม่ ช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2563” รวมถึงแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” และการทศุวัตคิด: มุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่ง โดยพิชามญช์ ศุภสร และทิพวรรณ กำศิริมงคล สู่ประเด็น “การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับไทยและบางประเทศในอาเซียน” โดยรุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล “การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยบัณฑิต สุนทรวีกรานต์และคณะ รวมถึงประเด็นปัญหาประโยชน์ชุมชนในเรื่อง “แก้มลิงทุ่งปักขอ: การคืนพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ชุมชน” โดยพสุติ จันทรโกมุต และคณะ

นอกเหนือไปจากความพยายาม “ทลายกำแพง” ที่วางกันการมองประเด็นปัญหาสาธารณะทั้งแง่มุมทางการเมือง ความเคลื่อนไหวขบวนการทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ในระดับชุมชน สู่ระดับชาติและสังคม จนถึงความร่วมมือระหว่างประเทศนี้ สะท้อนให้เห็นความน่าพิศวงของศาสตร์ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีอาจจะทั้งความเป็นการเมืองในสังคมในแต่ละระดับ รวมไปถึงการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาปากท้องของคนในสังคมที่ต้องปรับใช้ศาสตร์ทางเศรษฐศาสตร์มาช่วยในการประมวลข้อมูลซึ่งทางกองบรรณาธิการได้รับความกรุณาจากดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะเช่นเคยในการนำเสนอเครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองท้องถิ่น โดยหยิบยกกรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง มาเป็นตัวอย่างพอให้เห็นความเป็นไปได้ในการใช้งาน

ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ระบบออนไลน์จากภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 ในช่วงสองปีที่ผ่านมา สถาบันการศึกษาทั้งหมด

โดยสภาพบังคับให้ใช้การเรียนการสอนผ่านสื่อเป็นหลัก รวมไปถึงหลักสูตรนักบริหารที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานอื่น ๆ ดังนั้น ประเด็นคำถามในการศึกษาวิจัยที่ได้มีการศึกษาโดยสถาบันพระปกเกล้าถึง “ประสิทธิภาพของบทเรียน E-learning และความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI E-learning” หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ สถาบันพระปกเกล้า โดยสมเกียรติ นากระโทก เป็นตัวอย่างหนึ่งของการติดตามประเมินผลของหลักสูตร ซึ่งเป็นที่คาดเดาได้ว่าระบบการเรียนการสอนผ่านระบบการประชุมออนไลน์นี้จะยังคงใช้งานอยู่ในปัจจุบันและในอนาคตแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสนี้จะบรรเทาลงก็ตาม คงปฏิเสธไม่ได้ว่า การศึกษานี้จะมีประโยชน์เพื่อการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรพัฒนานักบริหารทั้งหลายให้เหมาะสม และสามารถนำไปปรับใช้กับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้เช่นกัน

ส่วนการแนะนำหนังสือในฉบับนี้ ได้รับเกียรติจากรองศาสตราจารย์ สิดา สอนศรีได้สละเวลาเขียนแนะนำหนังสือเรื่อง *The Network Society: Concept* โดย ดาริน บาร์นีย์ (Darin Barney, 2014) ให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดเครือข่ายทางสังคมมากขึ้น ในอันที่จะจุดประกายให้นำไปศึกษาวิจัยต่อได้ และในส่วนของนันททัศนะนั้น ได้รับความอนุเคราะห์จากพิเชษฐ พิณทอง ชี้ให้เห็นความสำคัญของ “จริยธรรมของการวิจัย” ที่นับวันจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะสำหรับนักวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่อาจจะไม่ได้ตระหนักถึงความล่อแหลมของการก้าวล่วง “ความเป็นมนุษย์” และความเป็นส่วนตัวของบุคคลซึ่งประเทศไทยได้เริ่มบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเมื่อต้นเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ข้อคิดเห็นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตร “จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์” ที่สมาคมฯ จะได้นำเสนอเพื่อบริการในโอกาสหน้าแก่สมาชิก และผู้สนใจที่จำเป็นต้องใช้ใบประกาศนียบัตรรับรองประกอบการศึกษาวิจัยในวันข้างหน้า

ในนามของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ขอขอบคุณเจ้าของผลงานทุกท่านที่กรุณามอบผลงานให้กับสมาคมฯ นำมาเผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์และความไว้วางใจในการเผยแพร่และร่วมงานกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยในครั้งต่อ ๆ ไป

วารสารฉบับนี้จะไม่สำเร็จลงไม่ได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ซึ่งในวาระการดำรงตำแหน่งนายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ในวาระที่ 3 นี้ขอต้อนรับกรรมการบริหารใหม่หลายท่าน อาทิ นายวิบูลย์ รัตนารักษ์วงศ์ ในฐานะที่ปรึกษา อาจารย์เนรมิตร จิตรรักษา และนายประกาศิต แซ่ฮ้อ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งจะมาช่วยพัฒนาระบบการลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมให้ทันสมัยมากขึ้น รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ วังศ์ปรีดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จิตรลดา ไชยะ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์ สื่อสารข้อมูลความเคลื่อนไหวของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยทางเฟซบุ๊ก (ชื่อ “สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย-PAAT”) และช่วยออกแบบหน้าปกวารสารฉบับนี้ และดร.พิเชษฐ พิณทอง ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมให้ครอบคลุมความต้องการของสมาชิกทั้งประเภทสถาบันและรายบุคคล ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณทีมงานบรรณาธิการวารสาร ดร.ณัฐภัทร์ รังวงศ์วาน และนางสาวมณีชัชวาล มณีศรี ที่ร่วมกันพัฒนาวารสารของสมาคมให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับในแวดวงวิชาการ ซึ่งในเร็ว ๆ นี้จะได้นำ ข่าวดีมาแจ้งให้กับทุกท่านได้ทราบในฉบับหน้า เพื่อเป็นพื้นที่ให้กับนิสิต นักศึกษา นักวิชาการ นักวิจัยและผู้สนใจทุกท่านได้แสดงออกทางวิชาการได้อย่างอิสระและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

ด้วยรักและศรัทธา

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารงลักษณ์

นายกสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

มิถุนายน 2565

สารบัญ

	หน้า
คณะบรรณาธิการ	ii-iii
คณะกรรมการบริหารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย	iv
สารบรรณาธิการ	v
บทความวิชาการ	
แผนที่ภาษีในฐานะเครื่องมือการบริหารจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองท้องถิ่น	1
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง	
ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ พิชิต รัชตพิบูลภพ และ วีรจ ธนวิภาพันธุ์	
แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” และการทูตวิเศษ:	27
มุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่ง	
พิชามณูย์ ศุภสร และ ทิพวรรณ กำศิริมงคล	
การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานสู่การเมืองระดับชาติ: กรณีศึกษา	38
การเคลื่อนไหวของปีกแรงงานภายใต้พรรคอนาคตใหม่ ช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2563	
สินีนาน คมมะคต	
การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวัน	60
และความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับไทยและบางประเทศในอาเซียน	
รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล	
ประสิทธิภาพของบทเรียน E-learning และความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI E-learning	82
หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ สถาบันพระปกเกล้า	
สมเกียรติ นาคระโทก	
การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม	103
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
บัณฑิต สุนทรวีกรานต์ ฐาลินี สังขจันท์และศราวุธ มาเฉลิม	
แก้แค้นทุ่งปากขอ: การคืนพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ชุมชน	127
พสุติ จันทรโกมุต, ปานเผด็จ นวนหนู, อัยบ ชาตัดคาน และพงศ์พล ปลอดภัย	

หน้า

น่านาทศนะ

ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และข้อเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติจริง 145

พิเชษฐ พิณฑทอง

แนะนำหนังสือ

Barney, Darin. *The Network Society: Concept*. Malden, MA: Polity Press, 2014. 148

198 p.

สีดา สอนศรี

กิจกรรมสมาคมฯ 150

รูปแบบการส่งบทความเพื่อเผยแพร่

Template การเขียนบทความ 152

Template การเขียนน่านาทศนะ 155

Template การเขียนแนะนำหนังสือ 156

แผนที่ภาษีในฐานะเครื่องมือการบริหารจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองท้องถิ่น
กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง¹

Tax Map as Tool for Local Tax Administration:
A Case Study of Bangbuathong Subdistrict Administration

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์² พิชิต รัชตพิบูลภพ³ และ วีรจ ธนวิภาพันธุ์⁴

Direk Patmasiriwat, Pichit Ratchatapibhunphob and Wirut Tanawipapan

วันรับบทความ 2 มกราคม 2565

วันตอบรับบทความ 2 มกราคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวว่าแผนที่ภาษีท้องถิ่นเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ แต่เท่าที่ผ่านมา ยังนำไปใช้น้อย โดยส่วนใหญ่จะใช้เป็นการภายในเทศบาลต่างๆ บทความนี้นำแผนที่ภาษีของ อบต. บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท ตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร และเดินทางสะดวกด้วยรถไฟฟ้าสายสีม่วง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ประการแรก เพื่อเปรียบเทียบการวิเคราะห์ภาษีของหมู่บ้าน (14 หมู่) และแสดงให้เห็นตัวแปรของสัดส่วนการเสียภาษีตามกฎหมาย ซึ่งควรเป็นค่าพารามิเตอร์ที่น่าสนใจของผู้บริหารเทศบาล ประการที่สอง เพื่อเสนอให้มีการหาหรือแนวทางการขยายผลการวิจัยในประเด็นนี้ให้แพร่หลาย ครอบคลุมพื้นที่เมืองอื่นๆ หรือเปรียบเทียบการเก็บภาษีระหว่างเทศบาลและ อบต. หากดำเนินการแพร่หลายคงจะได้ค่าพารามิเตอร์ใหม่ๆ ที่สะท้อนการบริหารจัดการ นำมาวัดระดับของ

¹ รายงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเศรษฐกิจจังหวัดและความเหลื่อมล้ำ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โครงการเมธีวิจัยอาวุโส รหัสโครงการ RTA6180005 ผู้เขียนขอแสดงความขอบคุณหน่วยงานและผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

² ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, ดร., ศาสตราจารย์, คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. Direk Patmasiriwat, PhD., Professor, School of Development Economics, National Institute of Development Administration

³ พิชิต รัชตพิบูลภพ, ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. Pichit Ratchatapibhunphob, PhD., Assistant Professor, Faculty of Liberal Arts, Rajapruk University.

⁴ วีรจ ธนวิภาพันธุ์, นักวิชาการอิสระ. Wirut Tanawipapan, Independent Scholar.

ประสิทธิภาพของการเก็บภาษี ซึ่งในท้ายที่สุดจะเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นในประเทศไทย อนึ่ง ข้อมูลชุดเดียวกันนี้อาจนำไปวิเคราะห์เปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ของที่ดินโดยเฉพาะในพื้นที่กึ่งเมืองหรือพื้นที่ที่กำลังการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ : แผนที่ภาษี, ฐานภาษี, อัตราภาษีที่จัดเก็บจําแนกตามเขต, ภาษีโรงเรือนและที่ดิน, ภาษีบำรุงท้องที่, ภาษีป้าย, อบต. บางบัวทอง

Abstract

This paper demonstrates the use of local tax maps, which contain highly useful information for analytical purpose-- yet, up to the present, they are underutilized—largely for internal use within municipalities. Specifically, the tax map of Bangbuathong Subdistrict Administration which is a semi-urban / rural town, situated not too far from Bangkok Metropolitan, and easily commutable through the purple electric train line, is adopted for case study. Two modest objectives of this paper are: First, to perform comparative tax analysis by villages (14 units) and to display variations in tax compliance ratio which should be the parameter of interested by municipal administrators. Second, to offer note and discussion to expand similar researches in the future to cover other cities or to compare tax collection performance between municipalities and subdistrict administrative organizations. It may be expected that, through research, new parameters would emerge and be widely adopted as managerial gauge to measure degree of tax collection efficiency which ultimately raise local tax efficiency in Thailand; another area of research may be on topic of changes in land use especially in semi urban and area with rapidly change toward urbanization.

Keyword: Tax map, Tax base, Tax compliance rates by zone or village, Land and building tax, Land development tax, Bangbuathong Subdistrict Administration

คำนำ

องค์กรปกครองท้องถิ่นไทยทั่วประเทศได้พัฒนาข้อมูลแผนที่ภาษี (tax map) มาเป็นเวลาเกือบสองทศวรรษ เพื่อเป็นเครื่องมือการบริหารจัดการเก็บภาษี 3 ประเภท คือภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีป้าย⁵ แต่การนำฐานข้อมูลมาวิเคราะห์ยังมีน้อยมาก ทั้งที่เป็นฐานข้อมูลที่หลายประการ กล่าวคือ ก) เป็นข้อมูลขนาดใหญ่บันทึกทุกแปลงที่ดินและโรงเรือน ข) แผนที่ภาษีแสดงข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของแปลงที่ดิน (land use information) ของทุกแปลง นอกจากเหนือจากตำแหน่งที่ตั้ง ขนาดแปลงที่ดิน มูลค่าที่ดินตามราคาประเมิน และรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บ ค) ตามกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกำหนดหลักการให้ เทศบาลและ อบต. เจ้าของพื้นที่ต้องดำเนินการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยเพราะการใช้ประโยชน์ที่ดินอาจเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือก่อนเคยเป็นที่ดินว่างเปล่าแต่ปัจจุบันกลายเป็นโรงเรือนร้านค้าเพื่อใช้สอยทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ง) แผนที่ภาษีมิได้เผยแพร่โดยทั่วไป แต่ถ้าหากในอนาคตมีหนทางเชื่อมโยงข้อมูลของ อบต. หลายแห่งเข้าด้วยกัน (โดยมิได้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล) จะกลายเป็นฐานข้อมูลที่มีประโยชน์ทางวิชาการอย่างมาก นอกเหนือจากด้านการคลังท้องถิ่น ยังให้ข้อมูลเชิงกายภาพที่ศาสตร์หลายสาขามาร่วมกันทำวิจัยเชิงบูรณาการ เช่น การกำหนดผังและพัฒนาเมืองระบบคมนาคมขนส่งรวมทั้งการออกแบบเมืองน่าอยู่

สาเหตุที่ข้อมูลชุดนี้ถูกมาใช้ประโยชน์น้อย อาจเป็นเพราะไม่ได้เปิดเผยโดยทั่วไป เทศบาลและ อบต. ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ใช้แผนที่ภาษีเพื่อการประเมินผลจัดเก็บภาษีเพื่อความครบถ้วนเท่านั้น ยังมิได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ เพื่อขยายองค์ความรู้ทางวิชาการในหัวข้อต่อไปนี้ ก) วิเคราะห์ความสามารถการจัดเก็บรายได้ระหว่างเทศบาล หรือ อบต. เปรียบเทียบข้ามหน่วยงาน ข) วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง (city land use change) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหลายเมืองที่มีอัตราการเจริญเติบโตรวดเร็ว ค) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเมืองศูนย์กลาง-เมืองบริวาร (center-periphery relation) เช่น กรุงเทพมหานครกับปริมณฑล เพราะการย้ายถิ่นฐานของผู้คนและสถานประกอบการร้านค้า เนื่องจากการขนส่งรูปแบบใหม่ (รถไฟฟ้า) ไม่จำเป็นต้องอาศัยในใจกลางเมือง การมีบ้านอยู่อาศัยนอกเมืองแต่สามารถเชื่อมโยงกับศูนย์กลางได้ ทำให้ความต้องการที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยในปริมณฑลกรุงเทพเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ผู้วิจัยเลือก อบต. บางบัวทอง เป็นกรณีศึกษาและขอแสดงความขอบคุณหน่วยงาน ที่ให้เข้าถึงข้อมูลโดยมิได้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

⁵ ภาษีป้ายจัดเก็บตามขนาดป้ายประกาศในที่สาธารณะ ส่วนใหญ่คือป้ายระบุชื่อสถานประกอบการและร้านค้า เป็นกิจกรรมเชิงพาณิชย์ อาจจะไม่เกี่ยวกับการถือครองที่ดินโดยตรงแต่เกี่ยวข้องในทางอ้อมเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรือน ในทางปฏิบัติการเปิดเผย รหัสเจ้าของที่ดิน ไม่น่าจะหมายถึงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

อบต. บางบัวทอง เป็นหน่วยงานท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีจำนวนประชากรมากกว่า 5 หมื่นคน เป็น 1 ใน 28 อบต. ของจังหวัดนนทบุรี สภาพภูมิศาสตร์กึ่งชนบทกึ่งเมืองที่มีอัตราการการเปลี่ยนแปลงสูง เนื่องจากมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นใหม่ อาณาเขตความรับผิดชอบ 29.68 ตารางกิโลเมตร จำนวนประชากร. 52,697 คน บ้านเรือนและอาคาร 29,060 หลังคา (องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง, 2560) บทความนี้กำหนดเป้าประสงค์ 2 ประการ ประการแรก เพื่อเข้าใจสถานการณ์การจัดเก็บภาษีของ อบต. บางบัวทอง โดยนำข้อมูลที่บรรจุในแผนที่ภาษีเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้าน (14 หมู่บ้าน) คำนวณอัตราการเสียภาษีท้องถิ่น (local tax compliance) ประการที่สอง เสนอการอภิปรายในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการขยายองค์ความรู้การจัดภาษีท้องถิ่นไทย เท้าที่สังเกตแผนที่ภาษีถูกใช้ประโยชน์จำกัด ทั้งๆ ที่บรรจุข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณประโยชน์อย่างมาก โดยเสนอแนะให้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้ามหน่วยงาน การสืบค้นหน่วยงานท้องถิ่นชั้นแนวหน้าที่มีการปฏิบัติดีด้านจัดเก็บภาษี (best practice in tax administration) เพื่อให้การยกย่องเชิดชูหรือเป็นตัวแบบให้หน่วยงานอื่นเรียนรู้

กรอบการวิจัย นิยามศัพท์ และข้อสันนิษฐานการวิจัย

ในการบริหารการเงินการคลังและงบประมาณ หน่วยงานท้องถิ่นและราชการถูกกำหนดโดยอิงระเบียบและกฎหมายให้จัดทำบัญชีมาตรฐาน ประกอบด้วยบัญชีรายได้-รายจ่าย (รายงานทางการเงิน) บัญชีงบดุลแสดงทรัพย์สินหนี้สินและทุน (รายงานทางการเงิน) บันทึกข้อมูลรายได้-รายจ่าย-ทรัพย์สิน-เงินสะสม ฯลฯ เพื่อการตรวจสอบ รายได้ของท้องถิ่นจัดเก็บเองเป็นรายการหนึ่งที่สำคัญ จำแนกออกเป็น 5 หมวด จึงนิยมเรียกว่า “รายได้ห้าหมวด” หมายถึง รายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียมค่าใบอนุญาตและค่าปรับ รายได้จากทรัพย์สิน รายได้จากวิสาหกิจท้องถิ่น และรายได้เบ็ดเตล็ด เทศบาล และ อบต. มีโครงสร้างการจัดเก็บภาษีคล้ายคลึงกัน คือ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีป้าย – แต่ความสามารถอาจจะแตกต่างกันมาก เช่น พื้นที่เมืองพื้นที่ชนบท การออกแบบภาษีที่ให้ท้องถิ่นจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ อิงหลักวิชาการกล่าวคือ หลักผลประโยชน์ (benefit principle) หมายถึง ประชากร บ้านเรือน ร้านค้า ฯลฯ ได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะของท้องถิ่น ร้านค้าและบ้านเรือนได้รับการคุ้มครองทรัพย์สิน ได้รับบริการสาธารณะในชีวิตประจำวันคือ ไฟฟ้าส่องสว่าง ความสะอาด ถนนหนทาง ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ ห้องสมุดประชาชน ฯลฯ และหลักความสามารถของการเสียภาษี (ability to pay principle) หมายถึง ผู้ถือครองทรัพย์สินหรือรายได้สูง แสดงว่ามีความสามารถในการเสียภาษีสูงกว่ากลุ่มรายได้ปานกลางหรือรายได้น้อย หลักการนี้ส่งเสริมให้ภาษีทำหน้าที่กระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ

มีคำศัพท์หลายคำที่จำเป็นในการวิเคราะห์ กล่าวคือ ฐานภาษีท้องถิ่น (local tax base) หมายถึง ทรัพย์สินหรือรายได้ที่นำมาใช้ในการคำนวณหรือประเมินภาษี ในบริบทของเทศบาล และ อบต. ฐานภาษี

ประกอบด้วย ก) ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ข) ภาษีบำรุงท้องที่ และ ค) ภาษีป้าย โดยคำนวณค่ารายปีของโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง อีกนัยหนึ่งรายได้เชิงพาณิชย์ที่เกิดจากทรัพย์สิน (rental income from property)⁶ รวมถึงที่ดินที่ใช้ประโยชน์ร่วมกับโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง เช่น พื้นที่จอดรถ พื้นที่สนาม ข) ราคาปานกลางของแปลงที่ดิน (ภาษีบำรุงท้องที่ ซึ่งหมายถึงพื้นที่เปล่า ปราศจากโรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง) ค) กรณีภาษีป้าย ฐานภาษีกำหนดจากขนาดและประเภทของข้อความในป้าย

อัตราภาษี (tax rate) หมายถึงอัตราที่ใช้ในการคำนวณภาษีแต่ละประเภท ซึ่งอาจจะเป็นอัตราเดียวหรือหลายอัตรา สำหรับภาษีโรงเรือนและที่ดินกฎหมายกำหนดให้เป็นอัตราเดียวทั่วประเทศ (flat rate / uniform tax rate) ร้อยละ 12.5 ของค่ารายปีของทรัพย์สิน⁷ ในกรณีภาษีบำรุงท้องที่ที่กำหนดให้มีหลายอัตรา (multiple tax rates)⁸ สำหรับภาษีป้ายนั้นมีระเบียบกำหนดตามขนาด-อักษรที่ใช้โฆษณา (ภาษาไทย ภาษาต่างชาติ) ซึ่งระบุในกฎกระทรวงฉบับที่ 5 พ.ศ.2535 การกำหนดอัตราภาษีเดียวทั่วทั้งประเทศ—อาจจะเป็นประเด็นพิจารณาในอนาคต โดยที่ผู้วิจัยเห็นว่า การกำหนดอัตราตายตัว (uniform tax rate) อาจจะไม่เหมาะสม เนื่องจากท้องถิ่นไทยจำนวนหลายพันองค์กรตั้งบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจไม่เท่ากัน ภาษีเป็นส่วนหนึ่งของ “กลไกราคา” (price mechanism) ที่สามารถปรับได้ เช่น อาจเป็นการสมควรที่ให้ เทศบาล / อบต. ในจังหวัดยากจนกำหนดอัตราภาษีต่ำ ในเขตที่ฐานะเศรษฐกิจดีกว่าอัตราภาษีอาจจะเพิ่มขึ้น (ตามเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี) นอกจากนี้เป็นมาตรการจูงใจให้โรงงานร้านค้ามาลงทุนในพื้นที่ชนบทห่างไกล เพื่อลดการกระจุกตัวในเมืองใหญ่ เหตุผลทำนองเดียวกันนี้ นำมาใช้ในการให้สิทธิประโยชน์ภาษีของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

การบริหารภาษี (tax administration) หมายถึง วิธีการที่รัฐหรือรัฐบาลท้องถิ่นใช้ในการบริหารจัดการเก็บรายได้ จูงใจให้ร้านค้า/ประชาชนร่วมมือเสียภาษีหรือค่าธรรมเนียม เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผู้บริหารอาจจะนำมาประยุกต์ใช้ อาทิเช่น การประชาสัมพันธ์ การให้ความสะดวกแก่ผู้เสียภาษี วิธีการชำระภาษีแบบใหม่ออนไลน์และลดการเดินทางหรือการกรอกข้อมูล การให้รางวัลหรือยกย่องผู้ที่ชำระภาษี/ค่าธรรมเนียมล่วงหน้า แผนที่ภาษีเป็นเครื่องมือในการกำกับติดตาม (tax monitoring) ที่มีประโยชน์ยิ่ง ซึ่งฝ่ายบริหารและสภาท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในการติดตามวิเคราะห์สถานการณ์ ให้เฉพาะให้ข้อมูลว่าจัดเก็บภาษีได้ตามเป้าหมายขององค์กรหรือไม่ แต่ความจริง

⁶ ตาม พรบ. ภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. ได้รับการวิพากษ์ว่ามีจุดอ่อน เนื่องการครอบครองทรัพย์สินแม้ว่าราคาสูง (เช่น คฤหาสน์) แต่ถ้าอยู่อาศัยเอง ได้รับการยกเว้นเนื่องจากไม่ได้สร้างรายได้เชิงพาณิชย์ จึงไม่สอดคล้องกับหลักความสามารถการเสียภาษี (ability to pay principle)

⁷ การกำหนดอัตราภาษีเดียว (single tax rate) เป็นจุดอ่อนที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ โดยหลักอุดมคติ อัตราภาษีสมควรแตกต่างกันได้ตามสภาพแวดล้อมและเศรษฐกิจของแต่ละเมือง เช่น ในพื้นที่ด้อยความเจริญอัตราภาษีต่ำกว่าพื้นที่เจริญแล้ว

⁸ ตามมาตรา 7 กรณีภาษีบำรุงท้องที่

เป็นความรู้ทั่วไปที่น่าจะเปิดเผย หรือนำมาเป็นบทเรียนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้เด็กนักเรียนเข้าใจบริบทของเมือง/ชุมชน รู้ว่าเมืองประกอบด้วยหมู่บ้านหรือโซนที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร (เช่น ทฤษฎี center-periphery)

ในโอกาสนี้ขอนำข้อมูลพื้นฐานและสถิติการเงินการคลังของ อบต. บางบัวทอง เพื่อเข้าใจบริบทของเมือง ค่าสถิติในที่นี้หมายถึงปี 2559 (หมายเหตุ ข้อมูลในแผนที่ภาษีหมายถึงปี 2560 โดยทั่วไปการจัดเก็บภาษีในปีปัจจุบันอิงกับข้อมูลเศรษฐกิจย้อนหลังหนึ่งปี)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของ อบต. บางบัวทอง จ.นนทบุรี

พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	29.68
ประชากร (คน)	50057
รายได้จัดเก็บเอง (ล้านบาท)	24.75
รายได้จากภาษีแบ่ง (ล้านบาท)	163.98
เงินอุดหนุน (ล้านบาท)	74.26
รายได้รวม (ล้านบาท)	262.99
รายจ่ายงบกลาง (ล้านบาท)	4.39534
รายจ่ายบุคลากร (ล้านบาท)	44.2142
รายจ่ายดำเนินงาน (ล้านบาท)	52.9082
รายจ่ายการลงทุน (ล้านบาท)	90.1425
รายจ่ายอุดหนุน (ล้านบาท)	3.93745
รายจ่ายอื่น (ล้านบาท)	0.00425
รายจ่ายรวม (ล้านบาท)	195.6019

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ดังกล่าวข้างต้นว่า อบต. บางบัวทองเป็น อบต. ขนาดใหญ่ เป็น 1 ใน 28 แห่งขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเข้าใจฐานะทางการคลัง พร้อมกับแสดงสถิติเปรียบเทียบ อบต. 28 แห่งของจังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 ข้อมูลสถิติเปรียบเทียบ 28 อบต. ของจังหวัดนนทบุรี

อปท.	อำเภอ	พื้นที่	ประชากร	รายได้จัดเก็บเอง	ภาษีแบ่ง	เงินอุดหนุน	รายได้รวม
อบต.บางรักใหญ่	บางบัวทอง	5.81	5308	2.73	30.26	11.31	44.31
อบต.คลองขวาง	ไทรน้อย	23.7	5447	12.91	26.55	15.55	55
อบต.ไทรน้อย	ไทรน้อย	21.68	20782	13.75	99.79	36.74	150.29
อบต.บางรักพัฒนา	บางบัวทอง	10	46122	35.19	153.44	67.47	256.1
อบต.หนองเพรางาย	ไทรน้อย	27.39	7331	6.6	37.24	16.23	60.08
อบต.ขุนศรี	ไทรน้อย	22	4997	3.08	27.74	21.03	51.86
อบต.บางขุนกอง	บางกรวย	6.03	9981	13.59	60.58	18	92.17
อบต.บางรักน้อย	เมืองนนทบุรี	6.8	20534	11.66	83.04	25.9	120.6
อบต.บางกร่าง	เมืองนนทบุรี	7.2	20955	13.87	84.35	37.68	135.9
อบต.ทวีวัฒนา	ไทรน้อย	42.51	7883	3.45	29.84	34.41	67.69
อบต.เกาะเกร็ด	ปากเกร็ด	4.12	5727	1.57	21.13	16.23	38.93
อบต.ละหาร	บางบัวทอง	22	21446	53.12	86.09	40.67	179.87
อบต.บ้านใหม่	บางใหญ่	31	7522	2.07	41.6	18.92	62.6
อบต.ลำโพ	บางบัวทอง	12.03	8795	12.75	46.44	15.84	75.03
อบต.อ้อมเกร็ด	ปากเกร็ด	3.45	3378	7.15	27.52	6.25	40.91
อบต.บางบัวทอง	บางบัวทอง	29.68	50057	24.75	163.98	74.26	262.99
อบต.ท่าอิฐ	ปากเกร็ด	5.76	17219	5.33	55.53	24.38	85.23
อบต.ราษฎร์นิยม	ไทรน้อย	32.14	6887	8.88	38.68	29.16	76.71
อบต.ไทรใหญ่	ไทรน้อย	43	6416	14.53	50.35	27.41	92.29
อบต.บางแม่นาง	บางใหญ่	14.4	39240	21.37	136.41	45.28	203.06
อบต.บางไผ่	เมืองนนทบุรี	5.5	10877	7.38	42.1	16.59	66.06
อบต.คลองข่อย	ปากเกร็ด	17.4	7303	11.44	46.41	23.62	81.47
อบต.บางขุน	บางกรวย	2.84	5107	6.1	30.35	8.77	45.22
อบต.มหาสวัสดิ์	บางกรวย	2.73	4108	8.27	27.03	10.04	45.33
อบต.บางใหญ่	บางใหญ่	15.4	10105	2.41	41.06	3.42	46.89
อบต.บางคูวัด	บางบัวทอง	19.99	37926	9.66	113.75	46.26	169.67
อบต.คลองพระอุดม	ปากเกร็ด	4.08	5473	4.98	27.67	13.43	46.08
อบต.บางตะไนย์	ปากเกร็ด	4.12	4861	4.52	21.12	14.49	40.13

ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ค่าสถิติปีงบประมาณ 2559

ข้อสันนิษฐานการวิจัย

H1: อบต. บางบัวทองเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท จำแนกเป็น 14 หมู่บ้าน ซึ่งมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน ประชากรได้จากกิจการร้านค้า สถานประกอบการ โรงงาน บ้านจัดสรร เรือกสวนไร่นา ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ อัตราการจัดเก็บภาษี (tax compliance rate) น่าจะแตกต่างกันตามหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐานซึ่งควรยืนยันด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์

H2: ในมุมมองการบริหารจัดการ เป็นธรรมดาที่ฝ่ายบริหารหรือสภาท้องถิ่นต้องการกำหนด “เป้าหมายปฏิบัติการ” (operational target) เพื่อให้ข้าราชการและพนักงานปฏิบัติตาม หมายถึง ตั้งค่าค่าอ้างอิง อัตราการร่วมมือเสียภาษีที่สูงกว่าปัจจุบัน โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น พื้นที่รอบในกำหนดเป้าหมายร้อยละ 30 (หมายถึงโรงเรือน 100 แห่งเสียภาษีให้ อบต. 30 แห่ง) และพื้นที่รอบนอกค่าเป้าหมายร้อยละ 10-20 เป็นต้น

ผลการศึกษา

หัวข้อการวิจัยจำแนกเป็น 3 ประเภทภาษี เริ่มจากภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีป้าย แผนที่ภาษีระบุประเภทของโรงเรือน (อาคารแถว อาคารเดี่ยว คอนโดมิเนียม บ้านไม้ ฯลฯ) นับเป็นข้อมูลสนเทศที่มีประโยชน์

ตารางที่ 1 ประเภทโรงเรือนใน อบต. บางบัวทอง ปี 2560

ประเภทของโรงเรือน	ความถี่	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
ผลรวม	24,243	100	
อาคารตึกแถว 2 ชั้น	10,558	43.55	43.6
อาคารปูน 2 ชั้น	4,804	19.82	63.4
ห้องพักอาศัย	2,148	8.86	72.2
อาคารปูน 1 ชั้น	1,331	5.49	77.7
คอนโดมิเนียม	1,264	5.21	82.9
อาคารปูนแถว 3 ชั้น	826	3.41	86.3
ปูนไม้ 2 ชั้น	606	2.50	88.8
อาคารโครงเหล็ก	524	2.16	91.0
ปูนแถว 3.5 ชั้น	471	1.94	92.9

ประเภทของโรงเรียน	ความถี่	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
ปูนแถว1ชั้น	341	1.41	94.4
ปูนแถว 2.5ชั้น	276	1.14	95.5
ไม้1ชั้น	186	0.77	96.3
ไม้ยกพื้น	174	0.72	97.0
ปูนแถว4ชั้น	133	0.55	97.5
ลานปูน	72	0.30	97.8
ปูน 3 ชั้น	60	0.25	98.1
ไม้ 2 ชั้น	47	0.19	98.3

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ข้อสังเกต: ส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้นก่อสร้างด้วยปูนเป็นอาคารเดี่ยวหรือเป็นแถว รวมจำนวน 15,362 หน่วย บ้านไม้ยังคงมีอยู่แต่จำนวนน้อยและคอนโดมีเนียมมีจำนวนห้องเพียง 1264 ห้อง

ตารางที่ 2 การกระจายของโรงเรียนและสัดส่วนที่ร่วมมือเสียภาษี จำแนกเป็นหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวน ราย	ค่ารายปีเฉลี่ย บาทต่อราย	สัดส่วนที่ร่วมมือ สัดส่วน
บ้านหนองเชียงโคตร	4518	8,660	0.142
บ้านค่ายสาม	1383	6,014	0.143
บ้านโรงสวด	3125	9,013	0.121
บ้านโสนลอย	1146	13,016	0.229
บ้านปากคลองตาคล้าย	2094	7,681	0.120
บ้านคลองตาคล้าย	400	5,082	0.133
บ้านคลองเจ๊ก	187	4,035	0.171
บ้านคลองเจ๊กเล็ก	2	78,500	1.000
บ้านปลายคลองลำรี	139	13,197	0.165

บ้านคลองเจ็กใหญ่	2125	5,626	0.106
บ้านคลองลำรี	554	6,111	0.112
บ้านคลองสามวัง	5353	8,652	0.151
บ้านคลองลำรีตอนล่าง	3216	3,514	0.086
ค่าเฉลี่ย	24242	7,604	0.133

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

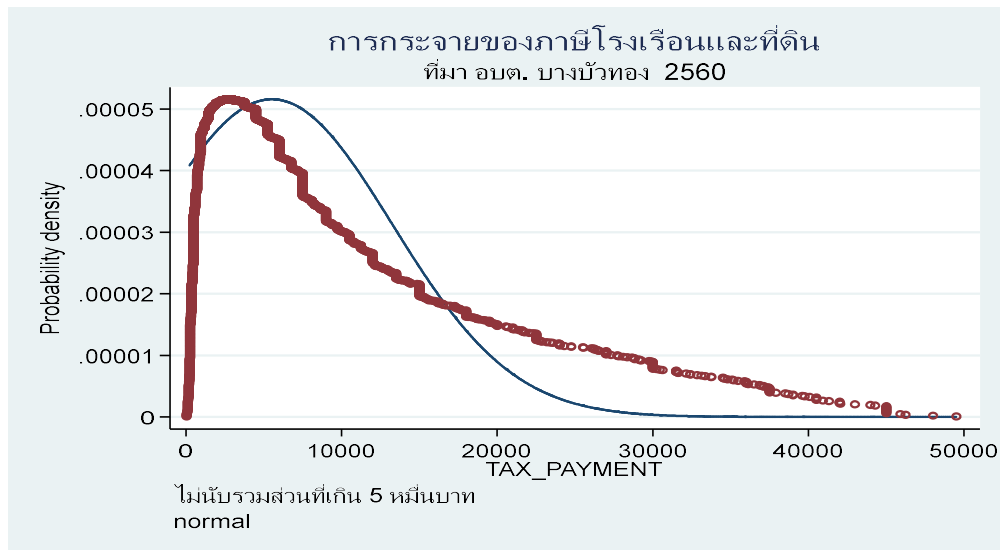
ตารางที่ 3 จำนวนผู้เสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน ค่าเฉลี่ย และผลรวม จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนราย	ภาษีเฉลี่ย บาทต่อราย	ผลรวมภาษี บาท
บ้านหนองเชียงโคตร	643	7587.722	4,878,905
บ้านค่ายสาม	198	5133.778	1,016,488
บ้านโรงสวด	378	9339.056	3,530,163
บ้านโสนลอย	262	7116.832	1,864,610
บ้านปากคลองตาคล้าย	252	7977.849	2,010,418
บ้านคลองตาคล้าย	53	4794.17	254,091
บ้านคลองเจ็ก	32	2947.313	94,314
บ้านคลองเจ็กเล็ก	2	9812.5	19,625
บ้านปลายคลองลำรี	23	9969.696	229,303
บ้านคลองเจ็กใหญ่	225	6641.707	1,494,384
บ้านคลองลำรี	62	6825.371	423,173
บ้านคลองสามวัง	810	7112.53	5,761,149
บ้านคลองลำรีตอนล่าง	275	5202.175	1,430,598
ค่าเฉลี่ย	3215	7156.212	23,007,221

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ข้อสังเกตรายได้ภาษีรายหมู่บ้าน ภาษีที่จัดเก็บในหมู่บ้าน 13 มีจำนวน 810 ราย ค่าเฉลี่ย 7113 บาทต่อราย รวมเป็นเงินรายได้ 5.7 ล้านบาท ลำดับถัดมาคือหมู่บ้านที่ 1 มีผู้เสียภาษีจำนวน 643 ราย ค่าเฉลี่ย 7588 บาทต่อราย รวมเป็นเงินรายได้ 4.8 ล้านบาท ผลรวมคือภาษีโรงเรือนและที่ดินจากทุกหมู่บ้านมูลค่า 23 ล้านบาท จากจำนวนผู้เสียภาษี 3215 ราย

รูปภาพที่ 1 การกระจายของภาษีโรงเรือนและที่ดิน

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง หมายเหตุ เส้นทึบสีแดงหมายถึงการกระจายตามสภาพเป็นจริง ในขณะที่เส้นดำหมายถึงการกระจายแบบปกติ (normal distribution)

ตารางที่ 4 ภาษีโรงเรือนและที่ดิน จำแนกตามขนาด

มูลค่าภาษี	จำแนกกลุ่มตามมูลค่าภาษีโรงเรือนและที่ดิน		
	ราย	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
0	21,027	86.73	86.73
500	536	2.21	88.95
1000	462	1.91	90.85
2500	508	2.1	92.95
5000	545	2.25	95.19
7500	479	1.98	97.17
10000	150	0.62	97.79
25000	342	1.41	99.2
50000	129	0.53	99.73
100000	46	0.19	99.92
250000	19	0.08	100
ผลรวม	24,243	100	

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

สถิติในตารางที่ 5 ช่วยให้เข้าใจว่าในจำนวน 24,242 แปลงที่ดิน อัตราส่วนการเสียภาษีเฉลี่ยร้อยละ 34 มูลค่าภาษีเฉลี่ย 949 บาทต่อราย ค่ารายปีเฉลี่ย 7604 บาท (นำมาเป็นฐานการคำนวณภาระภาษี)

ตารางที่ 5: รายได้จากภาษีโรงเรือนและที่ดิน

รหัสหมู่บ้าน	ความถี่	อัตรา	ค่ารายปี (ค่าเฉลี่ยบาท)บาท	ภาษีโรงเรือนและที่ดิน
บ้านหนองเข็งโคตร	4,518	68.92	8,660	1,080
บ้านค่ายสาม	1,383	1.19	6,014	735

บ้านโรงสวด	3,125	132.45	9,013	1,130
บ้านโสนลอย	1,146	1.83	13,016	1,627
บ้านปากคลองตาคล้าย	2,094	0.65	7,681	960
บ้านคลองตาคล้าย	400	0.83	5,082	635
บ้านคลองเจ๊ก	187	0.80	4,035	504
บ้านคลองเจ๊กเล็ก	2	10.00	78,500	9,813
บ้านปลายคลองลำรี	139	1.65	13,197	1,650
บ้านคลองเจ๊กใหญ่	2,125	0.82	5,626	703
บ้านคลองลำรี	554	0.88	6,111	764
บ้านคลองสามวัง	5,353	19.90	8,652	1,076
บ้านคลองลำรีตอนล่าง	3,216	0.45	3,514	445
ค่าเฉลี่ย	24,242	34.71	7,604.32	949.06

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

สถิติในตารางที่ 6 ช่วยให้เข้าใจว่ารายได้รวมจากภาษีโรงเรือนและที่ดินเท่ากับ 23.02 ล้านบาท จากจำนวน 24,243 หน่วย (แปลงที่ดิน/โรงเรือน) ทั้งนี้มีความแตกต่างตามประเภทของโรงเรือน

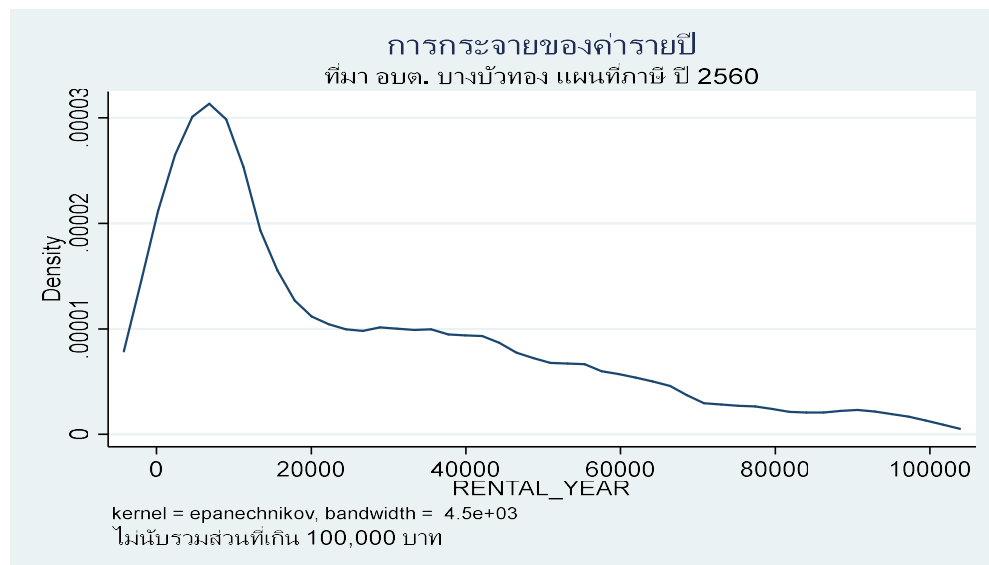
ตารางที่ 6 ภาษีเฉลี่ยจำแนกตามประเภทโรงเรือน

ประเภทโรงเรือน	N	ค่าเฉลี่ย บาท	ยอดเงิน บาท
ผลรวม	24243	950	23,021,432
ปูนแถว 2 ชั้น	10558	298	3,145,153
ปูน 2 ชั้น	4804	451	2,164,534
ห้องพักอาศัย	2148	9	19,113
ปูน 1 ชั้น	1331	2,712	3,609,701
คอนโดมิเนียม	1264	16	19,890
ปูนแถว 3 ชั้น	826	3,295	2,721,815

ประเภทโรงเรือน	N	ค่าเฉลี่ย บาท	ยอดเงิน บาท
ปูนไม้ 2 ชั้น	606	131	79,567
โครงเหล็ก	524	6,488	3,399,531
ปูนแถว 3.5 ชั้น	471	3,254	1,532,803
ปูนแถว 1 ชั้น	341	4,369	1,489,956
ปูนแถว 2.5 ชั้น	276	1,344	370,905
ไม้ 1 ชั้น	186	133	24,798
ไม้ยกพื้น	174	23	3,987
ปูนแถว 4 ชั้น	133	7,195	956,945

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

รูปภาพที่ 2 การกระจายของค่ารายปี (ฐานภาษี) ของโรงเรือนใน อบต. บางบัวทอง หน่วย บาท

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ตารางที่ 7 ผลรวมรายได้ภาษีโรงเรือนและที่ดิน

ลำดับที่	หมู่บ้าน	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ผลรวม
1	บ้านคลองสามวัง	810	7,113	5,761,149
2	บ้านหนองเชียงโคตร	643	7,588	4,878,905
3	บ้านโรงสวด	378	9,339	3,530,163
4	บ้านปากคลองตาคล้าย	252	7,978	2,010,418
5	บ้านโสนลอย	262	7,117	1,864,610
6	บ้านคลองเจ็กใหญ่	225	6,642	1,494,384
7	บ้านคลองลำรือตอนล่าง	275	5,202	1,430,598
8	บ้านโรงสวด	198	5,134	1,016,488
9	บ้านคลองลำรือ	62	6,825	423,173
10	บ้านคลองตาคล้าย	53	4,794	254,091
11	บ้านปลายคลองลำรือ	23	9,970	229,303
12	บ้านคลองเจ็ก	32	2,947	94,314
13	บ้านคลองเจ็กเล็ก	2	9,813	19,625
ค่าเฉลี่ย		3215	7,156	23,007,221

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ตารางที่ 8 สัดส่วนโรงเรือนที่เสียภาษี จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ผลรวม		ค่าเฉลี่ย	
	จำนวนเงิน	จำนวนราย	ภาษีต่อราย	สัดส่วน
บ้านหนองเชียงโคตร	4,878,905	643	1,079.88	0.14
บ้านค่ายสาม	1,016,488	198	734.99	0.14
บ้านโรงสวด	3,530,163	378	1,129.65	0.12
บ้านโสนลอย	1,864,610	262	1,627.06	0.23
บ้านปากคลองตาคล้าย	2,010,418	252	960.09	0.12
บ้านคลองตาคล้าย	254,091	53	635.23	0.13
บ้านคลองเจ๊ก	94,314	32	504.35	0.17
บ้านคลองเจ๊กเล็ก	19,625	2	9,812.50	1.00
บ้านปลายคลองลำรี	229,303	23	1,649.66	0.17
บ้านคลองเจ๊กใหญ่	1,494,384	225	703.24	0.11
บ้านคลองลำรี	423,173	62	763.85	0.11
บ้านคลองสามวัง	5,761,149	810	1,076.25	0.15
บ้านคลองลำรืตอนล่าง	1,430,598	275	444.84	0.09
ผลรวม	23,007,221	3,215	949.06	0.13

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

สถิติสำคัญและข้อสังเกต:

- โรงเรือนและที่ดินใน อบต. มีจำนวนทั้งสิ้น 20,433 ราย
- รายได้ที่จัดเก็บจากภาษีโรงเรือนและที่ดิน 23 ล้านบาทเศษ จากจำนวนผู้เสีย 3,215 รายคำนวณเป็น อัตรา compliance rate = 13% (ตารางที่ 2)
- ในจำนวน 2039 รายที่เสียภาษีโรงเรือนและที่ดิน มูลค่าภาษีเฉลี่ย 11,291 บาทต่อราย

- การกระจายของภาระภาษีโรงเรือนและที่ดินแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 9 ลักษณะการกระจายทางสถิติของภาษีโรงเรือนและที่ดิน

จำแนกขนาดภาษี	การจำแนกขนาดภาษีโรงเรือนและที่ดิน		
	ความถี่ (ราย)	ร้อยละ (ร้อยละ)	ค่าสะสม (ร้อยละสะสม)
0	18,394	90.0	90.0
250	79	0.4	90.4
500	375	1.8	92.2
750	155	0.8	93.0
1000	144	0.7	93.7
1500	133	0.7	94.4
2000	63	0.3	94.7
3000	100	0.5	95.2
5000	215	1.1	96.2
7500	263	1.3	97.5
10000	78	0.4	97.9
50000	343	1.7	99.6
100000	48	0.2	99.8
500000	42	0.2	100.0
1500000	1	0.0	100.0
รวม	20,433	100.0	

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ตารางที่ 10 อัตราการเสียภาษีจำแนกตามหมู่บ้าน

อัตราการชำระภาษีรายหมู่บ้าน		การเรียงอัตราการชำระภาษีรายหมู่บ้าน	
หมู่บ้าน	ค่าเฉลี่ย	หมู่บ้าน	ค่าเฉลี่ย
บ้านหนองเชียงโคตร	10.9%		
บ้านค่ายสาม	9.8%		
บ้านโรงสวด	7.9%	บ้านโนนลอย	17.1%
บ้านโนนลอย	17.1%	บ้านคลองสามวัง	11.1%
บ้านปากคลองตาคล้าย	10.9%	บ้านหนองเชียงโคตร	10.9%
บ้านคลองตาคล้าย	10.9%	บ้านคลองตาคล้าย	10.9%
บ้านคลองเจ๊ก	9.2%	บ้านคลองตาคล้าย	10.9%
บ้านคลองเจ๊กเล็ก	100.0%	บ้านคลองลำรี	10.3%
บ้านปลายคลองลำรี	10.3%	บ้านปลายคลองลำรี	10.3%
บ้านคลองเจ๊กใหญ่	7.4%	บ้านค่ายสาม	9.8%
บ้านคลองลำรี	10.3%	บ้านคลองเจ๊ก	9.2%
บ้านคลองสามวัง	11.1%	บ้านโรงสวด	7.9%
บ้านคลองลำรีตอนล่าง	7.7%	บ้านคลองลำรีตอนล่าง	7.7%
		บ้านคลองเจ๊กใหญ่	7.4%
รวม	10.0%	รวม	10.0%

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ตารางที่ 11 ค่ารายปีและการกระจายของค่ารายปี

พิสัยของค่ารายปี	จำนวนราย	ร้อยละ	ร้อยละสะสม
2500	201	6.25	6.25
5000	423	13.16	19.41
7500	228	7.09	26.5
10000	242	7.53	34.03
20000	412	12.81	46.84
50000	820	25.51	72.35
100000	476	14.81	87.15
500000	374	11.63	98.79
1000000	28	0.87	99.66
2000000	11	0.34	100
รวม	3,215	100	

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ภาษีบำรุงท้องที่

จัดเก็บจากแปลงที่ดิน (ที่นาที่ไร่ ซึ่งไม่มีโรงเรือนในแปลงที่ดิน) ตามทะเบียนข้อมูลภาษีประกอบด้วย 20,809 ราย ในจำนวนนี้มี 16380 แปลงที่ได้รับการยกเว้น แปลงที่ดินที่ชำระภาษีบำรุงท้องที่ถึงจำนวน 4429 ราย ค่าเฉลี่ยภาษีต่อรายเท่ากับ 206 บาท

ตารางที่ 12 จำนวนผู้เสียภาษีบำรุงท้องถิ่นแยกตามหมู่บ้าน

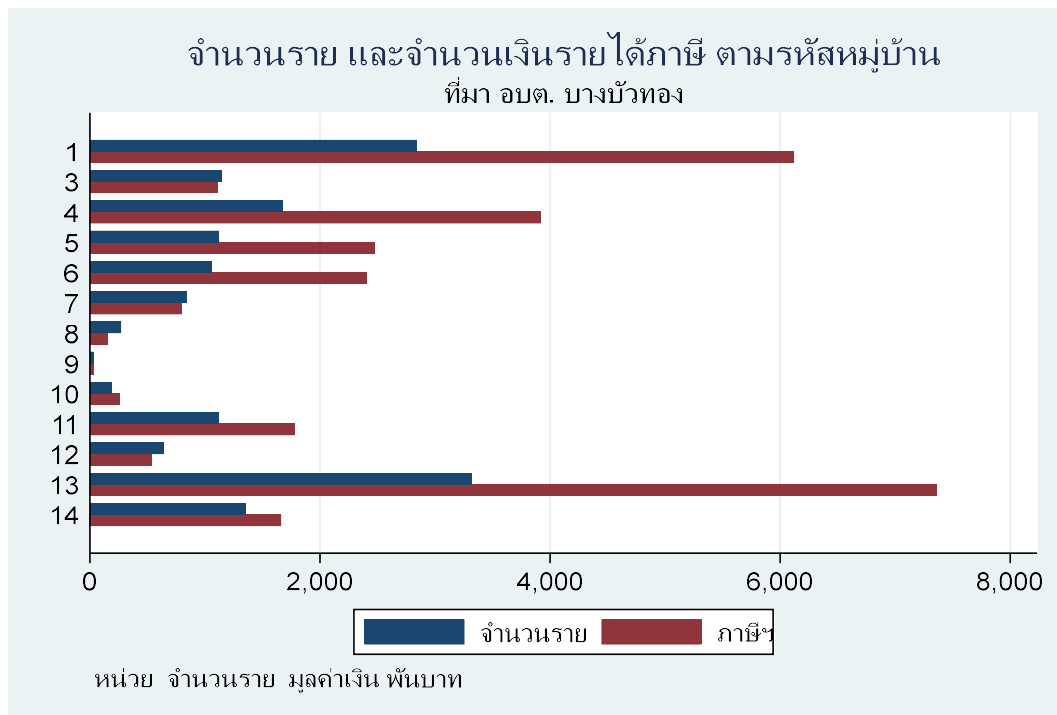
หมู่บ้าน	จำนวน (ราย)	ค่าเฉลี่ย (บาทต่อราย)	ผลรวมภาษี (บาท)
บ้านหนองเชียงโคตร	561	1,207	4,878,905
บ้านปลายคลองลำรี	110	847	1,016,488
บ้านคลองเจ๊กใหญ่	203	1,359	3,530,163
บ้านคลองลำรี	337	2,076	1,864,610
บ้านคลองสามวัง	480	1,124	2,010,418
บ้านคลองลำรีตอนล่าง	528	712	254,091
บ้านค่ายสาม	605	616	94,314
บ้านโรงสวด	2	9,813	19,625
บ้านโสนลอย	107	2,143	229,303
บ้านปากคลองตาคาลัย	1,899	787	1,494,384
บ้านคลองตาคาลัย	445	951	423,173
บ้านคลองเจ๊ก	4,021	1,433	5,761,149
บ้านคลองเจ๊กเล็ก	2,923	489	1,430,598
รวม	20,433	1,127	23,021,432

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ภาษีป้าย

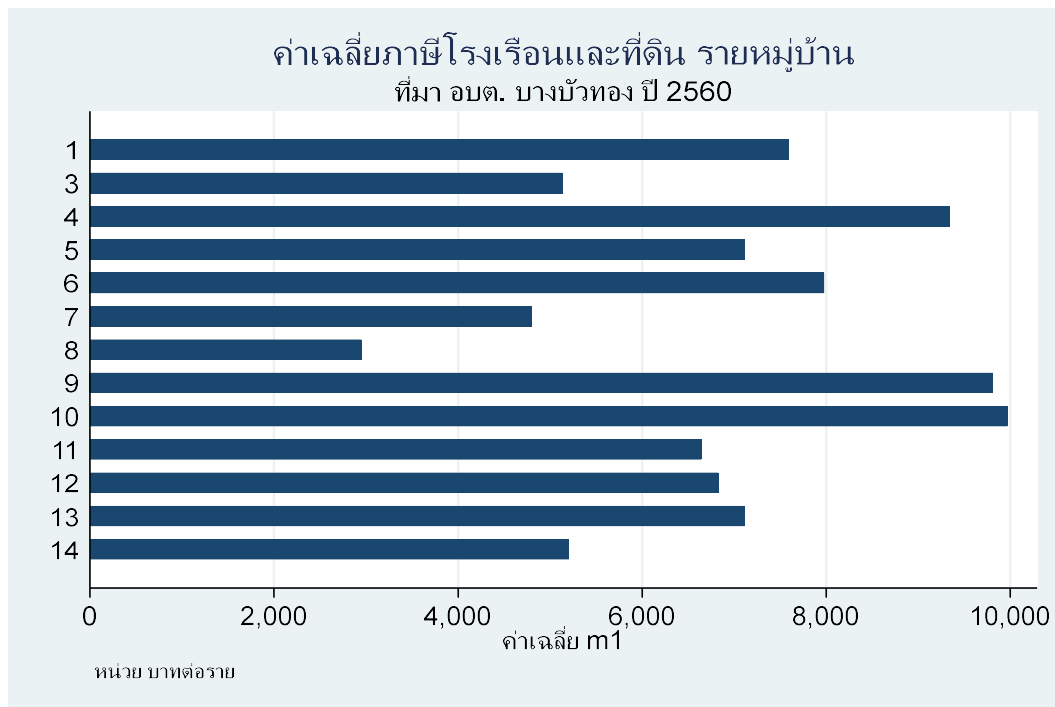
ฐานข้อมูลจากแผนที่ภาษีระบุว่า อบต. บางบัวทองมีจำนวนป้ายที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 1536 ราย ภาษีป้ายรายใหญ่สุดจ่ายภาษีให้ อบต. เป็นเงิน 488,640 บาท รายเล็กสุดเสียภาษี 150 บาท ค่าเฉลี่ยของภาษีป้ายเท่ากับ 3037 บาท ค่ามัธยฐานของมูลค่าภาษีป้ายเท่ากับ 400 บาท

รูปภาพที่ 3 จำนวนรายและจำนวนเงินรายได้ภาษีจำแนกตามรหัสหมู่บ้านตามปรากฏในภาคผนวก

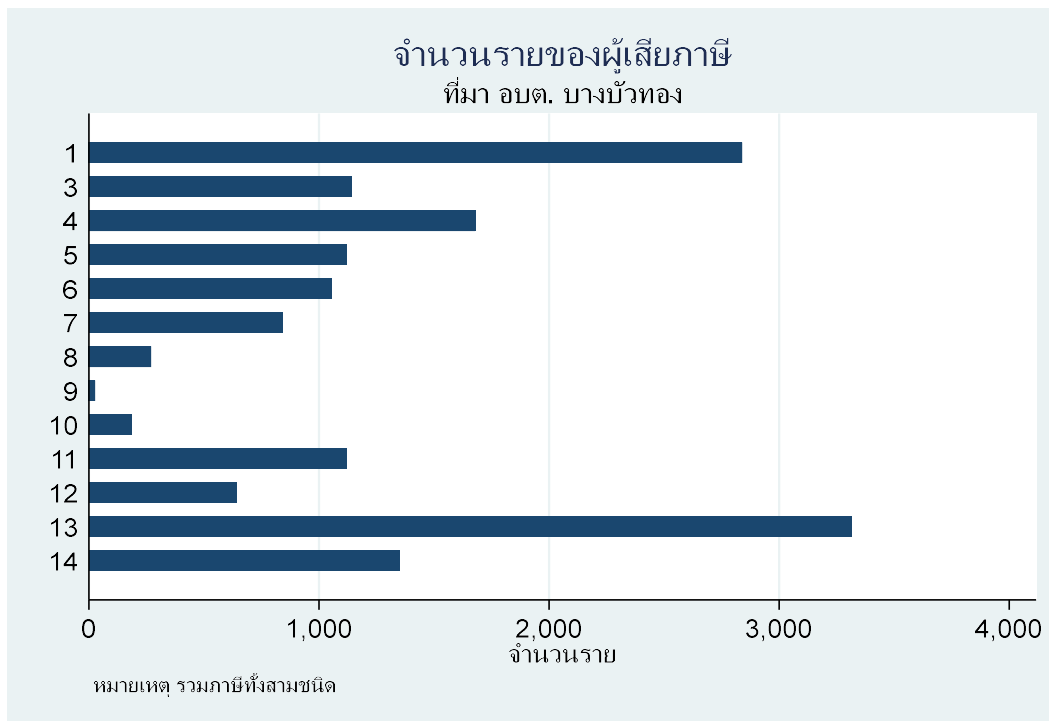
ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

รูปภาพที่ 5 ค่าเฉลี่ยภาษีโรงเรือนและที่ดินจำแนกตามรหัสหมู่บ้านตามปรากฏในภาคผนวก

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

รูปภาพที่ 6 จำนวนรายของผู้เสียภาษีจำแนกตามรหัสหมู่บ้านตามปรากฏในภาคผนวก

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

อภิปรายผล

แผนที่ภาษีเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ที่บันทึกข้อมูลสถานที่ดินและโรงเรือนรายแปลง นอกจากระบุมูลค่าทรัพย์สินและการประเมินภาษีที่ต้องชำระ ยังแสดงการใช้ที่ดิน (land use) ของแต่ละแปลง กรณีศึกษา อบต. บางบัวทอง ช่วยให้ทราบว่าจำนวนผู้เสียภาษีรวมกัน 15,580 ราย (จำแนกเป็น 3,215 รายสำหรับภาษีโรงเรือนและที่ดิน 8,208 รายสำหรับภาษีบำรุงท้องถิ่น และ 4,157 สำหรับภาษีป้ายตามลำดับ ในอนาคต--การที่มีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นใหม่หรืออาคารสูงในลักษณะคอนโดมิเนียม จำนวนป้ายร้านค้า คาดหมายว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรม น่าจะลดลง (การนำแผนที่ภาษีมาใช้จะทำให้เข้าใจข้อมูลที่แท้จริง อีกนัยหนึ่งรู้ค่าพารามิเตอร์ที่แม่นยำ เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความจำเป็นอย่างมากในพื้นที่ที่มีพลวัตสูงเช่น อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

เท่าที่ผู้เขียนสังเกต หน่วยงานท้องถิ่นในขณะนี้ใช้แผนที่ภาษีเพื่อติดตามสถานการณ์จัดเก็บรายได้ โดยถือเป็นข้อมูลสำหรับภายในหน่วยงานเท่านั้น ผู้วิจัยใคร่เสนอความคิดเห็นว่าหากขยายขอบเขตการใช้งานของ แผนที่ภาษีนามาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้ามหน่วยงาน และเปรียบเทียบระหว่าง “ปัจจุบัน” กับ “อนาคต” ข้อมูลในอดีตปี 2560 ซึ่งใช้ในตัวอย่างนี้สามารถเป็นค่าอ้างอิงเปรียบเทียบก่อน/หลังการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับหรือส่งเสริม อปท. เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และ สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจ (สกก) อาจจะทำบทบาทเป็นตัวกลาง เป็นศูนย์ข้อมูลบิกดาต้า โดยไม่เปิดเผยข้อมูลรายบุคคลเพียงระบุเป็นเลขรหัส จะเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นโดยรวมและนำมาขยายพรมแดนความรู้การใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองต่างๆของประเทศไทย

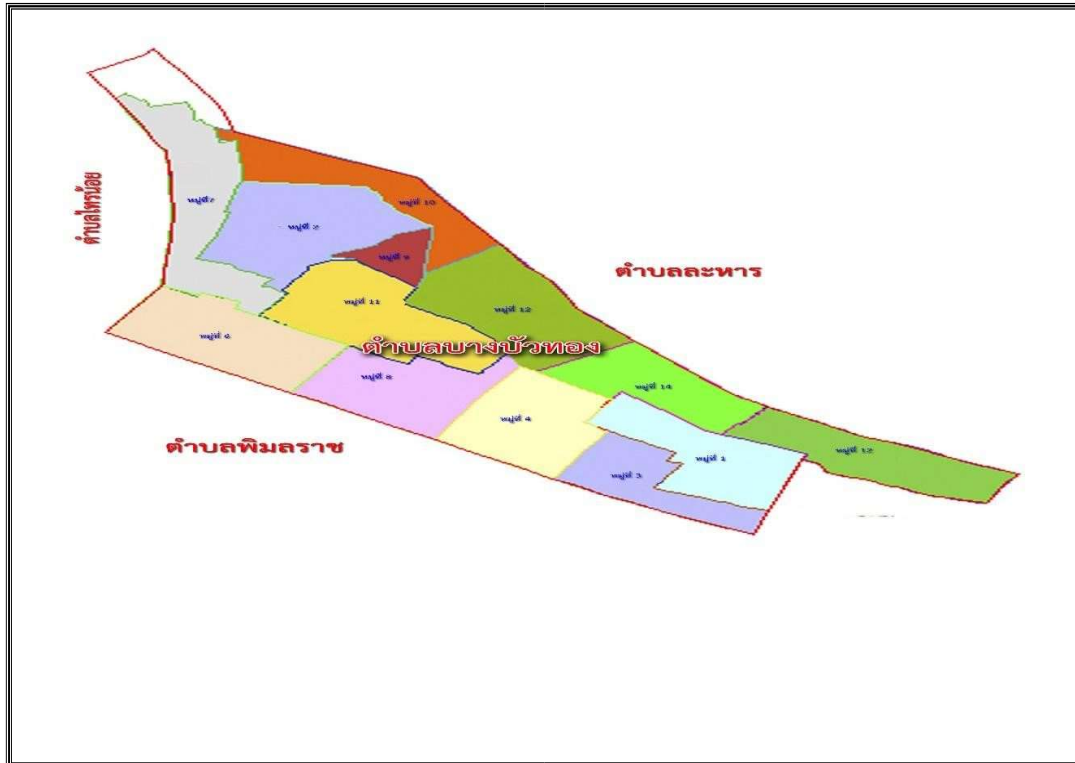
สรุป

บทความนี้เสนอการวิเคราะห์ความสามารถการจัดเก็บภาษีของ อบต. บางบัวทอง ประกอบด้วย ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องถิ่น และภาษีป้าย โดยใช้ข้อมูลเสนอเทศจากแผนที่ภาษี (ข้อมูลปี 2560) ผลสรุปในประการสำคัญคือ ประการแรก อบต. จัดเก็บภาษี 3 ประเภทรวม 25.7 ล้านบาท จากจำนวนผู้เสียภาษีทั้งสิ้น 15,530 รายภาษีที่เป็นรายได้หลักคือภาษีโรงเรือนและที่ดิน 23 ล้านบาท รองมาคือภาษีป้าย 4.7 ล้านบาท และภาษีบำรุงท้องถิ่น 1 ล้านบาทโดยประมาณ ประการที่สอง การเปรียบเทียบตามหมู่บ้าน (รวม 14 หมู่บ้าน) หมู่บ้านที่ให้รายได้สูงสุด 3 ลำดับแรกคือหมู่ที่ 13, 1, และ 4 ตามลำดับ สำหรับภาษีโรงเรือนและที่ดินซึ่งให้รายได้สูงสุด จัดเก็บจาก 3215 ราย ค่าเฉลี่ย 7156 บาทต่อราย ประการที่สาม ดัชนีที่สะท้อนการร่วมมือเสียภาษี (tax compliance) ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3 โดยมีข้อสังเกตในหมู่บ้านที่มี tax compliance สูงคือ หมู่ที่ 5 (23%) หมู่ที่ 8 (18%) หมู่ที่ 10 (17%) ประการที่สี่ ผู้บริหารอาจจะกำหนดเกณฑ์เป้าหมาย (การจัดเก็บในปีต่อไป) เพื่อใช้ในองค์กรคือให้หน่วยงานด้านการคลังอ้างอิงเพื่อผลการจัดเก็บที่ดีกว่าเดิม เช่น tax compliance ร้อยละ 30 สำหรับหมู่ที่ 5 ร้อยละ 20 สำหรับหมู่ที่ 10, 8 เป็นต้น ในขณะที่หมู่บ้านอื่นอาจจะกำหนดเป้าหมายท้าทายเท่ากับ ร้อยละ 15 เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2559.ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2561, www.dla.go.th
- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2560.ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2561, www.dla.go.th
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์(2553). การคลังท้องถิ่น: รวมบทความวิจัยเพื่อเพิ่มพลังในท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พี.อี.อี.พี.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์และพิชิต รัชตพิบูลภพ. 2557. ความเหลื่อมล้ำการคลังท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัด. วารสารพระปกเกล้าสถาบันพระปกเกล้า. Vol 12(2) พฤษภาคม-สิงหาคม.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, พิชิต รัชตพิบูลภพและดารุณี พุ่มแก้ว. 2557. ความเหลื่อมล้ำการคลังท้องถิ่น กรณีศึกษาอปท. ในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารรัฐศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. Vol. 35(2) พฤษภาคม-สิงหาคม 2557:155-183.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. 2558. 15 ปี การกระจายอำนาจของไทย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณวดี แก้วศรี. หัวหน้าฝ่ายการเงิน องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง. สัมภาษณ์, 15 ธันวาคม 2561.
- Bardhan P, Mookherjee D. (2009). Decentralization, Corruption and Government Accountability: An Overview. In Handbook of Economic Corruption, In: Susan RA (ed.). Edward Elgar.
- Wallace oates (1972). Fiscal Federalism. Harcourt Brace Jovanovich: New York.

ภาคผนวก ก แผนที่ตำบลบางบัวทอง จำนวน 29.7 ตารางกิโลเมตร

ที่มา องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง

ภาคผนวก ข รหัสหมู่บ้าน

1 บ้านหนองเชียงโคตร	3 บ้านค่ายสาม
4 บ้านโรงสวด	5 บ้านโสนลอย
6 บ้านปากคลองตาคล้าย	7 บ้านคลองตาคล้าย
8 บ้านคลองเจ็ก	9 บ้านคลองเจ็กเล็ก
10 บ้านปลายคลองลำรี	11 บ้านคลองเจ็กใหญ่
12 บ้านคลองลำรี	13 บ้านคลองสามวัง
14 บ้านคลองลำรียอดล่าง	

แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” และการทูตวัคซีน:

มุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่ง⁹

A Global Community of Shared Future” Concept and Vaccine Diplomacy:

Beijinger’s Perspective

พิชามณูย์ ศุภสร¹⁰ และ ทิพวรรณ กำศิริมงคล¹¹

Phichamon Supasorn and Tippawan Kamsirimongkol

วันรับบทความ 25 มีนาคม 2565

วันแก้ไขบทความ 15 เมษายน 2565

วันตอบรับบทความ 15 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวจีนที่อาศัยในกรุงปักกิ่งจำนวน 31 คน เป็นเพศชาย 23 คน คิดเป็นร้อยละ 74 และเป็นเพศหญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 27-48 ปี วุฒิการศึกษาอยู่ระดับอนุปริญญา-ปริญญาเอก โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือน ตุลาคม 2564 ถึง มกราคม 2565 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นพ้องและสนับสนุนกับคุณค่าของแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ

⁹ บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 14 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2565

¹⁰ พิชามณูย์ ศุภสร, มหาวิทยาลัยแห่งประชาชนจีน, Phichamon Supasorn, Renmin University of China, E-mail: chayudapui@hotmail.com

¹¹ ทิพวรรณ กำศิริมงคล, มหาวิทยาลัยศิลปากร, Tippawan Kamsirimongkol, Silpakorn University, E-mail: tippawan@ms.su.ac.th

2) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นขัดแย้งกับคำนิยามของ “การทูตวัคซีน” 3) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าการช่วยเหลือทางด้านวัคซีนของประเทศไทยต่อประเทศที่จำเป็นต้องอยู่บนเหตุอื่น ๆ มากกว่าเหตุผลทางการเมือง

คำสำคัญ (Keyword) : แนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ, การทูตวัคซีน, ชาวจีนในกรุงเทพฯ, วัคซีนป้องกันโควิด-19 ของประเทศจีน

Abstract

This qualitative research aims to study Beijinger's perspective of “a global community of shared future” concept and vaccine diplomacy. The survey participants consisted of 31 Beijingers, 23 of who were male, representing 74 percent, and 8 were female, accounting for 26 percent. The age range of participants was between 27 - 48 years. Their education backgrounds were diploma – doctoral degree. The data was collected in the period from October 2021 to January 2022 through a semi-structured interview and was follow by content analysis.

The results reveled that: 1) The majority of interviewees, agree with "a global community of shared future" concept; 2) The majority of interviewees disagree with the “Vaccine diplomacy” definition; 3) The majority of interviewees consider China's Covid-19 vaccine distribution to other countries as another purpose rather than an instrument of political influence.

Keyword: A global community of shared future” concept, Vaccine diplomacy, Beijinger, China’s COVID-19 vaccine

บทนำ

แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” เป็นแนวคิดที่ประธานาธิบดี สี จิ้นผิงเคยกล่าวไว้ในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 อีกทั้งยังมีการกล่าวซ้ำอีกหลายครั้งต่อมา โดยในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 19 แนวคิด “การสร้างชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ได้ถูกนำมารวมไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทย โดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เน้นย้ำถึงแนวทางการผลักดันแนวคิด “การสร้างชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” (Lu, 2021) เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีโรคอุบัติใหม่ Covid-19 ซึ่งถูกค้นพบเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ และได้แพร่ระบาดไปทั่วโลกจนส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพของประชากรทั่วโลก (Fauci & Redfield, 2020) ส่งผลให้ทุกประเทศได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ Covid-19 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการแก้ปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ Covid-19 นั้นจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือระดับประเทศ เพื่อจัดการปัญหาดังกล่าวอันสอดคล้องกับแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ”

ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ Covid-19 ส่งผลกระทบต่อประเทศต่าง ๆ อย่างเป็นวงกว้าง เกิดปัญหาการขาดแคลนโรงพยาบาล เวชภัณฑ์ยาและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและรักษาโรค Covid-19 ทำให้ประเทศต่าง ๆ พยายามหาวิธีในการจัดการควบคุมโรคอุบัติใหม่ Covid-19 ด้วยการเข้ามาตรึงการป้องกันและจัดการโควิดรวมถึงการคิดค้นและวิจัยวัคซีนอย่างเร่งด่วน วัคซีน Covid-19 เป็นสินค้าทางการแพทย์ที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการทั่วโลก ที่ผ่านมามีการออกมาเรียกร้องอย่างต่อเนื่องให้ประเทศผู้ผลิตวัคซีน Covid-19 กระจายวัคซีนให้แก่ประเทศยากจน (Acharya, Ghimire, & Subramanya, 2021). แต่ผลตอบรับจากประเทศผู้ผลิตวัคซีน Covid-19 ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นประเทศร่ำรวยไม่สามารถดำเนินการกระจายวัคซีนได้อย่างเต็มที่ วัคซีนถูกกระจายไปในประเทศที่ร่ำรวยในขณะที่ประเทศที่มีรายได้น้อยอื่น ๆ ยังไม่ได้รับวัคซีน (Mathieu et al., 2021) เนื่องจากความต้องการวัคซีน Covid-19 ภายในประเทศของประเทศผู้ผลิตต่าง ๆ ล้วนแล้วมีปริมาณสูงกว่ากำลังการผลิต ส่งผลให้วัคซีน Covid-19 เป็นสินค้าที่จำเป็นและเป็นความหวังของทุก ๆ ประเทศในการจัดการควบคุมโรคอุบัติใหม่ Covid-19 นี้ (Asian Development Bank, 2020)

ประเทศจีนเป็นหนึ่งในประเทศที่วิจัยและผลิตวัคซีนป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ Covid-19 ได้เป็นประเทศต้น ๆ ของโลกโดยคิดเป็น 18% ของผู้พัฒนาวัคซีนทั่วโลก (Le, Andreadakis, Kumar, Román, Tollefsen, Saville, & Mayhew, 2020) ส่งผลให้ประเทศจีนเป็นหนึ่งในโลกสำคัญที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาการแพร่ระบาด Covid-19 ของโลก ทำให้เกิดคำถามที่ใช่เรียกการช่วยเหลือด้านวัคซีนจากประเทศจีนที่ส่งมอบให้กับประเทศที่จำเป็นว่า “วัคซีนการทูต” อันหมายถึงความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่มีผลประโยชน์ทาง

การเมืองเป็นหลัก จากเหตุผลดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีน เพื่อศึกษาว่าชาวจีนในกรุงปักกิ่งมีความเข้าใจและสนับสนุนคุณค่าของแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติอย่างไรและชาวจีนในกรุงปักกิ่งมีมุมมองอย่างไรต่อการช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ประเทศจีนได้ช่วยเหลือประเทศยากจนต่าง ๆ ด้วยการกระจายวัคซีน Covid-19 และ “วัคซีนการทูต” โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวจีนที่พำนักอาศัยอยู่ในกรุงปักกิ่ง จำนวน 31 คน เป็นเพศชาย 23 คน คิดเป็นร้อยละ 74 และเป็นเพศหญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 27- 48 ปี วุฒิการศึกษาอยู่ระดับอนุปริญญา-ปริญญาเอก โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือน ตุลาคม 2564 ถึง มกราคม 2565 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ”

แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” นี้ ถูกนำมากล่าวถึงในการประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 18 โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และได้กล่าวซ้ำอีกหลายครั้งในการประชุมครั้งสำคัญต่อ ๆ มาซึ่งแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ของผู้นำจีน ที่ผ่านมามีนักวิจัยหลายท่านได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” นี้ โดยหวังและเหอ (Wang, & He, 2022) มองว่า แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” เป็นนโยบายต่างประเทศใหม่ของจีนซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดสังคมนิยมของคาร์ล มาร์กซ์ที่กล่าวเกี่ยวกับ เสรีภาพส่วนบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นได้เมื่อได้มีการร่วมมือกันอย่างแท้จริง โดยแนวคิดนี้ได้รวมเอาแนวคิด “การรวมกัน” ของมาร์กซิส และวัฒนธรรม “ความกลมเกลียว” ของจีนที่โดดเด่น รวมถึงแก่นแนวคิดของนโยบายต่างประเทศของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนในหลายยุคสมัยเข้ามาไว้ด้วยกัน และกลายเป็นเนื้อหาที่สำคัญของแนวคิดนโยบายต่างประเทศของจีนยุคใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในด้านของการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และนิเวศวิทยาของแต่ละประเทศไปสู่ความพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากความร่วมมือดังกล่าวเป็นการได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับ หลี่ ที่กล่าวว่าแนวคิด “การสร้างชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” เป็นแนวคิดที่ได้มาจากหลักการพื้นฐานของลัทธิมาร์กซ์ ซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขความยากลำบากที่มนุษยชาติกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ เนื่องจากแนวคิดนี้เน้นย้ำที่ความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกันอันนำมาสู่ความสำเร็จร่วมกัน เป็นแนวนโยบายต่างประเทศของจีนต่อประเทศต่าง ๆ ในบริบทของสังคมนิยมใหม่นี้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับจาง (Zhang, 2021) ที่กล่าวว่าแนวคิด “การสร้างชะตากรรมร่วมกัน

ของมวลมนุษยชาติ” เป็นแผนการส่งเสริมความสงบสุขของโลกและการพัฒนาของประเทศจีน และยังเป็นจุดมุ่งหมายของประเทศจีนในการสร้างอนาคตที่ดีงามของมนุษยชาติอีกด้วย อันมีส่วนช่วยสำหรับการสร้างความสัมพันธ์หรือกระชับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น แนวทางปฏิบัติของประเทศในแนวคิด “การสร้างชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” นั้นมีพลังมากพอที่จะส่งเสริมประเทศต่าง ๆ จากการแข่งขันกันเอง และแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง ไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน ความมั่นคงร่วมกัน ความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน การเปิดกว้าง และสร้างโลกที่สวยงามร่วมกัน

การทูตวัคซีน

คำว่า การทูตวัคซีน นั้นเป็นคำที่เกิดจากการมัตรวมความหมายของคำว่า การทูตและวัคซีนเข้าไว้ด้วยกัน โดยการทูตเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญและเป็นส่วนประกอบสำคัญของอำนาจหลักที่เกิดจากทักษะความเชี่ยวชาญและการใช้ที่มีทรัพยากรที่ดี โดยใช้วิธีการทูตคุยสื่อสารระหว่างตัวแทนทางการทูตมีอาชีพและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เพื่อให้รัฐสามารถรักษาวัตถุประสงค์ของนโยบายต่างประเทศของรัฐได้ โดยปราศจากการใช้กำลัง (Berridge, G. R., 2015) อีกทั้งการทูตยังมีความหมายถึงการจัดการของรัฐกับตัวแสดงอื่นโดยในมุมมองของรัฐนั้น การทูตคือการแนะนำ กำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศ ดังนั้นการทูตจึงเป็นรูปแบบและวิธีที่ใช้ในการทั้งแบบที่เป็นทางการและวิธีการอื่น ๆ ผ่านการติดต่อพูดคุย การสลับปี การเยี่ยมเยียน การข่มขู่ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบสนองผลประโยชน์โดยรวมแห่งรัฐ (Barston, R. P. 2019) โดยการทูตเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิทักษ์ผลประโยชน์แห่งรัฐ (Lu.Y.&Huang.J., 2008) ส่วนวัคซีนในบทความนี้หมายถึง วัคซีนที่ใช้ในการป้องกันโรคโคโรนาไวรัส 2019 (โควิด-19) หรือโรคทางเดินหายใจที่ชื่อว่า Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) ซึ่งถูกประกาศจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2020) ว่าเป็นโรคที่เกิดจากไวรัสตัวใหม่เมื่อเดือนมกราคม 2020 (WHO, 2020) และต่อมาโรคโคโรนาไวรัส 2019 (โควิด-19) ได้กลายเป็นความท้าทายสำคัญที่มีต่อระบบสาธารณสุข การวิจัยและบุคลากรทางการแพทย์ทั่วโลก (Fauci & Redfield, 2020) ทำให้จำเป็นต้องพัฒนาวัคซีนซึ่งตามปกตินั้นการพัฒนาวัคซีนแต่ละชนิดจะใช้เวลาประมาณ 10 - 15 ปี (สถาบันวัคซีนแห่งชาติ, 2020) ดังนั้นการเข้าถึงวัคซีนที่ได้รับการอนุมัติแล้วซึ่งพร้อมสำหรับการแจกจ่ายในวงกว้างก่อนสิ้นปี 2020 หรือแม้แต่ปี 2021 นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน (Graham, 2020) โดยการพัฒนาวัคซีนโคโรนาไวรัส 2019 (โควิด-19) ส่วนใหญ่อยู่ในอเมริกาเหนือถึง 46% นอกจากนั้นแบ่งเป็นผู้พัฒนาวัคซีนในประเทศจีน ในเอเชีย (ไม่รวมจีน) ออสเตรเลีย และ ในยุโรป สัดส่วนเท่ากันคือ 18% (Le, Andreadakis, et al., 2020) ทำให้วัคซีนโคโรนาไวรัส 2019 (โควิด-19) เป็นสินค้าที่จำเป็นและเป็นที่ต้องการทั่วโลก ในอดีตที่ผ่านมาวัคซีนถูกใช้เป็นเครื่องมือที่มีบทบาทนอกเหนือจากบทบาททางสาธารณสุข เพราะวัคซีนก่อให้เกิดบทบาทในการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติความขัดแย้งในช่วงที่มีการรณรงค์ฉีดวัคซีนได้ (Hotez, P. J., 2014) เมื่อนำความหมายของการทูต

และวัคซีนมารวมกันจึงหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทูตในเชิงของสาธารณสุข ทำให้การแพทย์และการสาธารณสุขมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้อีกด้วย (Bourne, P. G. ,1978) ที่ผ่านมา เนื่องจากการประสบความสำเร็จในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 รวมถึงความสำเร็จในการพัฒนาวัคซีนป้องกันโรคโคโรนาไวรัส 2019 ทำให้ประเทศจีนซึ่งมีกำลังการผลิตวัคซีนได้ 33% ของกำลังการผลิตทั่วโลก สามารถส่งออกได้ 62% (โดส) ในขณะที่สหรัฐอเมริกาที่กำลังการผลิตวัคซีนได้เป็นอันดับสองของโลกคือ 27% แต่ติดสัญญาที่ทำไว้กับบริษัทผู้ผลิตทำให้วัคซีนที่ผลิตในสหรัฐอเมริกาไม่สามารถส่งออกได้ (Lawler, D. 2021) ส่งผลให้ประเทศจีนมีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือทางด้านวัคซีนต่อประเทศที่จำเป็น ซึ่งถูกนักวิเคราะห์บางส่วนมองว่าการให้ความช่วยเหลือทางด้านวัคซีนของประเทศจีนนั้นถือเป็นการทูตวัคซีนและเป็นส่วนหนึ่งของการขยายอำนาจละมุน(Soft power) ของจีนอีกด้วย (Lee, 2021) , (Mardell,2021)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ชาวจีนที่อาศัยในกรุงปักกิ่งจำนวน 31 คน เป็นเพศชาย 23 คน คิดเป็นร้อยละ 74 และเป็นเพศหญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 27-48 ปี วุฒิการศึกษาอยู่ระดับอนุปริญญา-ปริญญาเอก โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือน ตุลาคม 2564 ถึง มกราคม 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างปลายเปิดโดยผู้วิจัยได้ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ โดยโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดที่นำมาเก็บข้อมูลเพื่อศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวจีนที่อาศัยในกรุงปักกิ่งจำนวน 31 คน เป็นเพศชาย 23 คน ระหว่างตุลาคม 2564 ถึง มกราคม 2565 โดยการสัมภาษณ์ทั้งโดยการสัมภาษณ์แบบรายบุคคล แบบโฟกัสกรุ๊ป โดยใช้รูปแบบการพบปะโดยตรงและการสัมภาษณ์แบบออนไลน์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบทสัมภาษณ์มาสรุปแบบวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และค่าสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ และการทูตวัคซีน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวจีนที่อาศัยในกรุงปักกิ่งจำนวน 31 คน เป็นเพศชาย 23 คน คิดเป็นร้อยละ 74 และเป็นเพศหญิง 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ช่วงอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 27-48 ปี วุฒิการศึกษาอยู่ระดับอนุปริญญา-ปริญญาเอก โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือน ตุลาคม 2564 ถึง มกราคม 2565 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า:

1) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเข้าใจแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ที่นำเสนอโดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในเชิงบวก กล่าวคือ เห็นด้วยต่อ แนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” เนื่องจากมองว่าแนวคิดนี้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบันที่ทั่วทั้งโลกกำลังเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 19 (Covid-19) ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาจำเป็นต้องเกิดจากความร่วมมือกันของทุก ๆ ประเทศทั่วโลก การที่ประเทศจีนนำเสนอแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ขึ้นมานี้สามารถสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศ อีกทั้งยังสนับสนุนการสร้างสันติภาพให้แก่โลกได้ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแก่นของแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” โดยตรง

2) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเห็นขัดแย้งกับคำนิยามของ “การทูตวัคซีน” เนื่องจากมองว่าคำว่า “การทูตวัคซีน” เป็นคำที่ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองและมักใช้ในเชิงลบ ก่อให้เกิดการโต้แย้งค่าบาทบาทของประเทศจีนที่มีในการช่วยเหลือนานาชาติประเทศผ่านการส่งมอบวัคซีน โดยส่วนใหญ่มองว่าการช่วยเหลือที่ประเทศจีนทำการส่งมอบวัคซีนนั้นเกิดจากการที่ประเทศจีนรับผิดชอบต่อประชาคมโลกในฐานะที่เป็นประเทศใหญ่ประเทศหนึ่ง ในทางกลับกันผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนเห็นด้วยกับคำว่า “การทูตวัคซีน” โดยมองว่ากิจกรรมการส่งมอบวัคซีนที่ประเทศจีนกระทำผ่านรัฐบาลนั้น ถือได้ว่าเป็น “การทูตวัคซีน” เนื่องจากเป็นกิจกรรมทางการทูต และเป็นพฤติกรรมทางการเมืองในรูปแบบหนึ่ง แต่ไม่ได้มีนัยยะทางการเมืองในเชิงลบเนื่องจากการกระทำดังกล่าวเกิดจากเจตนาความช่วยเหลือที่ประเทศจีนในฐานะประเทศใหญ่พึงกระทำต่อประเทศที่มีความจำเป็น

3) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าการช่วยเหลือทางด้านวัคซีนของประเทศจีนต่อประเทศที่จำเป็นตั้งอยู่บนเหตุผลอื่น ๆ มากกว่าเหตุผลทางการเมือง โดยผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มองว่าการช่วยเหลือทางด้านวัคซีนของประเทศจีนต่อประเทศที่จำเป็นแม้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งทางการทูตของประเทศจีน แต่ไม่ได้ถือเป็น “การทูตวัคซีน” ที่ใช้เพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองเพียงอย่างเดียว เพราะประเทศจีนมอบความช่วยเหลือด้านวัคซีนให้กับประเทศอื่นถือว่าเป็นความช่วยเหลือที่ประเทศจีนควรทำ ในฐานะประเทศใหญ่ที่แสดงความรับผิดชอบ ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนมีความคิดเห็นว่า การบริจาควัคซีนนี้ ถือเป็นเพียงแค่ความช่วยเหลือต่อต่างประเทศ หรือความ

ช่วยเหลือทางด้านมนุษยธรรมเพียงเท่านั้น ไม่ได้ถือว่าเป็นกิจกรรมทางการทูต และผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนมองว่าการให้วัคซีนของประเทศจีนนั้น ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อผลทางเศรษฐกิจบางประการ ซึ่งไม่ได้มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศอย่างชัดเจน ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนน้อยมองว่า เรื่องนี้ไม่ได้มีผลต่อตนเองมากนัก หากภายในประเทศมีวัคซีนที่เพียงพอต่อผู้คนในประเทศ

อภิปรายผล

การศึกษามุมมองของชาวจีนในกรุงปักกิ่งที่มีต่อแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากชาวจีนที่อาศัยในกรุงปักกิ่งพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความเข้าใจแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง เนื่องจากมองว่าแนวคิดนี้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบันที่ทั่วทั้งโลกกำลังเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 19 (Covid-19) ร่วมกัน ซึ่งกระทบต่อประเทศต่าง ๆ เป็นวงกว้างทั่วโลก ซึ่งแนวทางการปัญหาดังกล่าวนั้นไม่สามารถกระทำได้โดยประเทศใดประเทศหนึ่งแต่จะต้องได้รับความร่วมมือกับนานาประเทศโดยที่ความร่วมมือดังกล่าวนี้จะทำให้แต่ละประเทศได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแก่นแท้ของแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” และสอดคล้องกับงานวิจัยของหวังและคณะ (Wang, et al., 2022) หลี่ (Li, 2021) และจาง (Zhang, 2021) ที่กล่าวว่าแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ก่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศและความร่วมมือดังกล่าวส่งผลให้ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

ในส่วนของความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” กับ “วัคซีนการทูต” ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการนิยามการช่วยเหลือทางด้านวัคซีนที่ประเทศจีนมีต่อประเทศอื่น ๆ ว่าเป็น “วัคซีนการทูต” เพราะคำนิยามของ “วัคซีนการทูต” ส่งผลต่อภาพลักษณ์ความช่วยเหลือที่ประเทศจีนมีต่อนานาประเทศในด้านวัคซีน โดยถูกมองว่าประเทศจีนกระทำการช่วยเหลือด้านวัคซีนนั้นเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองเท่านั้นสอดคล้องกับนิยามคำว่า การทูตของเบอริดจ์ (Berridge, 2015) บาร์สตัน (Barston, 2019) และ ลู่และหวาง (Lu & Huang, 2008) ที่ได้กล่าวไว้ เป็นกิจกรรมทางการเมืองเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์แห่งรัฐ รวมถึง ลี (Lee, 2021) และมาเดล (Mardell, 2021) ที่มองว่าความช่วยเหลือทางด้านวัคซีนของประเทศจีนนั้นเป็นการขยายอำนาจละมุน (soft power) แต่ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่า สาเหตุที่ประเทศจีนช่วยเหลือนานาประเทศในด้านวัคซีนนั้น ไม่ได้มีเกิดจากปัจจัยด้านผลประโยชน์ทางการเมืองเพียงอย่างเดียว แต่มาจากหลาย ๆ ปัจจัย โดยส่วนใหญ่มองว่า ปัจจัยที่ประเทศจีนเป็นประเทศใหญ่ที่มีความรับผิดชอบเป็นปัจจัยหลัก และยังมีปัจจัยด้านมนุษยธรรมเป็นปัจจัยรองลงมา อีกทั้งผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนมองว่าปัจจัยด้านการเกื้อหนุนทางเศรษฐกิจจากการจำหน่ายวัคซีนเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้ประเทศจีนช่วยเหลือนานาประเทศผ่านการส่งมอบวัคซีนในรูปแบบต่างๆ และส่วนน้อยมองว่าไม่สนใจประเด็นนี้หากวัคซีนมีปริมาณเพียงพอต่อคนในประเทศ ทั้งนี้ผู้ให้

สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นคล้อยกันว่า ความช่วยเหลือด้านวัคซีนที่ประเทศจีนมีต่อประเทศที่จำเป็นนั้นไม่ว่าจะเกิดจากปัจจัยหรือสาเหตุใด แต่เป็นการกระทำที่ถูกต้องและสนับสนุนรัฐบาลจีนในการดำเนินการช่วยเหลือดังกล่าว สอดรับกับคุณค่าของแนวคิด “ชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติ” ก่อให้เกิดความเข้าใจแนวคิดดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างประเทศ อันทำให้ทุกประเทศสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันและบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เจาะจงกลุ่มประชากรคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเมืองหลวง ประชากรมีความตื่นรู้ทางการเมือง กลุ่มประชากรที่ศึกษามีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงคือ ระดับอนุปริญญา-ปริญญาเอก และกลุ่มประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชายซึ่งมีความรู้และความสนใจในด้านการเมืองอยู่เดิม ทำให้กลุ่มประชากรส่วนใหญ่ทราบและเข้าใจแนวคิดชะตากรรมร่วมกันของมวลมนุษยชาติและการทูตวัคซีนเป็นอย่างดี ซึ่งในการวิจัยครั้งหน้าควรเปลี่ยนกลุ่มประชากรเป็นเมืองอื่นที่ห่างไกลหรือกลุ่มประชากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน รวมถึงเพศที่ต่างกันอาจได้ผลการศึกษาที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- สถาบันวัคซีนแห่งชาติ. (2020). คน ไทยจะมีโอกาสใช้วัคซีนป้องกันโควิด 19 หรือ ไม่.
- Acharya, K. P., Ghimire, T. R., & Subramanya, S. H. (2021). Access to and equitable distribution of COVID-19 vaccine in low-income countries. *npj Vaccines*, 6(1), 1-3.
- Asian Development Bank. (2020), ADB announces \$9 billion COVID-19 vaccine initiative for developing Asia. Accessed 10th Dec 2021. Available from <https://www.adb.org/news/videos/adb-announces-9-billion-covid-19-vaccine-initiative-developing-asia>
- Barston, R.P. (Ed.). (2019). *Modern Diplomacy* (5th ed.). Routledge.
- <https://doi.org/10.4324/9781351270090>
- Berridge, G. R. (2015). *Diplomacy: theory and practice*. Springer.
- Bourne, P. G. (1978). A partnership for international health care. *Public Health Reports*, 93(2), 114.
- Fauci, A. S., Lane, H. C., & Redfield, R. R. (2020). Covid-19—navigating the uncharted. *New England Journal of Medicine*, 382(13), 1268-1269.

- Graham, B. S. (2020). Rapid COVID-19 vaccine development. *Science*, 368(6494), 945-946.
- Hotez, P. J. (2014). "Vaccine diplomacy": historical perspectives and future directions. *PLoS neglected tropical diseases*, 8(6), e2808.
- Lawler, D. 2021. Biden's next challenge: Vaccine diplomacy. *Axios*, March 22. . Accessed April 15, 2022. Available from <https://www.axios.com/us-coronavirus-vaccine-diplomacy-china-exports-4a5c7bbd-32fb-468a-add5-9b1689bf5ce3.html>.
- Le, T. T., Andreadakis, Z., Kumar, A., Román, R. G., Tollefsen, S., Saville, M., & Mayhew, S. (2020). The COVID-19 vaccine development landscape. *Nat Rev Drug Discov*, 19(5), 305-306.
- Lee, S. T. (2021). Vaccine diplomacy: nation branding and China's COVID-19 soft power play. *Place Branding and Public Diplomacy*, 1-15.
- Li,Z.(2021). The Significance and Strategy of Building a Community of Human Destiny under the Background of Great Changes.*Journal of ShangQu vocational and technical college*.2021(06).1-4,16. [in Chinese]
- Lu,H.(2021).Open a new era of major-country diplomacy with Chinese characteristics and promote the building of a community with a shared future for mankind. *Seeking Knowledge*.2021(07),20-23. [in Chinese]
- Mardell, Jacob. 2020. China's vaccine diplomacy assumes geopolitical importance. November 24. Accessed April 15, 2022. Available from <https://merics.org/en/short-analysis/chinas-vaccine-diplomacy-assumes-geopolitical-importance>.
- Mathieu, E., Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E., Roser, M., Hasell, J., Appel, C., ... & Rodés-Guirao, L. (2021). A global database of COVID-19 vaccinations. *Nature human behaviour*, 5(7), 947-953.
- Xiaochun, Z. (2018). In pursuit of a community of shared future: China's global activism in perspective. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 4(01), 23-37.
- Wang,H,&He,X.(2022). The history, reality and value of the concept of“A community with a shared future for mankind”.*Expanding Horizons*. 2022(01),29-34. [in Chinese]
- Wang,X,&Liu,Q.(2021). The Dilemma of COVID-19 Vaccine Sharing, China's Path and Challenge Countermeasures from the Perspective of Global Public Goods. *Contemporary world and Socialism*.2021(01).132-141. [in Chinese]

WHO. (2020). Archived: WHO Timeline -COVID-19. Accessed January 10, 2022. Available from <https://www.who.int/news-room/detail/27-04-2020-who-timeline---covid-19>.

Zhang.Z.(2021). The Effect of the concept of a community with a shared future for mankind on bilateral diplomatic relations. World Economics and Politics.2021(12).24-53. [in Chinese]

การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานสู่การเมืองระดับชาติ: กรณีศึกษา
การเคลื่อนไหวของปีกแรงงานภายใต้พรรคอนาคตใหม่ ช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2563¹²

From the Labor Force Movement to National Politics: Case Studies of the Future
Forward Party's Labor Factions Movement in 2018 to 2020

สินีนานู คมะมคต¹³

Sineenat Kamakot

วันรับบทความ 25 มีนาคม 2565

วันแก้ไขบทความ 15 เมษายน 2565

วันตอบรับบทความ 15 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์และศึกษา บทบาท อุดมการณ์แนวคิด โครงสร้างเครือข่าย กลไก และวิธีการที่ใช้ในการยกระดับการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานสู่การเมืองระดับชาติภายใต้พรรคอนาคตใหม่ในแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่ช่วงการเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านสู่การเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2562 จนกระทั่งถึงช่วงสิ้นสุดอย่างเป็นทางการ การประกาศยุบพรรคอนาคตใหม่ในปี พ.ศ. 2563 จุดกระแสเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยกลุ่มนักศึกษาพร้อมทั้งประชาชนภาคส่วนต่าง ๆ งานวิจัยชิ้นนี้ใช้วิธีศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกของขบวนการแรงงานที่รวมกลุ่มอย่างเป็นทางการภายใต้พรรคการเมือง ขอบเขตการศึกษาครอบคลุมทุกกลุ่มในขบวนการนี้ ทั้ง (1) แกนนำหลักของปีกแรงงาน (2) ผู้นำสหภาพแรงงานที่เข้าร่วมขบวนการ (3) ทีมข้อมูลและนโยบายปีกแรงงาน และ (4) ผู้แทนราษฎรสัดส่วนปีกแรงงาน โดยเลือกตัวอย่างข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามประเด็นศึกษา และใช้เทคนิคการสุ่มแบบลูกโซ่

¹² บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 14 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2565

¹³ สินีนานู คมะมคต, นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, Sineenat Kamakot, Graduated student, Faculty of Political Science, Thammasat University, Email: wmostf.sinee@gmail.com.

ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวเพื่อยกระดับเปลี่ยนการรับรู้ประเด็น รัฐสวัสดิการ กับแรงงาน และการเมืองประชาธิปไตยของปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่ ยังคงไม่สามารถเข้าถึงเพื่อเปลี่ยนการรับรู้แก่แรงงานทั่วไปที่อยู่นอกเครือข่ายได้อย่างครอบคลุมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้จะมีผลตอบกลับบ้างเล็กน้อยในระดับปัจเจกบุคคลก็ตาม เนื่องด้วยเงื่อนไขและปัจจัยสำคัญที่เกิดจาก (1) ความเป็นประชาธิปไตยในประเทศ และแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยของพรรค ความเป็นประชาธิปไตยที่ส่งผลสะท้อนต่อรัฐสภาและการยุบพรรคอนาคตใหม่ที่มีอายุเพียงปีเศษ ตลอดจนช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการถูกยุบพรรค ที่ทำให้งานพื้นที่และมวลชนต้องหยุดชะงัก เหลือไว้แค่เพียงการทำงานด้านความคิดทางนโยบายแรงงานและรัฐสวัสดิการผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย รวมถึงแนวคิดของพรรคอนาคตใหม่ที่ช่วงหลังมีความเป็นเสรีนิยมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการผลักดันนโยบายและร่างกฎหมายของกลุ่มปีกแรงงานผ่านกระบวนการของพรรคเป็นอย่างยิ่ง (2) โครงสร้างแท้จริงของขบวนการที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มรูปแบบ ตลอดจนปัญหาการเชื่อมประสานเพื่อเพิ่มแนวร่วม ขยายพื้นที่ให้กับแรงงานนอกระบบอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติร่วมกับขบวนการได้ (3) วิธีการเคลื่อนไหวผลักดันภายใต้กระบวนการฝังนิตินัยของขบวนการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามเป้าหมายและกรอบที่วางไว้ ส่งผลให้เกิดร่องรอยความขัดแย้งในเรื่องยุทธวิธีออกเป็น 2 ฝั่งอย่างหลวม ๆ รวมถึงกลไกการขับเคลื่อนร่างกฎหมายของขบวนการผ่านพรรคที่ไม่สอดคล้องซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีกระบวนการพิจารณาและแก้ไขร่างกฎหมายที่ล่าช้าเป็นอย่างมาก เนื่องจากการถูกต่อต้านโดยกลุ่มทุนภายในพรรค (4) ทรัพยากรสนับสนุนจากพรรคที่มีเงื่อนไขและจำกัด ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลหลักของพรรค ชุดข้อมูลสนับสนุนนโยบายของขบวนการจากพรรค เป็นต้น ในภายหลัง ประเด็นเฉพาะหน้าด้านแรงงานมีความหลากหลายผ่านเข้าการประชุมรัฐสภาและประชุมกรรมการแรงงานมากขึ้นจากกลุ่มอิสระและเครือข่ายนอกขบวนการ รวมถึงการขยายเครือข่ายพันธมิตรจากการทำงานด้านความคิดกับองค์กรภายนอกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เงื่อนไขดังกล่าวยังส่งผลต่อเป้าหมาย และรูปแบบการระดมทรัพยากรในปัจจุบัน ที่ขบวนการหันมาเน้นด้านทรัพยากรบุคคล ผ่านการขยายเครือข่ายอย่างมีกลไกและซับซ้อนมากขึ้น โดยเน้นการทำงานกับมวลชนผ่านการจัดตั้งอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อวางฐานรากของขบวนการให้มั่นคง ขยายการสื่อสารรับรู้แก่สังคม กระจายอำนาจและทรัพยากรภายใต้โครงสร้างสังคมการเมืองให้แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงานอื่น ๆ ผ่านทางเครือข่ายในขบวนการ

คำสำคัญ: ขบวนการแรงงาน, ปีกแรงงาน, พรรคอนาคตใหม่

Abstract

The research aimed to analyze and learn about the roles, ideologies, network frameworks, methods, and means used to elevate the labor force movement into national politics under the Future Forward Party in the periods from the 2014 Thai coup d'etat by the National Council for Peace and Order (NCPO), the transition period leading up to the 2019 election, until the official dissolution of the Future Forward Party in 2020, which sparked waves of social movement by student-run groups and people in various sectors. This research employed qualitative research methods through means of data and document research, as well as information collected from in-depth interviews with several official groups in the labor force movement associated with political parties. Through purposive sample selection and snowball technique, this research covered every group within the movement, including (1) the mainstays of the labor wing faction, (2) representatives of the union networks in each industry who engaged in the movement, (3) the information and policy team of the labor wing faction, and (4) parliament representatives of the labor wing faction.

The results of the research revealed that the movement was unable to fully achieve and change the labor forces outside of the network's awareness of welfare state and labor issues, as well as the democratic politics of the Future Forward Party's labor wing faction as intended. Though there were minimal responses on an individual level, due to the conditions and important factors of (1) Thai political situations and democratic movements that impacted the parliament and the dissolution of the Future Forward Party after being formed for a little over a year and the interim transition after the party dissolved, caused a halt in the operation on the ground and with the masses, and remained only the idea aspect and communication work through social media on the labor and welfare state policies. Including the idea of the Future Forward Party that has become more liberal. It greatly affects the push for policies and draft laws of the labor wing faction through the party process. (2) The movement's true operational structure was not fully realized, as well as the connection issue in expanding the allies networks that allowed for a space for the labor workforce outside the conventional industry system to partake in national politics with the movement. (3) The movement's legislation faction processes were not heading towards

the same direction as the set goal and framework, which led to a drift and conflicting strategies that were roughly divided into two sides, including the incoherent legislation draft proposal process by the party. As well as having a considerable delay in the process of considering and amending the draft law due to opposition by the party's internal capital. (4) The conditions and limitations of the party's support resources, such as the party's main communication platform through social media and information supporting the movement policies by the party. Moreover, there were increased specific issues on labor aspects lodged in parliamentary sittings and the committee on labor meetings by various independent groups and entities outside of the movement's network, including allies networks expanded through the movement's cooperation with outside organizations in the idea aspects. The aforementioned conditions also had an impact on the set goal, current resources, and crowd gathering strategies. The movement has turned towards the human resources aspect through more complex means to widen the network and focus on working with the masses through official movement setup, in order to lay a solid foundation for the movement, expand social awareness and communication, and distribute power and resources under the social political framework for other labor workforces through the movement's network.

Keyword: Labor force movement, Labor wing faction, Future Forward Party

บทนำ

แรงงานกับการเมือง เป็นสิ่งที่ถูกขับเคลื่อนพร้อมกันเสมอมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ในอดีตจุดเริ่มต้นของการรวมตัวกันเรียกร้องของกลุ่มแรงงานจะมีขอบเขตพื้นที่และประเด็นอยู่แค่ในสถานประกอบการของกลุ่มตนเพื่อเรียกร้องสิทธิ และปัญหาจากการถูกกดขี่การเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างเท่านั้น แต่ต่อมาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 มีการยกเพดานการต่อรองต่อสู้ที่สูงขึ้น เริ่มเคลื่อนไหวในประเด็นทางสังคมและการเมืองทั้งที่เกี่ยวข้องกับแรงงานโดยตรงและทางอ้อม อาทิ การรวมกลุ่มคัดค้านการขึ้นราคาข้าวสารและน้ำตาล พร้อมขอเรียกร้องการประกันราคาข้าวเปลือก เป็นต้น ทั้งยังมีการนัดหยุดงานอย่างยาวนานมากที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย ตลอดปี พ.ศ. 2514 – 2519 ภายหลังจากสมัชชาร่างงานต่าง ๆ ในภาคเอกชนรวมตัวกันต่อสู้ในนามศูนย์ประสานงานกรรมกร (ศปก.) และสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจกลุ่มต่าง ๆ ได้รวมตัวกับสหภาพแรงงานกลางขึ้นในนามใหม่ที่ชื่อว่า กลุ่มสหภาพแรงงานแห่งประเทศไทย¹⁴ ส่งผลให้ขบวนการแรงงานมีความเป็นปึกแผ่นแข็งแรง และมีประเด็นการต่อสู้ที่แหลมคมมากยิ่งขึ้นอย่างชัดเจน ภายใต้อำนาจผลประโยชน์ของแรงงานและประชาชน ผ่านการประสานเครือข่ายร่วมกับขบวนการนักศึกษาและชาวนา ทว่าภายหลัง อุบัติการณ์แนวคิดสังคมนิยมเริ่มจางหาย กระแสทุนนิยมหลังไหลเข้ามา ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยที่มีการทำรัฐประหารอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานถูกตัดตอน ไม่ต่อเนื่อง และเริ่มมีความคิดทางการเมืองแบบแบ่งฝักแบ่งฝ่าย ระหว่างกลุ่มแรงงานที่แอบอิงผลประโยชน์จากฝ่ายรัฐประหาร กับกลุ่มแรงงานที่ต่อต้านการรัฐประหารและเรียกร้องประชาธิปไตยเรื่อยมา

เหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองของกลุ่มสี่สี นับเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความแตกแยกภายในขบวนการแรงงานออกเป็น 2 ขั้วอย่างชัดเจนและส่งผลมาถึงปัจจุบันมากที่สุด โดยกลุ่มแรงงานที่มีบทบาทกระโดดขึ้นเวทีปราศรัย ร่วมชุมนุมทางการเมืองกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการ ในช่วงปี 2548 ที่ต่อมาขับเคลื่อนในนามกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ในช่วงปี 2556 เป็นต้นมา โดยผู้นำแรงงานจากสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) และคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) ในช่วงต้นมีการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบายด้านแรงงาน กฎหมาย รวมถึงการรับรองสัญญาระหว่างประเทศ (ILO) ก็ตาม แต่ในช่วงท้ายมีการเคลื่อนไหวผ่านกรอบความคิดหลักว่า ปัญหาทั้งหมดเกิดจากนักการเมืองชั่ว ประชาชนซื้อได้ด้วยเงินภายใต้การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ผลที่ตามมาคือการเน้นวิธีการแต่ไม่เน้นหลักการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่วิธีการโต้ตอบขบวนการเคลื่อนไหวฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง¹⁵ กล่าวคือ การไม่

¹⁴ บันทึก 6 ตุลา, “การต่อสู้ของกรรมกร,” บันทึก 6 ตุลา, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2565, <https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-2/2-2-1>.

¹⁵ อุเชนทร์ เชียงเสน, “กรอบโครงสร้างความคิดและทัศนคติคนชั่ว ไม่บาป,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564, <https://prachatai.com/journal/2009/06/24648>.

เชื่อมั่นในระบบการเลือกตั้งแบบผู้แทน จึงมีการต่อต้านการเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา อาทิ กลุ่มผู้ชุมนุมปิดล้อมขัดขวางเจ้าหน้าที่ กกต.จังหวัดในภาคใต้ไม่ได้รับสมัคร ส.ส.ได้ รวมทั้งสิ้น 8 จังหวัด 28 เขต หรือการปิดล้อมสถานที่เลือกตั้งล่วงหน้า (ส.ส.) หลายแห่ง จนมีการปะทะกันด้วยความรุนแรงจนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บหลายราย¹⁶ ท้ายที่สุด ความรุนแรงทางการเมืองถูกใช้เป็นเงื่อนไขการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ครองบทบาทนำหลายปีจนกระทั่งปัจจุบัน ขณะเดียวกัน กลุ่มแรงงานอีกชั่วคราวข้ามที่ต่อต้านการรัฐประหารและเรียกร้องประชาธิปไตย กระจายตัวออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมกับกลุ่มเคลื่อนไหวอื่น ๆ เช่น สหพันธ์แรงงานสิ่งทอฯ สหประชาแรงงาน 1550 สหภาพแรงงานไทรอัมพ์ (Try Arm ปัจจุบัน) สมาพันธ์กรรมกรเพื่อประชาธิปไตย เป็นต้น¹⁷ กลุ่มแรงงานเหล่านี้ล้วนเป็นกลุ่มที่ไม่มีบทบาทนำ แม้จะมีการเคลื่อนไหวคล้ายคลึงกัน อาทิ ชุมนุมประท้วง และออกแถลงการณ์แสดงจุดยืน กลุ่มเหล่านี้มีลักษณะการเรียกร้องประชาธิปไตยและเคลื่อนไหวตามอุดมการณ์ทางการเมืองมากกว่าประเด็นแรงงานที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากรัฐ จึงมีการขับเคลื่อนกลุ่มที่ตรงข้ามกับกลุ่มขบวนการแรงงานที่ประกาศร่วมกับกลุ่ม กปปส.¹⁸

ภายหลังการรัฐประหาร อดีตนักการเมืองพรรคต่าง ๆ รวมถึงแกนนำกลุ่มเสื้อแดงและเสื้อเหลือง จำนวนหลายชีวิต ตลอดจนนักกิจกรรม นักวิชาการ และผู้นำแรงงานถูกเรียกรายงานตัวตามคำสั่ง คสช. หากย้อนดูการรัฐประหารสมัยต่าง ๆ ในอดีต ผู้นำแรงงานมักเป็นกลุ่มหลักที่ถูกทหารเรียกเข้าไปรายงานตัวทุกครั้งไป นับว่าเป็นช่องทางการเข้าถึงผลประโยชน์ร่วมกับฝั่งรัฐบาลทหารอีกช่องทางหนึ่ง ตรงกันข้าม บุคคลที่ไม่เห็นด้วยและแสดงอารยะขัดขืนโดยการหลบหนีจะถูกทหารบุกค้นและจับกุมเพื่อเข้ารายงานตัวตามคำสั่ง คสช. หรือต้องต่อสู้ผ่านกระบวนการกฎหมาย ประชาชน นักศึกษา และนักกิจกรรมที่ออกมาต่อต้านการรัฐประหารก็มักถูกปราบปราม และจับกุมปรับทัศนคติ พร้อมการใช้กฎหมายมาตรา 112 มาตรา 44 และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์อย่างแพร่หลายกับคดีทางการเมือง ตลอดจนออกกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับการชุมนุมในสาธารณะปี 2558 ข้อจำกัดทางด้านกฎหมายต่าง ๆ ในช่วงภายใต้อำนาจของ คสช. ส่งผลกระทบต่อการรวมตัวของแรงงานเพื่อชุมนุมเรียกร้องต่อนายจ้างเป็นอย่างมากในหลายพื้นที่ เนื่องจากทหารได้ใช้อำนาจเข้าแทรกแซงการชุมนุมหลายต่อหลายครั้ง เพื่อไม่ให้สหภาพแรงงานได้ชุมนุมเจรจาต่อรองกับฝ่ายนายจ้าง อีกทั้งหน่วยงานของรัฐ กระทรวงแรงงาน อ้างการใช้ พ.ร.บ.การชุมนุมฯจัดการ ทั้งยังให้ตำรวจควบคุมตัวประธานและรองประธานสหภาพเพื่อต่อรองให้ลูกจ้าง

¹⁶ ศูนย์ข้อมูลมติชน, มติชนบันทึกประเทศไทย ปี ๒๕๕๗, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2558): 9-42.

¹⁷ นภาพร อติวานิชยพงศ์, “ประวัติศาสตร์แรงงานไทยใต้เงาการเมือง: จาก 2475 สู่ยุคเหลือง-แดง,” นักข่าวพลเมือง, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564, https://www.facebook.com/citizenthaipbs/photos/a.346475168714362/1380331558662046/?type=3&locale2=hi_IN.

¹⁸ ประชาไท, “10 ปี ประชาไท: สถานการณ์แรงงาน,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564, <https://prachatai.com/journal/2014/10/56102>.

เลิกชุมนุมอีกด้วย ทั้งที่ พ.ร.บ.การชุมนุมฯ ได้เว้นการชุมนุมด้านแรงงานเอาไว้¹⁹ สถานการณ์เหล่านี้ยังคงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ดำเนินควบคู่ไปกับการถูกควบคุมตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจนกระทั่งถึงการเลือกตั้งในปี 2562 บรรยากาศทางการเมืองก่อนถึงวันเลือกตั้งนั้นยังคงเต็มไปด้วยข้อจำกัดทางกฎหมาย มาตรา 44 โดยมีการทยอยปลดล็อกพรรคการเมืองไปอย่างช้า ๆ ทีละเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น การห้ามพรรคการเมืองทำกิจกรรมหรือประชุม ห้ามพรรคการเมืองเปิดรับบริจาคเงิน ห้ามจัดทำนโยบายนำเสนอประชาชน หรือการหาเสียง จนเกือบถึงสิ้นปี 2561 แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังคงมีพรรคการเมืองหน้าใหม่ประกาศตัวพร้อมลงเลือกตั้งเพื่อสนับสนุนแนวทางของ คสช. หรือพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งพรรคใหม่ข้างต้นที่โดดเด่นและถูกพูดถึงในหน้าสื่อสาธารณะบ่อยครั้ง ได้แก่ พรรคพลังประชารัฐ (กลุ่มสามมิตร) พรรครวมพลังประชาชาติไทย (แนวร่วม กปปส.) และพรรคประชาชนปฏิรูป (ไพบูลย์ นิตติะวัน) เป็นต้น ในขณะเดียวกัน พรรคการเมืองฝ่ายค้านน้องใหม่ที่เปิดตัวลงแข่งขันสนามเลือกตั้งครั้งนี้ต่างก็โดดเด่น ชัดเจน จากนโยบายที่ประกาศตัวต่อต้านการสืบทอดอำนาจของ คสช. และขีดเส้นทางการเมืองแบบใหม่ที่ก้าวหน้า พร้อมทั้งเน้นกลุ่มคนรุ่นใหม่ขับเคลื่อนในทางการเมืองอย่าง พรรคอนาคตใหม่ และพรรคไทยรักษาชาติ แม้ท้ายที่สุด ทั้งสองพรรคการเมืองจะถูกศาลรัฐธรรมนูญประกาศยุบพรรคพร้อมตัดสิทธิทางการเมืองกรรมการบริหารพรรคเป็นระยะเวลา 10 ปีก็ตาม

พรรคอนาคตใหม่ เป็นพรรคการเมืองลำดับที่ 58 ที่เข้ายื่นจดทะเบียนพรรคต่อ กกต. ในวันที่ 2 มีนาคม 2561 และภายหลังการเลือกตั้งพรรคอนาคตใหม่ได้รับคะแนนมหาชนมากเป็นอันดับที่ 3 ด้วยคะแนนถึง 6.3 ล้านเสียง ท้ายที่สุดได้จำนวนที่นั่งในสภาฯ จำนวน 81 ที่นั่ง สิ่งที่น่าสนใจนอกเหนือจากนโยบายที่ก้าวหน้า การเน้นฐานเสียงกลุ่มคนรุ่นใหม่ผ่านประชาชนทั่วไปสู่สนามการเมือง หรือการมุ่งหาเสียงผ่านโซเชียลมีเดียและลงพื้นที่จริงควบคู่ นั่นคือ โครงสร้างของพรรค ที่มีเครือข่ายเยาวชน-คนรุ่นใหม่ และที่สำคัญคือมี “เครือข่ายผู้ใช้แรงงาน” โดยกำหนดให้เป็นหน่วยงานหนึ่งในพรรค พรรคจำต้องสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การสร้างเครือข่ายกับผู้ใช้แรงงาน และเครือข่ายผู้ใช้แรงงานในนาม “ปึกแรงงาน” จำต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ นโยบายพรรคผ่านบทบาทกรรมการบริหารพรรค และการทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรในรัฐสภา ซึ่งสัดส่วนปึกแรงงานได้มาถึง 4 ที่นั่ง ได้แก่ ส.ส.ปาร์ตี้ลิสต์จำนวน 3 ที่นั่ง และ ส.ส.เขตพื้นที่ชลบุรี 1 ที่นั่ง ปึกแรงงานมีการดำเนินการผลักดันประเด็นเชิงโครงสร้างผ่านนโยบายรัฐสวัสดิการ หนึ่งในนโยบายฐานรากที่พรรคชูซึ่งมุ่งเน้นสิทธิสวัสดิการถ้วนหน้าโดยไม่พิสูจน์ความจน เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้ชีวิต และเพื่อให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีสิทธิในการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคมได้ ขณะเดียวกันก็ขับเคลื่อนประเด็นแรงงานและสวัสดิการแบบรายประเด็นไปด้วยผ่านกระบวนการนิติบัญญัติในรัฐสภา ที่สำคัญปึกแรงงานยังเป็นการรวมเครือข่ายสหภาพแรงงานในอุตสาหกรรมหลักต่าง ๆ ของประเทศเข้ามาร่วมยกระดับการเคลื่อนไหวในสนามการเมืองนี้ผ่านการสร้างเครือข่าย อาทิ ภาค

¹⁹ พจนา วลัย, “ศักดิ์ศรีของกรรมกรอยู่ตรงไหน,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2564,

<https://prachatai.com/journal/2016/05/65545>

ยานยนต์ ภาคขึ้นส่วนยานยนต์ ภาคสิ่งทอ เป็นต้น เพื่อเชื่อมอำนาจเชิงโครงสร้างของภาคแรงงานให้เป็นปึกแผ่นเดียวกัน และเพื่อยกระดับอำนาจการต่อรองให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นในการเมืองระดับชาติ

ดังนั้น การศึกษาบทบาทและการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานในนามปีกแรงงาน กลไกการสร้างหรือขยายเครือข่ายขบวนการภายใต้พรรคอนาคตใหม่ ตลอดจนการวิเคราะห์และศึกษาเงื่อนไข หรือปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานภายใต้พรรคการเมืองให้ไม่สามารถเปลี่ยนการรับรู้ หรือสร้างแรงกระเพื่อมในประเด็นด้านรัฐสวัสดิการ แรงงาน กับการเมืองประชาธิปไตย ต่อกลุ่มแรงงานนอกเครือข่ายของตน และประชาชนทั่วไปให้เข้าใจได้มากขึ้น หรือกระทั่งสามารถขยายเครือข่ายเพิ่มเติม ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการไม่ว่าทางใดทางหนึ่งได้ ตลอดจนการทำให้ขบวนการแรงงานเป็นตัวแทนของผู้ใช้แรงงานทั่วประเทศได้อย่างแท้จริงเช่นเดียวหนึ่งของพรรคแรงงานในต่างประเทศ การหาแนวทางเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองผ่านโครงสร้างเครือข่ายของขบวนการแรงงานในสนามการเมืองระดับชาติระยะยาวจึงสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาบทบาท อุดมการณ์แนวคิด ประเด็น และวิธีการที่ใช้ในการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานในแต่ละช่วงเวลา
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างและเครือข่ายภายใต้พรรคการเมืองในการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงาน
3. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยอุปสรรคของขบวนการแรงงานภายใต้พรรคการเมือง ที่ส่งผลให้ไม่สามารถเปลี่ยนการรับรู้และขยายเครือข่ายกับกลุ่มนอกเครือข่ายตนเองได้

ระเบียบการศึกษา

บทความนี้ดำเนินการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งเอกสารชั้นต้น รวมทั้งเอกสารชั้นรอง โดยเฉพาะการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่ อาทิ ผู้นำหลักของปีกแรงงาน, ผู้นำแรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เข้าร่วมกลุ่มเครือข่าย, ทีมข้อมูลและนโยบายปีกแรงงาน และผู้แทนราษฎรสัดส่วนปีกแรงงาน โดยเลือกตัวอย่างข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจงตามประเด็นศึกษา และใช้เทคนิคการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball Technique) ตามขอบเขตการศึกษาช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2563 ที่กำหนด

ผลการศึกษา

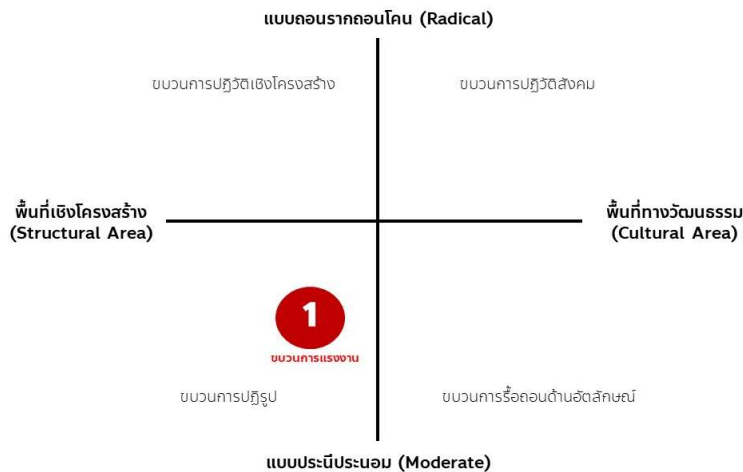
รูปแบบและลักษณะการเคลื่อนไหวของปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่

1. ช่วงการเคลื่อนไหวภายใต้การปกครองของคณะรัฐประหาร (คสช.)

ภายหลังสถานการณ์ขัดแย้งทางการเมืองสี่สัปดาห์ที่ดำเนินมาอย่างยาวนานสิ้นสุดลงด้วยการยึดอำนาจของทหาร ทว่าการแบ่งแยกชั่วคราวทางการเมืองอย่างเป็นครูตรงกันข้ามยังคงอยู่ภายในสังคม และภายในขบวนการแรงงานไทย ส่งผลให้ขบวนการแรงงานเกิดปัญหา (1) ขบวนการแตกสลายและกระจัดกระจาย เคลื่อนไหวไปคนละทิศทางภายในองค์กร ระหว่างหัว (แกนนำ) กับหาง (สมาชิก) ทำให้องค์กรมีรอยปริแตกที่แตกต่างกัน เช่น

องค์กรที่แกนนำหรือสมาชิกขององค์กรแสดงจุดยืนทางการเมืองและ/หรือมีการตอบโต้ แฉลงการณ์ไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับจุดยืนของแกนนำหรือสมาชิก ส่งผลให้เกิดการกระทบกระทั่ง จนเกิดการหดหายของสมาชิกภายในขบวนการ หรือเกิดการลาออกของแกนนำ และก่อให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มแรงงานใหม่แยกย่อยออกมา (2) ขบวนการกลายสภาพจากเดิม แม้องค์กรยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปคือการมีโครงสร้างที่แข็งแกร่ง ไม่ยืดหยุ่น ซึ่งส่งผลต่อยุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่างไปจากเดิม อาทิ ต่อสู้เฉพาะเรื่องสภาพการจ้างและปัญหาด้านแรงงานรายประเด็นเท่านั้น ห้ามสมาชิกแตะต้องเรื่องการเมือง ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวในแต่ละกลุ่มขบวนการอาจมีทั้ง 2 กรณีภายในองค์กรก็ได้เช่นกัน และเมืองครแรงงานจำนวนไม่น้อยที่แกนนำและ/หรือสมาชิก ล้วนมีอุดมการณ์และจุดยืนทางการเมืองที่มั่นคง แข็งแรงต่อประชาธิปไตย พร้อมขับเคลื่อนขบวนการร่วมกันต่ออย่างแข็งขันแม้จะเจอข้อจำกัดภายใต้ของคณะรัฐประหาร เฉกเช่นเดียวกันกับกลุ่มสภาองค์กรลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย

หลังการรัฐประหารด้วยเงื่อนไขความรุนแรงทางการเมืองระหว่างกลุ่มชุมนุมสี่สี่ ส่งผลให้การเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ ต้องหยุดชะงัก ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดเป้าหมายใหม่ในการออกมาเรียกร้องต่อต้านการรัฐประหารของกลุ่มประชาชน นักศึกษา และขบวนการแรงงานบางกลุ่ม เช่นกลุ่มสภาองค์กรลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทยที่ต่อมาได้มีการแยกตัวออกมาสร้างเครือข่ายผู้ใช้แรงงานร่วมกับพรรคอนาคตใหม่ แรงงานกลุ่มนี้เคลื่อนไหวเป็นไปตามความคิดทางการเมืองมากกว่าประเด็นแรงงานที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากรัฐ ข้อเรียกร้องหลักที่ใช้เคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหารของแรงงานกลุ่มนี้ คือ เรียกร้องการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยสากล ผ่านการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์และคำปราศรัยเรียกร้องในวันแรงงานแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา ท่ามกลางกฎหมายมาตราต่าง ๆ ที่ใช้ควบคุมผู้คนในสังคมขณะนั้น ซึ่งนับว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองเชิงโครงสร้าง แต่ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่การแสดงออกทางความคิดและทางการเมืองผ่านองค์กรกลางที่มีสภาพแรงงานกลุ่มต่าง ๆ หลากหลายสังกัดอยู่ร่วมกัน ทำให้ประเด็นต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเคลื่อนไหวจำต้องมีการประชุมหารือ เพื่อขอมติการเคลื่อนไหวในนามกลุ่มองค์กรกลาง อาจทำให้ในบางประเด็นขับเคลื่อนไหวจำต้องมียุทธวิธีที่ประนีประนอม ฉะนั้นเมื่อนำมาวิเคราะห์ตามกรอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Gill & DeFronzo) ขบวนการแรงงานกลุ่มนี้จึงจัดอยู่ในประเภทขบวนการปฏิรูป (Reform Movement) ขบวนการที่เคลื่อนไหวในเชิงสถาบันและเชิงคุณค่าพร้อม ๆ กัน โดยการผลักดันเชิงนโยบาย ซึ่งอาจพัฒนามาจากประสบการณ์โดยตรงหรือทางอ้อมที่ตนเดือดร้อนเพราะผลของนโยบายนั้น หรือนโยบายนั้น ๆ กระทบต่อหลักการบางประการ

ส่วนด้านยุทธวิธีการเคลื่อนไหว เนื่องด้วยข้อจำกัดกฎหมายต่าง ๆ ภายใต้คณะรัฐประหาร เช่น การห้ามชุมนุมเกิน 5 คน เป็นต้น ซึ่ง คสช.มีการใช้บังคับนานถึง 3 ปี 10 เดือน²⁰ ส่งผลกระทบต่อการรวมตัวของประชาชน รวมถึงกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มแรงงาน แม้บางกลุ่มจะไม่ได้รวมตัวในประเด็นทางการเมือง หากแต่รวมตัวเพื่อเรียกร้องสิทธิและสภาพการจ้างกับนายจ้างตามวิถีที่ไม่สามารถทำได้ ฉะนั้นจึงไม่สามารถเลือกใช้ยุทธวิธีการชุมนุมประท้วงที่กินระยะเวลานานได้ แรงงานกลุ่มนี้จึงเลือกใช้วิธีการประท้วงเชิงสัญลักษณ์เข้าแทรกอยู่ในกิจกรรมการเดินขบวนวันเมย์เดย์ที่จะมีการรณรงค์ พร้อมทั้งยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลเป็นประจำทุกปี แม้จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางกฎหมายของรัฐทหารเหล่านี้ ประธานจัดงานวันเมย์เดย์ลงมติดังคงให้อิสระในการแสดงออกภายใต้การเคลื่อนไหวกิจกรรมวันเมย์เดย์ ไม่มีบังคับหรือตรวจกรองการแสดงออก ทำให้แรงงานสภาองค์การลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทยบางกลุ่ม เลือกที่จะใช้การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกทางจุดยืนทางการเมือง ในขณะที่แรงงานบางกลุ่มเลือกแสดงออกในเชิงกล่าวชื่นชมถึงคณะรัฐประหาร ด้วยเหตุดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มแรงงานสภาศูนย์กลางฯ ถูกเจ้าหน้าที่ทหารเพ่งเล็งเป็นพิเศษ

หากวิเคราะห์กรอบโครงความคิดในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มปีกแรงงานที่รวมตัวกับกลุ่มอื่น ๆ ภายใต้สภาศูนย์กลางฯ จะพบว่ากลุ่มปีกแรงงานมีการสร้างกรอบในการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) โดยมองปัญหาสภาพการจ้างงานที่กดขี่ค่าแรง ปัญหากฎหมายแรงงานที่ไม่ถูกบังคับใช้โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนปัญหาการว่างงาน ล้วนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างระดับประเทศ จากการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ ตามกระแสของทุนนิยม การอุ้มทุนของภาครัฐ รวมถึงการเลือกรับหรือไม่รับอนุสัญญาระหว่างประเทศ (ILO) ของภาครัฐทั้งสิ้น และยังประเทศอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการยิ่งทำให้ประเด็นเหล่านี้มีความเข้มข้นมากขึ้น คณะ

²⁰ ไอลอร์, “เปรียบเทียบประกาศ คปค. 2549 vs ประกาศ คสช. 2557,” ไอลอร์, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565, <https://ilaw.or.th/node/4747>.

รัฐประหารมีการเอื้อผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มทุนใหญ่ของประเทศ พร้อมทั้งใช้กลไกของกองทัพและระบบราชการในการรักษาอำนาจให้แข็งแรงและยืนระยะยาวนานขึ้น ส่งผลให้ทุกกระบวนการของกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมต่าง ๆ อาทิ การรวมตัวยื่นข้อเรียกร้อง หรือยื่นเรื่องตรวจสอบถูกแช่แข็ง แม้จะเป็นเพียงการเรียกร้องด้านแรงงานต่อนายจ้างในสถานประกอบการก็ตาม ผู้นำแรงงานที่เข้าไปเป็นที่ปรึกษาเจรจาข้อเรียกร้องด้านการจ้างงานที่เป็นธรรมของสหภาพฯ ต่างถูกเรียกไปปรับทัศนคติด้วยข้อหาทำลายบรรยากาศการลงทุนของชาวต่างชาติ²¹ ดังนั้นหากประเทศเป็นประชาธิปไตยเต็มใบ สามารถออกสิทธิออกเสียง ตรวจสอบถ่วงดุลตามกลไกของรัฐสภาได้อย่างแท้จริง โดยปราศจากอำนาจรัฐที่ไม่ชอบธรรมเข้าแทรกแซงกระบวนการเหล่านี้ เมื่อนั้นขบวนการแรงงานตลอดจนขบวนการเคลื่อนไหวกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมจะสามารถรวมตัวและต่อรองได้อย่างเข้มแข็งอย่างเป็นเอกภาพ

2. ช่วงการเคลื่อนไหวภายใต้การเลือกตั้งและพรรคการเมือง

พรรคอนาคตใหม่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ อาทิ นักกิจกรรม นักวิชาการ นักธุรกิจ เป็นต้น ถือกำเนิดขึ้นในช่วงต้นปี พ.ศ. 2561 นำโดย ธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ และปิยบุตร แสงกนกกุล ด้วยแนวคิดและวิธีทำงานการเมืองแบบใหม่ ไม่เอาเผด็จการ กระจายอำนาจ ทลายการผูกขาดทางเศรษฐกิจ และทำให้ประชาชนเข้าถึงทุน ทรัพยากร และสวัสดิการ สู่ในสนามการเมืองผ่านห้วคณะที่เน้นใช้ข้อมูลการณั้ ความเชื่อแทนตัวเงินภายใต้กติกาการเลือกตั้งของฝ่ายเผด็จการ²² ต่อมาในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2561 แกนนำของกลุ่มปีกแรงงานที่ขณะนั้นยังรวมตัวภายใต้สภานายกกลางฯ ได้แก่ นายสุนทร บุญยอด และนายบรรจง เจริญผล ได้รับการติดต่อชักชวนตั้งพรรคการเมืองร่วมกันโดยผู้ประสานงานจัดตั้งพรรค มีการนัดหมายครั้งแรกเริ่มขึ้นในวันที่ 1 มีนาคม 2561 ก่อนจะนัดหมายปรึกษาหารือถึงนโยบายและแนวทางการทำงานของพรรคให้แก่แกนนำแรงงานทั้งสองพร้อมด้วยเครือข่ายแรงงานที่ต้องการจะเข้าร่วมขบวนการในอีกห้าวันถัดไป

ขณะนั้น สุนทรและบรรจงมีบทบาทอยู่ในสภาองค์กรลูกจ้าง จึงมีการจัดประชุมภายในกลุ่มแรงงาน ก่อนจะลงมติแยกขบวนการออกมาจัดตั้งปีกแรงงานในนามพรรคอนาคตใหม่ เพื่อไม่ให้องค์กรกลางเกิดความขัดแย้งกระทั่งส่งผลให้ขบวนการแตกแยกและกระจัดกระจาย กลุ่มปีกแรงงานมีความเห็นด้านแนวทางออก (prognostic framing) ของปัญหาข้างต้นร่วมกันว่า แรงงานจำเป็นต้องมีการรวมตัวเป็นปีกแผ่นอีกครั้ง เพื่อเชื่อมอำนาจเชิงโครงสร้างของภาคแรงงานแต่ละฝ่ายให้เป็นเอกภาพ จะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของขบวนการและช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการเมือง²³ ที่สำคัญแรงงานจำเป็นต้องมีตัวแทนจากชนชั้นกรรมาชีพเข้าไปนั่งในฝั่งนิติบัญญัติ เพื่อออกและแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องและครอบคลุมแทนการรอชนชั้นนำ หรือนักการเมืองเสรีนิยม

²¹ พจนาวลัย, “การเลิกจ้างผู้นำแรงงานภายใต้รัฐบาลทหาร: ความมั่นคงของรัฐ สวนทางกับความมั่นคงของแรงงาน,” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2564, <https://prachatai.com/journal/2016/06/66329>.

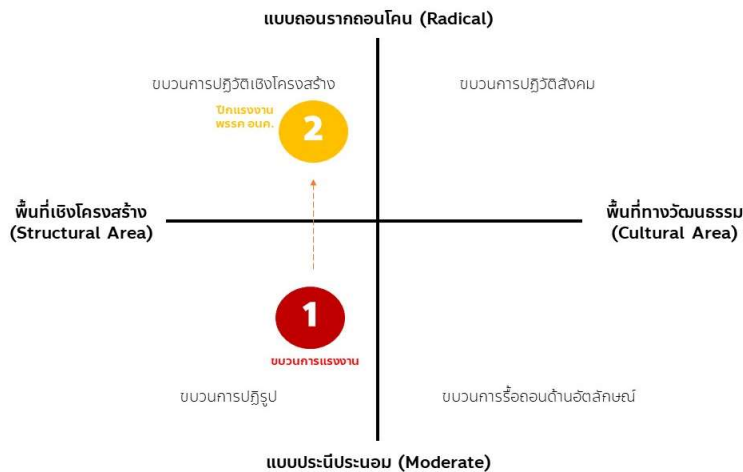
²² เจนวิทย์ เชื้อสาვეถึ, ปักธงอนาคต, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2561): 240-241.

²³ เซตวัน เตือประโคน, “ขบวนการแรงงานในพรรคการเมือง,” คณะก้าวหน้า, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2565, <https://progressivemovement.in.th/article/progressive/interview/520/>.

ทำหน้าที่เหล่านี้อย่างประณีตประณีตแก่เหล่านายทุนภายในประเทศ ท้ายที่สุดในการประชุมดังกล่าว ผู้นำแรงงานกลุ่มต่าง ๆ ภายใต้สภาศูนย์กลางฯ ที่เห็นด้วยกับแนวทางการร่วมก่อตั้งพรรคอนาคตใหม่มีจำนวนทั้งสิ้น 15 คน ก่อนจะเริ่มวางแผนการทำงานด้านเครือข่ายอย่างหลวม ๆ เพื่อหาแนวร่วมทางอุดมการณ์เพิ่มผ่านกรอบการจูงใจ (motivational framing) ด้านอุดมการณ์และแนวคิดของพรรคอนาคตใหม่และปีกแรงงาน และด้านเป้าหมายเชิงโครงสร้างหรือนโยบายที่จะขับเคลื่อนผ่านพรรคในเรื่องรัฐสวัสดิการ ในช่วงเริ่มก่อตั้งปีกแรงงานภายใต้พรรคอนาคตใหม่ ขบวนการให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรด้านบุคคลเป็นอันดับแรก โดยผู้นำแรงงานเปรียบเสมือนเป็นหัวคะแนนทางอุดมการณ์ที่จะนำกรอบการจูงใจข้างต้นไปสื่อสารกับแรงงานในสภาพของตนเพื่อชักชวนเข้าเป็นสมาชิกพรรคตามสมัครใจ และแกนนำของปีกแรงงานยังคงมีการขยายการรับรู้และเดินสายหาหรือ จูงใจ ร่วมกับประธานสหภาพต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็เริ่มมีการประชุมหารือร่วมกันกับแกนนำและผู้ร่วมก่อตั้งพรรคกลุ่มต่าง ๆ มีการร่วมเสนอแนวทางการทำงานร่วมกับพรรค ก่อนจะเริ่มส่งตัวแทนผู้ใช้แรงงานจัดตั้งพรรคตามโควต้า จำนวน 3 คน พร้อมทั้งหาสมาชิกพรรคในนามปีกแรงงานจำนวน 60 คน ก่อนวันจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ ในวันที่ 15 มีนาคม 2561 ซึ่งมีการจัดประชุมใหญ่ ระดมทุน และนำเสนอนโยบายสวัสดิการและแรงงานจากปีกแรงงาน

ประเด็นในการใช้เคลื่อนไหวของปีกแรงงานถูกส่งต่อผ่านนโยบายด้านสวัสดิการและแรงงานของพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งได้ชูความจำเป็นในการผลักดันให้ประเทศไทยเดินหน้าสู่การสร้างรัฐสวัสดิการที่ถ้วนหน้า ครบวงจร เพื่อดูแลทุกช่วงวัยให้เป็นหลักประกันชีวิตโดยไม่ต้องถูกจำกัดด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของชาติกำเนิด และทำให้ประชาชนมีสิทธิในการเลื่อนลำดับชั้นทางสังคมอย่างเต็มที่²⁴ เมื่อพิจารณาประเด็นนโยบายในการเคลื่อนไหวแล้ว ขบวนการของปีกแรงงานจัดอยู่ในขบวนการปฏิวัติเชิงโครงสร้าง (Structural Revolutionary Movement) เน้นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจและการเมืองภายในสังคม จึงมีความต้องการระบบใหม่ที่รองรับทางเลือกและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

²⁴ พรรคอนาคตใหม่, “เอกสารการประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ 27 พฤษภาคม 2561” (วาระการประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, 27 พฤษภาคม 2561).

รูปแบบและลักษณะของปีกแรงงานภายใต้โครงสร้างของพรรคอนาคตใหม่นั้น พรรคมีหน้าที่ต้องสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งการสร้างเครือข่ายกับผู้ใช้แรงงาน โดยหลักเกณฑ์ วิธีการได้มา โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ใช้แรงงานให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด และที่สำคัญที่ในเอกสารวันประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ระบุอย่างชัดเจน คือ ขบวนการปีกแรงงานจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ นโยบาย และข้อบังคับของพรรคอนาคตใหม่²⁵ เมื่อช่วงเริ่มต้นก่อนก่อตั้งพรรคจนถึงภายหลังการจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ ขบวนการปีกแรงงานมีการใช้โครงสร้างภายในองค์กรชั่วคราว โดยเครือข่ายภายในขบวนการมีการส่งตัวแทนเพื่อเข้าร่วมนั่งเป็นคณะกรรมการของปีกจำนวน 20 คน เพื่อการทำงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง และใช้ในการประชุมหารือ ลงมติต่าง ๆ ตลอดจนเพื่อประชุมวางโครงสร้างองค์กรและเครือข่ายฉบับใช้งานจริงต่อไป ในท้ายที่สุด แม้ขบวนการได้ร่างโครงสร้างฉบับสมบูรณ์ออกมาแล้ว แต่ไม่สามารถใช้นำเสนอและอนุมัติใช้แผนโครงสร้างนี้ได้ทันในนามพรรคอนาคตใหม่ เพราะเจอการยุบพรรคเสียก่อน ผลกระทบคือการผลักดันประเด็นต่าง ๆ เข้าในที่ประชุมร่วมกับเครือข่าย ผ่านร่างโครงสร้างองค์กรและเครือข่ายฉบับสมบูรณ์นี้เกิดการชะงักและการล่าช้า เนื่องจากไม่มีกระบวนการนำเรื่องเข้า-ออกที่ประชุมอย่างเป็นทางการ และต้องรอนำเสนอในวาระการประชุมเครือข่ายครั้งถัดไปแทน แม้การประชุมจะมีความสม่ำเสมอ หนึ่งครั้งต่อเดือนก็ตาม แต่หากมีวาระใหญ่ของพรรคแทรกเข้ามา ก็จะส่งผลให้การประชุมถูกเลื่อนหรือถูกยกเลิกไปกระชั้นชิด ด้วยเงื่อนไขเหล่านี้ส่งผลให้เครือข่ายภายในขบวนการไม่สามารถเข้าถึงและรับรู้ขอบเขตการผลักดันในนามตัวแทนกลุ่มได้ในหลายประเด็น ในส่วนของการขยายเครือข่ายภายนอก จูงใจให้เข้าร่วมขับเคลื่อนภายในขบวนการ นับว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จนักหากดูในเชิงปริมาณ ยังมีฐานเครือข่ายที่แคบอยู่ แต่ภายในอุตสาหกรรมหลัก ซึ่งเป็นแรงงานในระบบแทบทั้งหมด ขบวนการยังขาดความหลากหลายและขาดการ

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

เชื่อมต่อกับอำนาจเชิงโครงสร้างกับแรงงานนอกระบบกลุ่มต่าง ๆ แต่ยังคงมีการค้นพบว่าขบวนการมืองค์กรพันธมิตรภายนอกที่ทำงานร่วมกันเพิ่มมากขึ้นทั้งที่ทำงานเกี่ยวข้องกับแรงงานโดยตรงและโดยอ้อม เนื่องจากการทำงานผลักดันเชิงนโยบายและกฎหมายต่าง ๆ ทำให้ต้องมีการประสานงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลเฉพาะด้านต่อกัน นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมกันผลักดันได้เป็นอย่างดี แม้ในท้ายที่สุด นโยบายหรือกฎหมายนั้น ๆ จะยังล่าช้าอยู่ในระหว่างกระบวนการหรือถูกปิดตกจากฝ่ายรัฐบาลก็ตาม

ในการระดมทรัพยากรด้านเงินทุน แม้พรรคจะสนับสนุนเงินทำงานเครือข่ายให้แก่ปีกแรงงานในทุก ๆ เดือนอย่างสม่ำเสมอ แต่ในช่วงแรกที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งจนได้ผู้แทนราษฎรเข้าทำงานในระบบรัฐสภาแล้ว ขบวนการยังคงคำนึงถึงกิจกรรมการระดมทุนเพื่อนำเงินเข้าพรรคอนาคตใหม่อยู่ เนื่องด้วยการเริ่มต้นทำการกิจระยะยาว พรรคอาจจำเป็นต้องใช้เงินสนับสนุนอีกจำนวนมาก รวมถึงกิจกรรมระดมทุนยังสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายคนอื่น ๆ เข้ามาสนับสนุนเพิ่มได้อีกด้วย เนื่องจากเป็นกิจกรรมสาธารณะ และยังเป็นการใช้กิจกรรมระดมทุนนี้ในการกระชับมิตรเครือข่ายเดิมที่มีอยู่ ในเวลาต่อมาได้มีการเพิ่มบุคลากรในทีมข้อมูลและนโยบายกลางปีกแรงงานมากขึ้น เพื่อรองรับการทำงานในรัฐสภาและงานเครือข่ายกับกลุ่มอิสระข้างนอกขบวนการ ซึ่งจัดได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมาก เพราะไม่เพียงส่งผลต่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่ดีขึ้นเพื่อนำมาใช้ประกอบการอภิปราย หรือการนำเสนอปัญหา และจัดทำนโยบายของปีกแรงงาน หากแต่จะทำให้โครงสร้างภายในขบวนการแข็งแกร่งทางด้านความคิดทางการเมืองมากยิ่งขึ้น แต่สิ่งที่ต้องแลกคือเงินสนับสนุนเพิ่มเติม ผลกระทบที่ตามมาคือทำให้ขบวนการมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ประกอบกับงานเครือข่ายที่เริ่มมากขึ้นตามระยะเวลาการทำงานลงพื้นที่กับมวลชนหรือการรับเรื่องจากประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ขบวนการจึงสร้างแผนระดมเงินกองกลางแยกออกมา เพื่อใช้เป็นเงินสนับสนุนบุคลากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินสนับสนุนเพิ่มเติมตามภาระหน้าที่และปริมาณของงาน การเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของทีมงานเครือข่ายที่ต้องลงพื้นที่ เป็นต้น หากแต่กองทุนนี้มีโครงสร้างและรายละเอียดที่ไม่ชัดเจน และถูกยึดเยื้อเป็นระยะเวลานาน เนื่องจากถูกผูกขาดอำนาจในการประชุมหารือจากกลุ่มแรงงานเพียงกลุ่มเดียว ส่งผลให้เกิดความสับสนในสวัสดิการและการเบิกจ่ายของทีมงานเครือข่าย ตลอดจนภาระหน้าที่ของการดูแลจัดการกองทุนนี้ตกอยู่ที่บุคคลคนเดียว ไม่มีการกระจายภาระหน้าที่ตามตำแหน่งที่ควรจะมี และขาดการมีส่วนร่วมจนถึงปัจจุบัน (ปี 2565) จึงทำให้ผลลัพธ์ยังไม่เป็นไปตามโครงสร้างเดิม รวมถึงเจตนารมย์ที่วางไว้แต่แรก

ส่วนการระดมทรัพยากรด้านบุคคลที่ขบวนการให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งตั้งแต่เริ่มก่อตั้งปีกแรงงาน โดยเน้นการระดมมวลชนจัดตั้งในด้านปริมาณ ผ่านการระดมมวลชนด้วยวิธีการคล้ายเดิม นั่นคือ ผ่านการจัดตั้งการรณรงค์ กระบวน การหารือกับองค์กรพันธมิตรนอกเครือข่ายเพื่อวิเคราะห์ปัญหา ปรับปรุงกฎหมาย และผลักดันประเด็นต่าง ๆ ต่อไป เมื่อวิเคราะห์ถึงทรัพยากรด้านอื่น ๆ ที่ใช้ในการสนับสนุนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ในยุคสมัยปัจจุบัน เช่น ด้านการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลพบว่า ยังขาดบุคคลเฉพาะตำแหน่งในการดูแล มีการผลัดเปลี่ยนและช่วยกันทำงานสื่อสารตามหัวข้อของแต่ละคนในทีมข้อมูลและนโยบาย จากปัญหาด้านเงินทุนที่ไม่เพียงพอต่อการจ้างสื่อภายนอก ขบวนการจำเป็นต้องใช้วิธีการประสานงานกับพรรค เพื่อให้พรรคดำเนินการผลิตสื่อเป็นรายชิ้นให้แทน เช่น ใบปลิวสื่อสาร วิดีโอนโยบาย หรือการลงโพสต์ประชาสัมพันธ์ แต่อาจต้องแลกมากับ

ความไม่แน่นอนในเรื่องระยะเวลา เนื่องจากปริมาณงานของทีมสื่อพรรคมีจำนวนมาก ส่งผลให้งานสื่อบางชิ้นที่ประสานไปล่าช้าเป็นเวลาหลายเดือน หรือตกหล่น กระทั่งถูกหลงลืมไป อาทิ กรณีการยื่นของบประมาณในการผลิตสื่อวิดีโอขนาดสั้น เพื่อประชาสัมพันธ์นโยบายแรงงาน ภายหลังจากยื่นเรื่องขอให้พรรคดำเนินการให้ แต่พรรคอ้างว่าบุคลากรมีไม่เพียงพอ ไม่สามารถผลิตได้ จำต้องให้เป็นงบประมาณในการจ้างผลิตภายนอกองค์กรทดแทน แต่ท้ายที่สุดงบประมาณที่ยื่นไปถูกผลัด และเจียบหายไป หรือกรณีการส่งผลิตใบปลิวประชาสัมพันธ์ที่ดำเนินการอย่างล่าช้า กระทั่งเสร็จสิ้นและได้รับใบปลิวทั้งหมดในวันยุบพรรคอนาคตใหม่ เป็นต้น

เมื่อรูปแบบขบวนการเคลื่อนไหวของปีกแรงงานต้องการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างผ่านนโยบายพรรคการเมืองและกลไกของรัฐสภา ยุทธวิธีการต่อสู้ของรัฐสภาเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุทธวิธีการต่อสู้ผ่านกลไกรัฐสภาผ่านการอภิปรายในรูปแบบใหม่และชุดข้อมูลแบบใหม่ ปรับเปลี่ยนการทำงานแบบรัฐราชการในคณะกรรมการธิการแรงงาน ซึ่งผู้แทนราษฎรสัดส่วนปีกแรงงานได้เข้าไปนั่งดำรงตำแหน่งด้วยกันถึง 3 คน ในตำแหน่งประธานคณะกรรมการธิการและตำแหน่งอื่น ๆ ตามลำดับ ส่วนอีก 1 คน อยู่ในตำแหน่งรองประธานคนที่ 2 ของคณะกรรมการธิการการสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการเคลื่อนไหวรายประเด็น นำเรื่องของกลุ่มองค์กร หรือปัจเจกบุคคลล้อต่อเข้าในรัฐสภาหรือในพรรคการเมืองผ่านบทบาทการทำงานของผู้แทนราษฎรสัดส่วนปีกแรงงาน จากการติดตามกระบวนการทำงานค้นพบว่า วิธีการเคลื่อนไหวผลักดันภายใต้กระบวนการฝั่งนิติบัญญัติของขบวนการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามเป้าหมายและกรอบที่วางไว้ ซึ่งเกิดจาก (1) กระบวนการทำงานภายใต้คณะกรรมการธิการของผู้แทนราษฎรสัดส่วนแรงงานเป็นไปแบบรายกรณีของแต่ละปัจเจกบุคคล มีการรับเรื่องร้องเรียนในปริมาณมาก เน้นทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้แก่แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ส่งผลให้แต่ละเรื่องล่าช้า และยังคงมีการทำงานแบบราชการอยู่ (2) การนำเสนอนโยบายและกฎหมายเพื่อผลักดันผ่านพรรค มีกระบวนการที่ไม่เป็นขั้นตอนทางการ ชำช้อน และล่าช้า กล่าวคือ ไม่มีกระบวนการพิจารณาที่เป็นมาตรฐาน ขึ้นอยู่กับเนื้อหา นโยบายหรือกฎหมายฉบับนั้น ๆ รวมถึงขึ้นอยู่กับผู้แทนราษฎรคนอื่นภายในพรรคที่สนใจเข้าร่วมพิจารณาเสนอแนะและคัดค้านต่อฉบับนั้น ๆ ด้วย ปัญหาทั้งสองกรณีนี้ส่งผลให้กระบวนการเคลื่อนไหวไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หรือล่าช้าเพิ่มมากขึ้นกว่าจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้สูญเสียทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหากรณี (1) ที่ทำให้เกิดผลกระทบตามมาคือ เกิดความผิหวงหรือไม่พึงพอใจของฝ่ายทีมข้อมูลและนโยบายของขบวนการที่แนวทางการทำงานไม่สอดคล้องกัน ส่งผลให้เกิดอุปสรรคต่อการผลักดันประเด็นต่าง ๆ ระหว่างทีมที่ทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูลและการปฏิบัติงานโดยตรงกับผู้แทนราษฎร และก่อให้เกิดการตั้งคำถามของเครือข่ายแรงงานในขบวนการต่อผู้แทนราษฎรที่ถูกเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทน ถึงกระบวนการการทำงานกับความโปร่งใส ขอบธรรม ซึ่งผลกระทบดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ความหวาดระแวงภายในขบวนการ ตลอดจนเกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายกันอย่างหลวม ๆ ไม่เป็นทางการ

3. ช่วงการเคลื่อนไหวทางสังคมภายหลังการยุบพรรคอนาคตใหม่

วิกฤติทางการเมืองเริ่มปะทุเป็นระลอกระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองและชนชั้นนำทางเศรษฐกิจตลอดระยะเวลาภายหลังการเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาล และเริ่มส่งสัญญาณรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ มีการพูดใส่ร้าย ปลุกระดมความเกลียดชัง ตั้งกลุ่มขบวนการโต้กลับผ่านสื่อโซเชียลตามช่องทางต่าง ๆ (IO) อาทิ การกระโดดลงมาเล่นเองของอภิรักษ์ต์ คงสมพงศ์ ผู้บัญชาการทหารบก (ผบ.ทบ.) และเลขาธิการคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) หลังพรรคอนาคตใหม่ขจัดตงบกองทัพและยกเลิกการเกณฑ์ทหาร อภิรักษ์ต์จึงกล่าวกับนักข่าวที่สัมภาษณ์ถึงสถานการณ์ทางการเมืองว่า “ให้ฟังเพลงหนักแผ่นดิน”²⁶ เนื่องด้วยสถานการณ์ของพรรคอนาคตใหม่ที่ถูกจับจ้องหามาตรการทางกฎหมายเพื่อเอาผิดและตัดสิทธิของพรรคด้วยกลไกต่าง ๆ ของรัฐบาล กองทัพ และองค์กรอิสระ ต่อมาไม่นานในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 พรรคอนาคตใหม่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้ยุบพรรค เพราะเป็นการกระทำความผิดมาตรา 72 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (พ.ร.ป.) ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 และมีมติให้สั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของ กก.บห. ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ ณ วันที่มีการทำสัญญากู้เงินคือ วันที่ 2 ม.ค. 2562 และ 11 เม.ย. 2562 เป็นเวลา 10 ปี²⁷ สถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่ชอบธรรมจากรัฐเผด็จการหลายต่อหลายครั้ง กระทั่งเกิดเหตุการณ์ยุบพรรคอนาคตใหม่ ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจอย่างรุนแรงของประชาชนในสังคม จนกลายมาเป็นฉนวนให้เกิดการชุมนุมเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ก่อนจะลุกลามต่อเนื่องไปยังพื้นที่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยและโรงเรียน เกิดกลุ่มขบวนการโต้กลับการเคลื่อนไหวของนักศึกษาและประชาชนทั่วไป และเกิดวาทะกรรมชังชาติ²⁸ ตามมา เนื่องจากข้อเรียกร้องเชิงโครงสร้างที่กลุ่มเคลื่อนไหวปราศรัยเสนอกดดันรัฐบาล เมื่อทำการวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นจะพบว่า การยุบพรรคการเมืองที่มาโดยชอบธรรมจากประชาชนอย่างง่ายดาย ส่งผลให้เกิดการกระจายพื้นที่ ทรัพยากร และการสนับสนุนทางการเมืองให้กับขบวนการทางสังคมอื่น ๆ

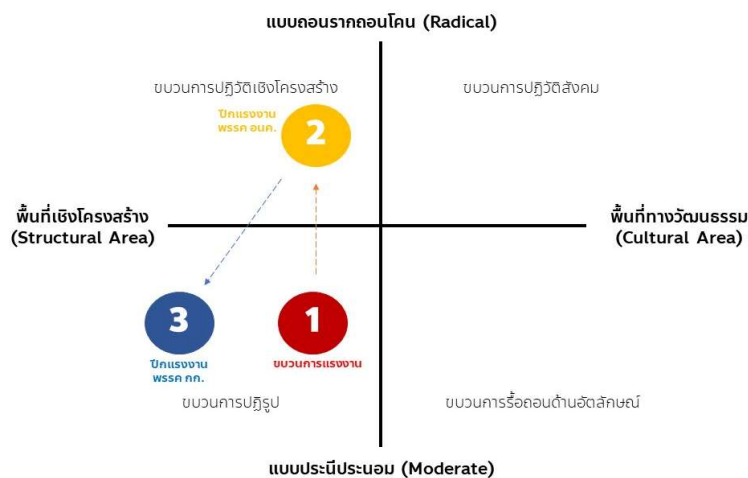
ด้านประเด็นที่ในการใช้เคลื่อนไหวของขบวนการปักแรงงานยังคงเดิม หากแต่สถานการณ์ทางสังคมที่มีการชุมนุมประท้วงจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้เล่นในสนามการเมืองภายในรัฐสภาจำต้องระมัดระวังในการเล่นในสนามการเมืองนอกสภา เนื่องจากกลัวส่งผลกระทบต่อการเดินก้าวต่อไปเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ อุณหภูมิ และ

²⁶ โพสต์ทูเดย์, “ผบ.ทบ.บอกให้ฟังเพลงหนักแผ่นดิน หลังพรรคการเมืองขจัดตงบกองทัพ-ยกเลิกเกณฑ์ทหาร,” โพสต์ทูเดย์, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565, <https://www.posttoday.com/politic/news/580630>.

²⁷ BBC News, “อนาคตใหม่ : มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ ตัดสิทธิ กก.บห. 10 ปี,” BBC, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565, <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>.

²⁸ WorkPointtoday, “ปักแดงสอนน้อง โควิดเป็นแล้วหาย แต่โรคที่เป็นแล้วไม่หาย “โรคชังชาติ”,” WorkPointtoday, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565, <https://workpointtoday.com/%E0%B8%BAbig-dang/>.

เป้าหมายหลักของพรคอนาคตใหม่ต่อไป ขบวนการปึกแรงงานจึงเสมือนอยู่ในภาวะหยุดนิ่ง เพื่อป้องกันการสูญเสียทรัพยากรภายในขบวนการ จึงมีการเลือกใช้วิธีการสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ อย่างไม่เป็นทางการเท่านั้น เมื่อการประชุมหารือภายในกระบวนการของพรรคสิ้นสุด มีความกระจำซัดถึงการก้าวเดินต่อไปของพรรคก้าวไกล และการรองรับโครงสร้างพร้อมทั้งเครือข่ายเดิมจากพรคอนาคตใหม่ เช่น ผู้แทนราษฎรทั้งแบบเขตและบัญชีรายชื่อ เครือข่ายผู้ใช้แรงงานหรือปึกแรงงาน เป็นต้น ช่วงแห่งการเปลี่ยนผ่านนั้นส่งผลให้ขบวนการเริ่มเปลี่ยนวิธีคิดที่ให้ความสำคัญกับการระดมทรัพยากรด้านบุคคลในเชิงปริมาณ และการพึ่งพิงทรัพยากรด้านการสื่อสารจากพรรค โดยเปลี่ยนเป็นพึ่งพิงทรัพยากรด้านการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลจากพรรคลดลง ไม่เน้นการทำประชาสัมพันธ์ในพื้นที่โลกออนไลน์ หันมาเน้นการระดมทรัพยากรด้านบุคคลในพื้นที่จริง โดยไม่อิงปริมาณ แต่ให้ความสำคัญกับหลักการและกระบวนการจัดตั้งทางความคิดและนโยบายของขบวนการปึกแรงงาน ผ่านเครือข่ายท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ของพรคอนาคตใหม่ และคณะก้าวหน้าแทน

ยุทธวิธีในการจัดตั้งเครือข่ายในท้องถิ่นของขบวนการปึกแรงงานนั้น ขบวนการเริ่มทำงานควบคู่ไปกับการเริ่มดำเนินการใช้แผนโครงสร้างขององค์กรและเครือข่ายพร้อมทั้งข้อบังคับขบวนการ (ซึ่งจัดทำโดยการลอบไปกับข้อบังคับพรรค) ที่ร่างแผนโครงสร้างไว้ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งพรคอนาคตใหม่ และในขณะเดียวกันก็ทำงานมวลชนจัดตั้งไปพร้อม ๆ กับการสร้างแรงจูงใจในการให้มวลชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมเครือข่ายกับแรงงาน ภายใต้โครงสร้างของตัวแทนจังหวัดนั้น ๆ ที่ดำเนินงานในพื้นที่อยู่ หลังจากพรรคก้าวไกลเปิดตัวอย่างเป็นทางการเพื่อรองรับผู้แทนราษฎรเดิมจากพรคอนาคตใหม่รวมถึงเครือข่ายต่าง ๆ แล้ว เมื่อมีการเปิดประชุมรัฐสภาตามปกติ

ข้อสังเกตในการดำเนินงานในคณะกรรมการการยังคงเคลื่อนด้วยวิธีการเช่นเดิม หากแต่ประเด็นเฉพาะหน้า ด้านแรงงานกลับมีความหลากหลายผ่านเข้ามามากขึ้นจากกลุ่มอิสระและเครือข่ายนอกขบวนการ ซึ่งเป็นประเด็นเดือดร้อนของแรงงานหลายคนในภาพรวม รวมถึงการขยายเครือข่ายพันธมิตรจากการทำงานด้านความคิดกับองค์กรภายนอกมากยิ่งขึ้น

เงื่อนไขและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหว เพื่อยกระดับเปลี่ยนการรับรู้และขยายเครือข่ายของปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่

จากการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหวเพื่อยกระดับเปลี่ยนการรับรู้ประเด็น รัฐสวัสดิการ กับแรงงานและการเมืองประชาธิปไตยของปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่ ยังคงไม่สามารถเข้าถึงเพื่อเปลี่ยนการรับรู้แก่แรงงานทั่วไปที่อยู่นอกเครือข่ายได้อย่างครอบคลุมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แม้จะมีผลตอบกลับบ้างเล็กน้อยในระดับปัจเจกบุคคลก็ตาม เนื่องด้วยเงื่อนไขและปัจจัยสำคัญที่เกิดจาก

1. ความเป็นประชาธิปไตยในประเทศ และแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตยของพรรค ความเป็นประชาธิปไตยที่ส่งผลสะท้อนต่อรัฐสภาและการยุบพรรคอนาคตใหม่ที่มีอายุเพียงปีเศษ ส่งผลกระทบต่อประเด็นและนโยบายที่กำลังขับเคลื่อน ก่อให้เกิดความล่าช้า และไม่ต่อเนื่องภายในกระบวนการทำงาน ตลอดจนวงจรรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการถูกยุบพรรคที่ถูกทิ้งช่วง ส่งผลต่อความชัดเจนอย่างเป็นทางการในการแนวทางทำงาน และขอบเขตของแต่ละทีมภายในพรรค รวมถึงภายในขบวนการปีกแรงงาน ทำให้งานพื้นที่และมวลชนต้องหยุดชะงัก เหลือไว้แค่เพียงการทำงานด้านความคิดทางนโยบายแรงงานและรัฐสวัสดิการผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญคือ แนวคิดของพรรคอนาคตใหม่ที่ช่วงหลังมีความเป็นเสรีนิยมเพิ่มมากขึ้น ต่างจากแนวคิดที่ถนัดรากความคิดและนำทฤษฎีซ้ายใหม่ทางการเมืองของนักปรัชญาต่าง ๆ ของแกนนำก่อตั้งพรรคในตอนแรก²⁹ ผ่านการประชาสัมพันธ์ตามช่องทางสื่อต่าง ๆ มาตลอด ปัจจัยนี้ส่งผลต่อการผลักดันนโยบายและร่างกฎหมายของกลุ่มปีกแรงงานผ่านกระบวนการพรรคเป็นอย่างยิ่ง ภายหลังจากพรรคอนาคตใหม่ถูกยุบ แกนนำเก่าซึ่งเป็นหลักทางความคิดถูกตัดสิทธิทางการเมือง และแกนนำใหม่ขึ้นบริหารแทนในนามพรรคก้าวไกล อาจเพิ่มแนวโน้มความเป็นเสรีนิยมภายในพรรคมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม และอาจส่งผลกระทบต่อการผลักดันประเด็น ตลอดจนบทบาท และแนวทางการทำงานของปีกแรงงานภายใต้พรรคการเมืองมากขึ้นในทิศทางตรงข้ามกัน

2. โครงสร้างขบวนการปีกแรงงานและการขยายเครือข่าย โครงสร้างปีกแรงงานฉบับสมบูรณ์ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ ภายในขบวนการที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มรูปแบบในช่วงตั้งพรรคอนาคตใหม่ ส่งผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้ง และความโปร่งใสในแนวทางการทำงานในแต่ละภาคส่วนไม่ถูกรับฟังและ

²⁹ ปิยบุตร แสงกนกกุล, การเมืองแห่งความหวัง, (กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2562): 1-256.

แก้ไข รวมถึงปัญหาการเพิ่มแนวร่วม ขยายพื้นที่ให้กับแรงงานนอกระบบอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติร่วมกับขบวนการได้จำนวนน้อย และมีการขยายอย่างจำกัดเนื่องด้วยบุคลากรจำนวนไม่กี่คนเพียงเท่านั้น

3. วิธีการเคลื่อนไหวผลักดันภายใต้กระบวนการฝั่งนิติบัญญัติของขบวนการไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามเป้าหมายและกรอบที่วางไว้ บทบาทการอภิปรายภายในรัฐสภา ส่งผลให้มีการขยายการรับรู้ใหม่แก่ฐานเสียงจากคนรุ่นใหม่ทั้งที่ติดตามพรรคมาก่อนหน้านี้แล้วหรือไม่ได้ติดตามถึงบทบาทของผู้แทนฯ ฝั่งแรงงาน หากแต่กลับกัน บทบาทในการต่อสู้ให้แก่แรงงานภายนอกสภาฯ ยังไม่มีบทบาท และไม่โดดเด่นดังเช่นวาทะกรรม ‘ผู้แทนฯของผู้ใช้แรงงานอย่างแท้จริง’ ตลอดจนบทบาทการทำงานภายในคณะกรรมการแรงงานที่มีผู้แทนฯ จากปีกแรงงานนั่งเป็นประธาน และตำแหน่งอื่น ๆ ภายในคณะตามลำดับ มีทิศทางการทำงานคนละรูปแบบกับทีมข้อมูลของขบวนการ ทำให้การขับเคลื่อนประเด็นและข้อเสนอไม่ได้รับการตอบสนอง และล่าช้า เนื่องจากการทำงานยังมีความเป็นราชการสูง และมีการรับเรื่องร้องทุกข์เพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคดีความจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดร่องรอยความขัดแย้งในเรื่องยุทธวิธีออกเป็น 2 ฝั่งอย่างหลวม ๆ ภายในขบวนการปีกแรงงาน รวมถึงกลไกการขับเคลื่อนร่างกฎหมายแรงงานของขบวนการ ผ่านกระบวนการภายในพรรคที่ไม่สอดคล้องซึ่งกันและกันเท่าที่ควร มีความล่าช้าในกระบวนการแก้ไขและพิจารณา เนื่องจากถูกต่อต้านโดยกลุ่มทุนภายในพรรค

4. ทรัพยากรสนับสนุนจากพรรคที่มีเงื่อนไขและจำกัด ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการสื่อสารผ่านสื่อโซเชียลหลักของพรรค ชุดข้อมูลสนับสนุนนโยบายของขบวนการจากพรรค ปัญหาการพึ่งพาทรัพยากรบางส่วนจากองค์กรหลัก ทำให้ขบวนการจำต้องทบทวนลำดับความสำคัญในแผนงาน และแก้ไขปัญหาหรือจัดการเรื่องการระดมทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดั้งเดิม อาทิ การจัดระดมทุนให้แก่พรรค หรือการหาแนวทางในการจัดระดมทุนผ่านการขายสินค้าของปีกแรงงานเอง

บทสรุป

โดยสรุป จะเห็นได้ว่าขบวนการปีกแรงงานในช่วงการเคลื่อนไหวภายใต้การปกครองของคณะรัฐประหาร (คสช.) ขบวนการมีความเป็นขบวนการปฏิรูป ก่อนจะเคลื่อนตัวไปเป็นขบวนการปฏิวัติเชิงโครงสร้างในภายหลังการจัดตั้งพรรคการเมือง และคงรูปแบบขบวนการไว้ดังเดิมจนเปลี่ยนผ่านช่วงภาวะหยุดนิ่งของขบวนการหลังจากถูกยุบพรรค ท่ามกลางกระแสการเมืองที่ร้อนแรงพร้อมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มอื่น ๆ ภายในนอกรัฐสภา การเปลี่ยนแปลงและหยุดนิ่งเช่นนี้มีเงื่อนไขการแปรผันไปตามบริบทสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ เงื่อนไขและรูปแบบของขบวนการที่เปลี่ยนไปดังกล่าวยังส่งผลต่อเป้าหมาย และรูปแบบการระดมทรัพยากรในปัจจุบัน ที่ขบวนการหันมาเน้นด้านทรัพยากรบุคคล ผ่านการขยายเครือข่ายอย่างมี

กลไกและซับซ้อนมากขึ้น โดยเน้นการทำงานกับมวลชนผ่านการจัดตั้งอย่างเป็นกระบวนการ เพื่อวางฐานรากของ ขบวนการให้มั่นคง ขยายการสื่อสารรับรู้แก่สังคม กระจายอำนาจและทรัพยากรภายใต้โครงสร้างสังคมการเมือง ให้แก่กลุ่มผู้ใช้แรงงานอื่น ๆ ผ่านทางเครือข่ายในขบวนการ

ขบวนการปีกแรงงาน นับว่าเป็นขบวนการที่มีความยืดหยุ่น พร้อมปรับยุทธวิธีการเคลื่อนไหว ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องกับข้อจำกัดหรือโอกาสในแต่ละสถานการณ์ทางการเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งการทำงานทางความคิดร่วมกันกับกลุ่มนักวิชาการและกลุ่มคนรุ่นใหม่ เพื่อช่วยกันแลกเปลี่ยนและให้ความรู้ ถึงต้นตอของแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อสังเคราะห์นโยบาย กระบวนการ หรือวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่าง ตรงจุดและตอบโจทย์มากขึ้น ยิ่งถ้าทั้งสองกลุ่มข้างต้นมีอุดมการณ์และเป้าหมายเดียวกันยิ่งส่งอิทธิพลทางความคิด ซึ่งกันและกัน ผ่านยุทธวิธี รูปแบบการจัดตั้ง การระดมทรัพยากรในขบวนการเช่นเดียวกันกับเงื่อนไขในข้างต้นที่ กล่าวไปอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเคลื่อนไหวเพื่อยกระดับเปลี่ยนการรับรู้ประเด็น รัฐสวัสดิการ กับแรงงาน และการเมืองประชาธิปไตยของปีกแรงงานพรรคอนาคตใหม่ จะยังคงไม่สามารถเข้าถึง เพื่อเปลี่ยนการรับรู้แก่ แรงงานทั่วไปที่อยู่นอกเครือข่ายได้อย่างครอบคลุมตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (แม้จะมีผลตอบกลับบ้างเล็กน้อยในระดับ ปัจจุบันบุคคลก็ตาม) การปรับยุทธวิธีการเคลื่อนไหวและให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายในท้องถิ่นผ่านการ จัดตั้งตามสาขาจังหวัดของพรรคอนาคตใหม่เดิม จะยิ่งช่วยเสริมและขยายโครงสร้างเครือข่ายให้แข็งแรงและมั่นคง มากยิ่งขึ้น และหากมีการปรับยุทธวิธีการเคลื่อนไหวภายในรัฐสภาให้สอดคล้องกับการทำงานเครือข่ายท้องถิ่นนี้ และสอดคล้องกับปัญหา ข้อเสนอ ข้อผลักดันของแต่ละสหภาพแรงงาน จะเป็นการเพิ่มการทำงานร่วมกันทั้ง ขบวนการแรงงานได้อย่างมีพลัง อำนาจต่อรองของขบวนการแรงงานทั้งขบวนจะยิ่งแข็งแรงเป็นอย่างมาก หากแต่ การผลักดันด้านนโยบายหรือร่างกฎหมายผ่านพรรคการเมืองที่มีแนวโน้มจะเป็นเสรีนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ อาจ เป็นโจทย์ใหญ่ในอนาคตให้ขบวนการแรงงานทบทวนถึงแนวทางการต่อสู้ภายใต้พรรคการเมืองต่อไป

รายการอ้างอิง

- บันทึก 6 ตุลา. “การต่อสู้ของกรรมกร.” บันทึก 6 ตุลา. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2565,
<https://doct6.com/learn-about/how/chapter-2/2-2/2-2-1>.
- อุเชนทร์ เชียงเสน. “กรอบโครงความคิดและตีคนแล้ว ตีคนชั่ว ไม่บาป.” ประชาไท.
 สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564. <https://prachatai.com/journal/2009/06/24648>.
- ศูนย์มติชน. มติชนบันทึกประเทศไทย ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2558.
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. “ประวัติศาสตร์แรงงานไทยใต้เงาการเมือง: จาก 2475 สู่ยุคเหลือง-แดง.”
 นักข่าวพลเมือง. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564,
https://www.facebook.com/citizenthaipbs/photos/a.346475168714362/1380331558662046/?type=3&locale2=hi_IN.
- ประชาไท. “10 ปี ประชาไท: สถานการณ์แรงงาน.” ประชาไท. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2564,
<https://prachatai.com/journal/2014/10/56102>.
- พจนา วลัย. “การเลิกจ้างผู้นำแรงงานภายใต้รัฐบาลทหาร: ความมั่นคงของรัฐ สวนทางกับความมั่นคงของ
 แรงงาน.” ประชาไท. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2564.
<https://prachatai.com/journal/2016/06/66329>.
- พจนา วลัย. “ศักดิ์ศรีของกรรมกรอยู่ตรงไหน.” ประชาไท. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2564.
<https://prachatai.com/journal/2016/05/65545>.
- ไอลอว์. “เปรียบเทียบประกาศ คปค.2549 vs ประกาศ คสช.2557.” ไอลอว์.
 สืบค้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2565, <https://ilaw.or.th/node/4747>.
- เซตวัน เตือประโคน. “ขบวนการแรงงานในพรรคการเมือง.” คณะก้าวหน้า. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 เมษายน 2565,
<https://progressivemovement.in.th/article/progressive/interview/520/>.
- เจนวิทย์ เชื้อสวาท. ปักธงอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2561.
- ปิยบุตร แสงกนกกุล. การเมืองแห่งความหวัง. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2562.
- พรรคอนาคตใหม่. “เอกสารการประชุมจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ 27 พฤษภาคม 2561.” วาระการประชุมจัดตั้ง
 พรรคอนาคตใหม่, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, 27 พฤษภาคม 2561.

โพสต์ทูเดย์. “ผบ.ทบ.บอกให้ฟังเพลงหนักแผ่นดิน หลังพรรคการเมืองขงตั้งบกongทัพ-ยกเลิกเกณฑ์ทหาร.”

โพสต์ทูเดย์. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565,

<https://www.posttoday.com/politic/news/580630>.

BBC News. “อนาคตใหม่ : มติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคอนาคตใหม่ ตัดสิทธิ กก.บห. 10 ปี.” BBC. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 3 มกราคม 2565, <https://www.bbc.com/thai/thailand-51582581>.

WorkPointtoday. “บิ๊กแดงสอนน้อง โควิดเป็นแล้วหาย แต่โรคที่เป็นแล้วไม่หาย “โรคชังชาติ”.”

WorkPointtoday. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2565,

<https://workpointtoday.com/%E0%B8%BAbig-dang/>

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวัน
และความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับไทยและบางประเทศในอาเซียน³⁰
The Change in Economic Identity of Taiwan and Cooperation in Investment and
Trade with Thailand and some Countries in ASEAN

รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล³¹

Rungtip Jantanakul

วันรับบทความ 25 มีนาคม 2565

วันแก้ไขบทความ 12 เมษายน 2565

วันตอบรับบทความ 15 พฤษภาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศไทยและบางประเทศในอาเซียนโดยใช้มุมมองของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยม การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรีและค่านิยมประชาธิปไตยในระดับการเมืองระหว่างประเทศผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในไต้หวันที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 โดยไต้หวันได้กำหนดนโยบายพื้นฐานของประเทศได้แก่ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การทำให้เป็นนานาชาติ และการสร้างสถาบัน อีกทั้งรัฐบาลยังมียุทธศาสตร์ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงแทนที่

³⁰ บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 14 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2565

³¹ รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล, ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, Rungtip Jantanakul, PhD., Faculty of Management Science, Silpakorn University, Email: rungtip@ms.su.ac.th

อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ยิ่งไปกว่านั้นภายใต้นโยบายจีนเดียว ทำให้ไต้หวันจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัฐอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านนโยบายมุ่งใต้และนโยบายมุ่งใต้ใหม่ที่พบว่า ไต้หวันเข้ามาลงทุนในสิงคโปร์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและไทยตามลำดับ สำหรับความร่วมมือด้านการค้าซึ่งศึกษาเฉพาะความร่วมมือกับไทยเท่านั้น พบว่าส่วนใหญ่ไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ รัฐบาลไทยควรเร่งขยายโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดนักลงทุนชาวไต้หวัน และรัฐบาลไทยควรร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมไต้หวันในการยกระดับภาคอุตสาหกรรมไทยที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจ ความร่วมมือ ไต้หวัน ไทย

ABSTRACT

Using constructivist theory, this research piece examined Taiwan's changed economic identity and cooperation in investment and trade with Thailand and other ASEAN countries. Documentary research was used to conduct this study. The descriptive analysis was used to examine all of the data.

The results found that economic globalization, free markets, and democratic values in international politics drove Taiwan to modified its economic structure which began in the 1980s. Taiwan has implemented three fundamental policies i.e. economic liberalization, internationalization, and institutionalization. In addition, the government promoted high-tech sectors as a replacement for labor-intensive industry. Furthermore, under the One China policy, Taiwan was required to seek economic cooperation with other countries, particularly with Southeast Asian countries, through the Southbound Policy and the New Southbound Policy. Taiwan made the most investments in Singapore, followed by Vietnam and Thailand. The data revealed that Taiwan had a trade surplus primarily with Thailand, based on exclusively trade cooperation with Thailand.

The Thai government should construct massive infrastructure quickly to attract Taiwanese investors, and the Thai government should cooperate with Taiwanese businesses to boost Thai high-tech sectors, according to policy proposals.

Keyword: Economic Identity, Cooperation, Taiwan, Thailand

บทนำ

ปัญหาทางการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวันยังคงได้รับการถกเถียงกันมาอย่างมาก ทั้งนี้ นักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องไต้หวันอย่าง Copper (2009) อธิบายว่ารัฐต่างๆ มีความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของไต้หวันแตกต่างกันสองมุมมอง มุมมองแรกคือรัฐที่ยอมรับนโยบายจีนเดียว (one China policy) ซึ่งถือว่าไต้หวันเป็นมณฑลหนึ่งของจีน และอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีนที่ปักกิ่ง อีกมุมมองมาจากรัฐที่ปฏิเสธนโยบายจีนเดียว ซึ่งถือว่าไต้หวันมีอัตลักษณ์ที่เป็นเอกราช มีอัตลักษณ์แห่งชาติอย่างชัดเจน และมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนเองซึ่งแยกขาดออกจากอิทธิพลของจีนแผ่นดินใหญ่ กล่าวได้ว่าปัญหาอัตลักษณ์ของไต้หวันเป็นกรณีหนึ่งที่ยืนยันคำอธิบายของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยึดถือในหลักการยอมรับจากภายนอกเกี่ยวกับความเป็นรัฐ โดยมีหลักการชี้ขาดว่าดินแดนนั้นได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจส่วนใหญ่หรือไม่ และดินแดนนั้นจะต้องได้รับการรับรองจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของความเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ในปัจจุบัน (วิลคินสัน, 2007/2557)

ในปี 2019 จีนเร่งดำเนินยุทธศาสตร์กดดันชาติที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน ส่งผลให้รัฐบาลไต้หวันมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆ เหลือเพียง 15 ชาติเท่านั้น ล่าสุดหมู่เกาะโซโลมอน (the Solomon Islands) และประเทศคิริบาส (Kiribati) ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน (Aspinwall, 2019) ส่วนประเทศไทยกับชาติสมาชิกอาเซียนก็ไม่ได้รับรองความเป็นรัฐของไต้หวันแต่อย่างใด หากแต่มีความสัมพันธ์อันดีกับไต้หวันในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น (“Taiwan down to 20 allies,” 2017) จากปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นรัฐของไต้หวัน ไต้หวันจึงต้องเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งจะมีนัยสำคัญต่อบทบาทในทางการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน

บทความวิจัยนี้ทำการศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์เฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจของไต้หวันและการสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับไทยรวมถึงบางประเทศในอาเซียนซึ่งได้แก่ การลงทุนและการค้าโดยใช้มุมมองของสำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์ของไต้หวันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ทั้งไต้หวัน ไทยและบางประเทศในอาเซียนได้รับความร่วมมือระหว่างกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศไทยและบางประเทศในอาเซียนโดยใช้มุมมองของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยม

การทบทวนวรรณกรรม

สำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) เป็นแนวคิดสายกลางและมักถูกเรียกว่า “กลุ่มนัก

ลัทธิที่นิยมสะท้อนภาพ” (reflectivist) หรือนักสัมพัทธนิยม (relativist) (Zehfuss, 2002) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School) ของเยอรมนี (Kegley & Blanton, 2013, p. 35) ต่อมาเมื่อ Alexander Wendt ได้เผยแพร่บทความชื่อ “Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics” (1992) ส่งผลให้ทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยมได้รับความนิยมสนใจอย่างมาก โดย Wendt ทำลายสมมติฐานของสำนักสังคมนิยมใหม่ (neorealism) หรือสำนักสังคมนิยมเชิงโครงสร้าง (structural realism) ของ Kenneth Waltz ที่นำเสนอไว้ใน “Anarchic Orders and Balances of Power” ซึ่งเป็นบทหนึ่งของหนังสือ “Theory of International Politics” (1979) สาละสำคัญของบทความนี้คือ การนำเสนอว่าการเมืองระหว่างประเทศเป็นอนาธิปไตย (anarchy) ซึ่ง Waltz มองว่าระบบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากรัฐหนึ่งย่อมกังวลว่าความร่วมมือจะทำให้รัฐอื่นได้รับผลประโยชน์มากกว่า และรัฐหนึ่งยังกังวลว่าจะต้องพึ่งพิงรัฐอื่นหากมีความร่วมมือทางการค้าและบริการ (Waltz, 1979, pp. 105-106)

ในประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตย การพึ่งตนเอง และความรู้เชิงอัตวิสัยร่วม (intersubjective knowledge) นั้น Wendt เห็นว่าแนวคิดเชิงโครงสร้างของ Waltz โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่องอนาธิปไตยและการกระจายขีดความสามารถที่จะนำไปสู่ดุลแห่งอำนาจยังไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมของรัฐได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงต้องอาศัยสมมติฐานเกี่ยวกับอัตลักษณ์และผลประโยชน์ในการศึกษาโครงสร้างของการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถเข้าถึงพลวัตรของอนาธิปไตยและต้องถือว่าการพึ่งตนเองเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับความรู้เชิงอัตวิสัยร่วม ไม่ใช่เป็นผลจากโครงสร้างในสถานะอนาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีประกอบสร้างทางสังคมที่ว่ามนุษย์กระทำการต่อวัตถุต่างๆ (objects) ตามความหมายที่วัตถุนั้นได้รับ (1992, pp. 395-396)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสำนักประกอบสร้างนิยมมีลักษณะเด่นที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) สำนักประกอบสร้างนิยมเชื่อว่าการเมืองระหว่างประเทศถูกชี้นำจากความคิดเชิงอัตวิสัยร่วม ปทัสถาน และค่านิยมที่ตัวแสดงยึดถือ การที่สำนักประกอบสร้างนิยมเน้นไปที่อัตวิสัยร่วมของความรู้เพราะให้ความสนใจกับลักษณะทางสังคมของมนุษย์ ส่วนบทบาทของความคิดร่วมถือเป็นโครงสร้างทางความคิด (ideational structure) ที่ผลักดันและหล่อหลอมพฤติกรรมของตัวแสดง (2) โครงสร้างทางความคิดคือการประกอบสร้างอย่างหนึ่ง ทำให้ตัวแสดงให้คำจำกัดความใหม่เกี่ยวกับผลประโยชน์และอัตลักษณ์ของตนเอง โดยเป็นการกระทำทางสังคมในกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ ซึ่งถือว่าผลประโยชน์และอัตลักษณ์ที่แน่นอนแยกจากอิทธิพลของอำนาจและสถาบันระหว่างประเทศ สำนักประกอบสร้างนิยมให้ความสนใจกับการที่โครงสร้างทางความคิดมีผลต่อการอธิบายตนเองของตัวแสดง ซึ่งเกี่ยวกับสถานะว่าพวกเขาเป็นใคร (who they are) ตลอดจน

เป้าหมาย และบทบาทที่เชื่อว่าควรจะต้องแสดงออกหรือกระทำการ และ (3) โครงสร้างทางความคิดและตัวแสดงมีบทบาทในการสร้างและกำหนดซึ่งกันและกัน โดยโครงสร้างทางความคิดสร้างตัวแสดงทั้งในทางผลประโยชน์และอัตลักษณ์ ในอีกทางหนึ่งนั้นโครงสร้างก็ถูกผลิตและผลิตซ้ำ รวมทั้งปรับเปลี่ยนโดยปฏิบัติการทางวาทกรรมของตัวแสดง ซึ่งการมีอยู่ของโครงสร้างไม่ได้หมายความว่าตัวแสดงจะกระทำการใดไม่ได้ แต่โครงสร้างทำหน้าที่กำกับการตอบสนองของตัวแสดง อย่างไรก็ตาม โครงสร้างจะเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง และตัวแสดงสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง (Copeland, 2006)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะรวบรวมขึ้นจากแหล่งต่างๆ ได้แก่นโยบายต่างประเทศ เอกสารทางการ แลงการณ์ เอกสารการวิจัยที่ค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความจากวารสารวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ข่าวและบทความวิเคราะห์ รวมถึงรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

แนววิเคราะห์ของสำนักประกอบสร้างนิยมเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์และผลประโยชน์ภายใต้สภาวะอนาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นในวิวัฒนาการของความร่วมมือระหว่างรัฐต่างๆ เช่นเดียวกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่าอัตลักษณ์ทางความร่วมมือระหว่างประเทศของไต้หวัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของไต้หวันในทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์ดังกล่าวมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับไทย และบางประเทศในอาเซียนในด้านการลงทุนและการค้าซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ของไต้หวัน

การที่รัฐจะร่วมมือกันเกิดจากความเชื่อที่ว่าผลประโยชน์ของรัฐจะบรรลุผลสำเร็จสูงสุดโดยผ่านความร่วมมือกับรัฐอื่นๆ ในรูปของสถาบันที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ขณะเดียวกันยังมีสมาชิก กฎระเบียบ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน และบรรทัดฐานที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีความคิดว่าความร่วมมือระหว่างประเทศจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบตลาดระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันสถาบันที่เกิดขึ้นได้ช่วยผลักดันระบบตลาดเสรีให้มีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศส่งเสริมให้มีการเจรจาระหว่างรัฐ ทำให้เกิดการประนีประนอมโดยแต่ละฝ่ายยอมปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ ที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

(Caporaso & Madeira, 2012, pp. 101-102)

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ระบบตลาดเสรี และค่านิยมประชาธิปไตยในระดับการเมืองระหว่างประเทศ ต่างมีบทบาทผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในประเทศไต้หวัน กล่าวคือการเริ่มต้นพัฒนาเศรษฐกิจของไต้หวันเกิดขึ้นในยุคที่ถูกปกครองโดยรัฐบาลอำนาจนิยมของก๊กมินตั๋ง (Kuomintang: KMT) ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไต้หวันในยุคแรกๆ มีลักษณะที่สำคัญ รัฐบาลเป็นผู้กำหนดหรือเป็นฝ่ายกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าในทศวรรษ 1950 และทศวรรษ 1960 รัฐบาลอำนาจนิยมของ KMT ได้ผูกขาดการตัดสินใจในระดับนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้รับความช่วยเหลือในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและเงินทุนมหาศาลจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ต่อมารัฐบาลไต้หวันได้ส่งเสริมการลงทุนของรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนภายในประเทศ ขณะที่ปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่น แนวคิดการเปิดเสรีการลงทุน (investment liberalization) มีอิทธิพลต่อนโยบายเปิดรับการลงทุนโดยตรงต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นและสหรัฐฯ โดยรัฐบาล KMT ได้จัดตั้งเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zones: EPZs) ซึ่งสำเร็จเป็นรูปธรรมในเมืองเกาสงเมื่อปี 1966 ต่อมาก็มีการจัดตั้งที่เมืองโจจง และนานซื่อ (Nantze) (Hoesel, 1999, p. 54)

ในช่วงทศวรรษ 1980 และทศวรรษ 1990 ไต้หวันยังคงรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้ แม้ว่าในยุคที่ไต้หวันมีการเปลี่ยนผ่านจากระบอบอำนาจนิยมมาสู่ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ความเป็นประชาธิปไตยยังส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจในเรื่องเศรษฐกิจไปสู่ภาคส่วนต่างๆ แทนที่จะผูกขาดอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ภาครัฐแบบที่เคยเป็นมา ขณะที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของไต้หวันได้ทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์รูปแบบต่างๆ ขึ้นในภาคการเมือง ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐบาลทั้งในการตัดสินใจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ (Wong, 2016, p. 211; Zheng, 2013, pp. 160, 162) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดตั้งพรรคการเมืองฝ่ายค้านคือ “พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า” (Democratic Progressive Party: DPP) ในปี 1986 และการยกเลิกกฎอัยการศึกในปี 1987 ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ในภาคส่วนต่างๆ สามารถเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นอิสระกว่าในอดีต รวมทั้งกระบวนการประชาธิปไตยได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการผูกขาดผลประโยชน์ที่มีอยู่เดิม เนื่องจากตัวแทนของพรรคฝ่ายค้านที่เป็นคนไต้หวันโดยกำเนิดเป็นจำนวนมาก ได้เข้าไปมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายในสมัชชานิติบัญญัติ (Legislative Yuan) และสามารถช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากนักการเมืองรุ่นเก่าที่เคยอพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ได้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าในขณะที่มีการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย ก็มีการเปลี่ยนแปลงของผู้ตัดสินใจทางนโยบายด้วยการแข่งขันในการเลือกตั้งและพรรคการเมืองเริ่มมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางนโยบาย อำนาจถูกเปลี่ยนมือจากกลุ่มเดิมๆ จากหน่วยงานชำนาญการ (technocratic

agencies) ไปสู่ผู้ที่มาจากการเลือกตั้งในระดับสถาบันนั้น การเมืองแบบประชาธิปไตยทำให้มีระบบตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างเข้มแข็ง มีการกระจายอำนาจในโครงสร้างการตัดสินใจทางนโยบายเศรษฐกิจมากขึ้น และการแทรกแซงของรัฐเริ่มไปในทางเดียวกับพลังของเศรษฐกิจระบบตลาด (Zheng, 2013, pp. 162, 175-176)

ในทางเศรษฐกิจนั้น การที่ไต้หวันได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจระบบตลาดในยุคการค้าเสรีมากขึ้น ทำให้ในปี 1984 รัฐบาลไต้หวันได้ประกาศหลักการ 3 ข้อ สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพื้นฐานของประเทศ คือ “การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ” (economic liberalization) “การทำให้เป็นนานาชาติ” (internationalization) และ “การสร้างสถาบัน (institutionalization)” การลดบทบาทของภาครัฐและเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้นมีความจำเป็นต่อการดำเนินนโยบายทางการค้า การลงทุน และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปี 1980 ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง (high technology) และการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) อย่างจริงจัง (Zheng, 2013, pp. 178-179)

ในยุคที่ต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ไต้หวันได้ปรับตัวอย่างมากเพื่อสร้างความสมดุลในการรักษาเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยและการบริหารปกครอง (governance) ของประเทศ (Leng, 2016, p. 233) สำหรับการเปลี่ยนภาคการผลิตของประเทศจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นไปสู่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง รัฐบาลไต้หวันได้ออกมาตรการสนับสนุนผู้ประกอบการในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ตัวอย่างคือมาตรการส่งเสริมธุรกิจร่วมลงทุน (venture capital) โดยสนับสนุนให้นักธุรกิจชาวไต้หวันร่วมลงทุนกับนักธุรกิจต่างชาติที่มีเทคโนโลยีสูงเพื่อเรียนรู้และต่อยอดเทคโนโลยีต่างๆ ภายใต้แรงจูงใจจากมาตรการทางภาษี (ร้อยละ 20 ของมูลค่าเงินร่วมทุน) ขณะเดียวกันรัฐบาลไต้หวันได้ร่วมทุนกับบริษัท “Phillips Electronics” และนักลงทุนเอกชนในการก่อตั้ง “Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC)” ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านการผลิตแผงวงจรไฟฟ้าของโลก (“ไต้หวันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค,” 2558)

นอกจากนี้รัฐบาลไต้หวันยังได้จัดตั้งสถาบันเพื่อเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและพัฒนา (research and development) และมีการก่อตั้งศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ ซึ่งเน้นการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ “Silicon Valley” ของสหรัฐฯ เป็นต้นแบบ ในปัจจุบันมีทั้งหมด 3 แห่ง ได้แก่ (1) Hsinchu Science Park (HSP) ก่อตั้งเมื่อปี 1980 มีเนื้อที่รวมประมาณ 1,400 เฮกตาร์ (14 ตารางกิโลเมตร) (2) Southern Taiwan Science Park (STSP) ก่อตั้งเมื่อปี 1993 มีเนื้อที่ประมาณ 1,613 เฮกตาร์ (16.13 ตารางกิโลเมตร) และ (3) Central Taiwan Science Park (CTSP) ก่อตั้งเมื่อปี 2003 มีเนื้อที่ประมาณ 1,486 เฮกตาร์ (14.86 ตารางกิโลเมตร) (Hsinchu Science Park Bureau, 2019; Kung, Ottavia & Lin, 2014)

ขณะที่ในปี 2016 การส่งออกของศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 แห่ง มีมูลค่ารวมกว่า 2.37 ล้านล้านดอลลาร์ไต้หวัน เติบโตขึ้นถึงร้อยละ 2.9 เฉพาะในส่วนของการส่งออกชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์มีมูลค่ากว่า 1.5 ล้านล้านดอลลาร์ไต้หวัน เติบโตขึ้นร้อยละ 9.9 เป็นสถิติสูงสุดเท่าที่เคยมีมา และศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ทั้ง 3 แห่ง มีพนักงานจำนวนรวมทั้งสิ้น 269,041 ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่มากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ส่วนข้อมูลในเดือนมีนาคม 2017 ระบุว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ให้แก่ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ไต้หวันมากที่สุด คือ เครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพด้านความแม่นยำ (precision machinery) เติบโตอัตราร้อยละ 19.32 ต่อปี อุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ (biotechnology industry) เติบโตอัตราร้อยละ 15.25 ต่อปี และแผงวงจรไฟฟ้า (integrated circuit: IC) เติบโตอัตราร้อยละ 8.67 ต่อปี (“ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออก,” 2560) ในปัจจุบันการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูงยังคงคิดเป็นสัดส่วนเกือบร้อยละ 60 ของมูลค่าส่งออกรวม หรือคิดเป็นมูลค่าราว 177,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถือว่ามีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 4 ของโลกรองจากสหรัฐฯ เยอรมนี และจีน (“ไต้หวันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค,” 2558)

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมมีความสำคัญอย่างมากต่อการรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ปี 2000 รัฐบาล KMT โดยประธานาธิบดีหม่าอิงจิว มีนโยบายส่งเสริม “อุตสาหกรรมคุณภาพสูง” ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตที่ก้าวหน้า รวมทั้งอุตสาหกรรมสีเขียวและวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีชีวภาพ (biotech) พลังงานสีเขียว (green energy) การแพทย์และการดูแลสุขภาพเกษตรอินทรีย์ (organic farming) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (eco-tourism) และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม โดยรัฐบาลประเมินว่าภาคการผลิตดังกล่าวมีมูลค่าทางการค้าในขณะนั้นอยู่ร้อยละ 47.2 ของมูลค่าการค้าทั้งหมด และมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 63.13 ในปี 2020 ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ (Leng, 2016, p. 235)

มีการริเริ่มโครงการอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Cultural and Creative Industries: CCI) โดยใช้พลังทางสังคมของไต้หวันที่เป็นพหุสังคมและเป็นประชาธิปไตย เพื่อขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการบริการ (service-oriented industry) ในปี 2002 โครงการนี้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาแห่งชาติที่เรียกว่า “Challenge 2008” ต่อมาในปี 2009 รัฐบาล KMT ได้ดำเนินโครงการ “Creative Taiwan” ฉบับใหม่ที่มีเป้าหมายจะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของไต้หวันให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของเอเชีย-แปซิฟิก โดยมุ่งเน้นการทำตลาดในและต่างประเทศให้สินค้าทางวัฒนธรรมของไต้หวัน และมีการผ่านกฎหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Cultural and Creative Industry Development Law) ปี 2010 ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ โดยการเพิ่มศักยภาพด้านศิลปะของชาวไต้หวันและการขยายพื้นที่สาธารณะในสังคม และในปี 2012 มีการจัดตั้ง

กระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture: MOC) เพื่อผลักดันนโยบายด้านวัฒนธรรม ได้แก่ (1) ขับเคลื่อนสิทธิทางวัฒนธรรมของพลเมืองให้บรรลุผล (2) สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางศิลปะ (3) สร้างและรักษาค่านิยมทางวัฒนธรรม และ (4) ยกกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Leng, 2016, pp. 241-242) นอกจากนี้ในปี 2012 รัฐบาลไต้หวันโดยสภาบริหาร (executive yuan) ได้ประกาศแผนเพิ่มประสิทธิภาพเศรษฐกิจ (Economic Power-Up Plan: EPUP) มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมการผลิต 5 ด้าน ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมด้านนวัตกรรมสร้างสรรค์และหลากหลาย (2) พัฒนาตลาดส่งออกใหม่ๆ (3) อุตสาหกรรมการเกษตรที่มีศักยภาพ (4) กระตุ้นการลงทุนกิจการก่อสร้างสาธารณะ และ (5) เพิ่มประสิทธิภาพภาครัฐ (Leng, 2016, p. 235)

ในปัจจุบันถือว่ากรุงไทเปของไต้หวันได้รับการยอมรับในฐานะเป็นศูนย์กลางของการดำเนินธุรกิจ “startup” ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย – แปซิฟิก และเป็นตัวเลือกอันดับต้นๆ ของนักธุรกิจที่สนใจเข้าร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมด้านนี้ (Startup Genome, 2019) การริเริ่มที่ชัดเจนเกิดขึ้นในปี 2013 ที่มีโครงการ “HeadStart Taiwan” เพื่อช่วยเหลือธุรกิจ “startup” ในบริบทการค้ายุคโลกาภิวัตน์ โดยมีเครื่องมือและยุทธศาสตร์ทางนโยบาย 3 ประการ ดังนี้ (Leng, 2016, pp. 236-237)

(1) การผ่อนคลายกฎระเบียบ (deregulation) เพื่อเพิ่มความสามารถในการค้าระหว่างประเทศ โดยการลดกฎระเบียบภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ “startup” ตลอดจนการแก้ไขและเพิ่มเติมกฎระเบียบในการทำธุรกิจของบริษัทในภาคธุรกิจนี้

(2) การสร้างเขตอุตสาหกรรมของกลุ่มผู้ประกอบการ (entrepreneurial clustering zones) เขตอุตสาหกรรมแห่งแรกคือสนามฟุตบอลเดิมแห่งหนึ่งในไทเป ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ 9,915 ตารางเมตร ในลักษณะเดียวกับการสร้าง “entrepreneurial eco-park” ของสิงคโปร์ โดยไต้หวันมีแผนให้บริษัทเอกชนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเข้าบริหารพื้นที่แห่งนี้ ในการนี้ยังได้ดำเนินมาตรการผ่อนคลายกฎระเบียบด้านการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริม “talent circulations” ตลอดจนใช้กองทุนพัฒนาแห่งชาติ (National Development Fund) สนับสนุนผู้ประกอบการรายใหม่ และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศผ่านมาตรการแบ่งปันผลกำไรอีกด้วย

(3) การส่งเสริมหุ้นส่วนระหว่างประเทศ กองทุนพัฒนาแห่งชาติจะร่วมมือกับผู้ประกอบการท้องถิ่นและนักลงทุนร่วมจากต่างประเทศเพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนธุรกิจ “startup” ของคนไต้หวัน จำนวน 5 กองทุน แต่ละกองทุนจะมีเงินประมาณ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งกองทุนพัฒนาแห่งชาติจะลงทุนในสัดส่วนร้อยละ 30 ถึง 40 ของแต่ละกองทุน ส่วนที่เหลือจะเปิดโอกาสให้หุ้นส่วนเข้าร่วมลงทุน เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากผลกำไรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ความร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างไต้หวันกับไทยและบางประเทศในอาเซียน

ความร่วมมือทางการลงทุนที่มีมากขึ้นทำให้มีการก่อตั้งสมาคมการค้าไทย – ไต้หวัน (Thai – Taiwan Business Association: TTBA) ขึ้นเมื่อปี 1988 โดยสมาคมนี้เกิดจากการริเริ่มของฝ่ายไต้หวันที่ต้องการใช้กลไกความร่วมมือในภาคเอกชนเพื่อดูแลสิทธิประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนของนักธุรกิจชาวไต้หวัน (สมาคมการค้าไทย-ไต้หวัน, 2557) และในปีเดียวกันไทยเป็นประเทศที่มีมูลค่าการลงทุนจากไต้หวันมากเป็นอันดับหนึ่ง (ของบรรดาประเทศในอาเซียนรวมถึงฮ่องกง) และมูลค่าการลงทุนของไต้หวันยังมีมูลค่าสูงเป็นอันดับที่สองของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เนื่องจากไทยมีอัตราค่าแรงต่ำจึงดึงดูดให้นักลงทุนไต้หวันเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ เช่น สิ่งทอ และเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนในปี 1989 และปี 1990 ไต้หวันยังสนใจลงทุนในไทยมากเป็นลำดับสองรองจากการลงทุนของไต้หวันในมาเลเซีย ส่วนในปี 1993 การลงทุนของไต้หวันอยู่ในอันดับที่สี่ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย รองลงมาจากญี่ปุ่น ฮ่องกง และสหรัฐอเมริกา ขณะที่การลงทุนของไต้หวันอยู่ในอันดับที่หนึ่งของเวียดนาม เป็นอันดับที่สองในมาเลเซีย (รองจากญี่ปุ่น) เป็นอันดับที่สามในอินโดนีเซีย (รองจากญี่ปุ่นและฮ่องกง) เป็นอันดับที่ห้าในฟิลิปปินส์ (รองจากญี่ปุ่น สหรัฐฯ ฮ่องกง และสหราชอาณาจักร) และเป็นอันดับที่สิบสามในสิงคโปร์ (Buszynski, 2007; Jing, 2016, p. 48)

การที่ไต้หวันมองว่าปัญหาการพึ่งพาเงินในทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการตลาดและการลงทุนในจีนมากเกินไป เป็นสาเหตุให้อุตสาหกรรมการผลิตในประเทศถดถอยลงและอาจนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงของไต้หวันในอนาคต ทำให้ไต้หวันปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจในสองด้านคือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการลงทุนในประเทศเพื่อดึงดูดการลงทุนกลับมาจากจีน และการขยายตลาดและการลงทุนมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในปี 1994 เมื่อประธานาธิบดีหลี่เต๋นฮุย ได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญคือ “นโยบายมุ่งไต้หวัน” (Matsumura, 2019)

นโยบายมุ่งไต้หวันในระยะแรกหรืออาจเรียกว่า “นโยบายมุ่งไต้หวัน 1.1” ของประธานาธิบดีหลี่ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่างปี 1994 ถึงปี 1996 ยุทธศาสตร์ของนโยบายมุ่งไต้หวันคือการกระชับความร่วมมือทางการลงทุนและทางการค้ากับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น โดยรัฐบาลไต้หวันได้ปล่อยกู้ดอกเบี้ยต่ำและให้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโพ้นทะเลหรือ Overseas Economic Cooperation Funds (OECF) สนับสนุนทางการเงินแก่ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม ในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น นิคมอุตสาหกรรมและเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (export-processing zones) ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักลงทุนชาวไต้หวัน โดยให้ความสำคัญกับประเทศในอาเซียนที่มีอาณาเขตติดทะเล ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม นอกจากนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือรัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือบริษัทในการโยกย้ายโรงงานผลิตจากจีนเพื่อไปลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขยายโอกาสการจ้างงานในประเทศที่รับการลงทุน

(host country) โดยบูรณาการทรัพยากรต่างๆ ของทั้งประเทศที่รับการลงทุนและได้หันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากเขตการค้าเสรีอาเซียนได้อย่างเต็มที่ และเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศให้กระชับแน่นมากขึ้น ซึ่งวิธีการนี้จะส่งผลต่อสถานะของไต้หวันที่ปรากฏอยู่ในสถาปัตยกรรมความมั่นคงในระดับภูมิภาคอีกด้วย (Ngeow, 2017, p. 102; Tian, 2006, p. 70)

ในเดือนพฤษภาคม 1997 ประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย ได้ริเริ่มนโยบายมุ่งใต้ระยะต่อมาหรือ “นโยบายมุ่งใต้ 1.2” ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ 1998 กระทรวงเศรษฐกิจไต้หวันประกาศ “แนวทางว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้การดำเนินงานทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์” ซึ่งเท่ากับเป็นการประกาศนโยบายมุ่งใต้ 1.2 อย่างเป็นทางการ (Ngeow, 2017, p. 104) แต่ผลกระทบจาก “วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง” ในปี 1997 และปี 1998 ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นในไทยก่อนลุกลามไปในภูมิภาค และได้สร้างผลกระทบต่อการลงทุนภายในภูมิภาคอย่างหนัก กล่าวเฉพาะในไทยจะเห็นว่าจากในปี 1996 มีมูลค่า 71.41 ล้านเหรียญสหรัฐ และมีมูลค่าลดลงในปี 1997 นอกจากนั้น การลงทุนของไต้หวันในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนามก็ลดลงเช่นกัน เว้นแต่ในสิงคโปร์ที่มีเพิ่มขึ้น แต่ก็เทียบไม่ได้กับการลงทุนของไต้หวันในจีนที่มีอัตราเพิ่มขึ้นมากกว่าสามเท่าในปีเดียวกัน เห็นได้อย่างชัดเจนว่าไทยและประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้ต้องเผชิญกับคู่แข่งที่สำคัญคือจีน ซึ่งมีศักยภาพในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเหนือกว่ากลุ่มประเทศอาเซียนมาตั้งแต่ปี 1993 ขณะที่คณะกรรมการการลงทุนแห่งกระทรวงการเศรษฐกิจของไต้หวันระบุข้อมูลในปี 1997 ว่าประมาณร้อยละ 60 ของการลงทุนในต่างประเทศของไต้หวันเข้าไปลงทุนที่จีน มีเพียงร้อยละ 9 เท่านั้นที่เข้ามาลงทุนในอาเซียน (Jing, 2016, p. 55)

ในเดือนตุลาคม 2002 ประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยน ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศเมื่อปี 2000 ได้ริเริ่มนโยบายมุ่งใต้ในระยะต่อมา (นโยบายมุ่งใต้ 2.0) รัฐบาลได้เริ่มแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมการลงทุนของนักธุรกิจไต้หวันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่ 6 ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่งแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม (Ngeow, 2017, pp. 106-107) ดัชนีการลงทุนโดยตรงของไต้หวันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากปี 2002 ถึงปี 2007 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในสิงคโปร์เป็นมูลค่า 2,972.50 ล้านเหรียญสหรัฐ รองลงมาคือไทยมีมูลค่า 877.80 ล้านเหรียญสหรัฐ และเวียดนามเป็นอันดับที่สามซึ่งมีมูลค่า 634.60 ล้านเหรียญสหรัฐ (Cross-Strait Economic Statistics Monthly (No. 124, 136, 146, 157, 169, 181), Mainland Affairs Council, (2002-2007))

ในสมัยประธานาธิบดีหม่าอิงจี้ไม่มีการสานต่อนโยบายมุ่งใต้อย่างชัดเจน แต่มีการเสนอกรอบความร่วมมือที่เรียกว่า “10 บวก 3 บวก 1” ซึ่งให้ความสำคัญกับ 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน บวกอีก 3 ประเทศคือ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ และบวกไต้หวันอีก 1 ประเทศ โดยหวังว่านโยบายนี้จะทำให้ไต้หวันมีบทบาทในความร่วมมือ

ทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคในเอเชียแปซิฟิก ภายใต้นโยบายนี้มีการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับอาเซียนที่ชัดเจน เช่น การเพิ่มการลงทุนโดยตรงในเวียดนามมากขึ้นในปี 2008 และที่สำคัญคือการลงนามใน “ความตกลงระหว่างสิงคโปร์กับดินแดนศุลกากรอิสระของไต้หวัน เฝิงหู จินเหมิน และหม่าจู่ ว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ” (Agreement between Singapore and the Separate Customs Territory of Taiwan, Penghu, Kinmen and Matsu on Economic Partnership: ASTEP) ในปี 2013 ซึ่งเป็นข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไต้หวันและสิงคโปร์ ลงนามโดยผู้แทนการค้าของสิงคโปร์ประจำไต้หวันและตัวแทนไต้หวันประจำสิงคโปร์แทนที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ระดับรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่าย ต่อมารัฐบาลของประธานาธิบดีหม่าอิงจิวได้พยายามผลักดันความตกลงที่คล้ายกันนี้กับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่ไม่ประสบความสำเร็จ (Ngeow, 2017, pp. 111-112)

ต่อมาประธานาธิบดีไช่อิงเหวิน นำ DPP ได้รับชัยชนะเหนือ KMT ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อเดือนพฤษภาคม 2016 ในอีกสามเดือนต่อมา (สิงหาคม 2016) ก็ได้นำแนวนโยบายที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคในทางใต้ของไต้หวันซึ่งใช้ตอนการรณรงค์หาเสียงมากำหนดเป็น “นโยบายมั่งคั่งใหม่” (New Southbound Policy) หรืออาจเรียกว่า “นโยบายมั่งคั่ง 3.0” (GSP 3.0) (Marston & Bush, 2018; Ngeow, 2017, p. 116) โดยประธานาธิบดีไช่อิงเหวินให้ความเห็นชอบกับ “แนวนโยบายมั่งคั่งใหม่” ที่กำหนดเป้าหมายของนโยบายมั่งคั่งใหม่ไว้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว รวมทั้งกำหนดหลักการดำเนินงานสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติ และทรัพยากรต่างๆ เพื่อส่งเสริมนโยบายมั่งคั่งใหม่ โดยแบ่งเป้าหมายออกเป็น 3 ระยะดังนี้ (Huang, 2018, p. 53; Ngeow, 2017, p. 117)

เป้าหมายระยะสั้นถึงระยะกลางได้แก่ 1) ผสมผสานปัจจัยต่างๆ เพื่อดำเนินการซึ่งได้แก่ เจตนารมณ์ของชาติ การให้สิ่งจูงใจผ่านทางนโยบายและโอกาสทางธุรกิจเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว วัฒนธรรมและทักษะ/ความสามารถในด้านพิเศษ 2) ส่งเสริมตัวแบบใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (New Model for Economic Development) โดยรัฐบาลจะผลักดันภาคอุตสาหกรรม โดยให้นายทุนศาสตร์มั่งคั่งใหม่มาอยู่ในแผนการดำเนินธุรกิจ 3) ให้การศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมนโยบายมั่งคั่งใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น และ 4) เพิ่มการเจรจาและการประชุมในระดับพหุภาคีและทวิภาคีเพื่อยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและแก้ไขข้อพิพาทและความขัดแย้ง

เป้าหมายระยะยาว ได้แก่ 1) ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างไต้หวันกับชาติสมาชิกอาเซียนและเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลียในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวัฒนธรรม ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร ความรู้/ทักษะต่างๆ นอกจากนี้ยังสร้างสรรค์รูปแบบความร่วมมือใหม่ๆ

เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน และจัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจที่มีความสำนึกร่วมกัน” (sense of economic community) และ 2) จัดตั้งกลไกสำหรับการประชุมและการเจรจาในด้านต่างๆ และสร้างฉันทามติสำหรับความร่วมมือกับชาติสมาชิกอาเซียนและเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย รวมถึงแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนค่อยๆ สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันและสำนึกของความเป็นประชาคมร่วมกัน

ทั้งนี้ รัฐบาลไต้หวันได้กำหนดประเทศเป้าหมายสำหรับการดำเนินนโยบายดังกล่าวไว้ 18 ประเทศซึ่งได้แก่ สิงคโปร์ ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ลาว เมียนมา กัมพูชา และบรูไนซึ่งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา เนปาล และภูฏานซึ่งอยู่ในเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย (Huang, 2018, p. 54) โดยจะเริ่มสร้างความร่วมมือกับ 6 ประเทศเป็นการนำร่อง ได้แก่ ไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซียและอินเดีย ในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้า การลงทุน เน้นการสร้างความร่วมมือในภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการค้า บูรณาการระบบโครงสร้างพื้นฐานและให้การสนับสนุนทางการเงิน 2) การแลกเปลี่ยนและพัฒนาบุคลากร 3) การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ และ 4) การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถาบัน หน่วยงานต่างๆ และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศ (Huang, 2018, p. 56; Ngeow, 2017, p. 117)

ภายใต้นโยบายมุ่งใต้ใหม่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไต้หวันในไทย ยังมีความสำคัญในการผลักดันให้ความร่วมมือด้านการลงทุนของทั้งสองฝ่ายดำเนินไปอย่างกระชับแน่นได้ ดังที่สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย ระบุว่าจนถึงเดือนธันวาคม 2018 มูลค่าสะสมที่ผู้ประกอบการของไต้หวันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอยู่ที่ 14,594 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถือเป็นผู้ลงทุนชาวต่างชาติอันดับที่ 3 รองจากญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ตามลำดับ มีจำนวนการลงทุนสะสมทั้งสิ้น 2,417 โครงการ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ประกอบการของไต้หวันที่มาลงทุนในไทยส่วนมากเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยอุตสาหกรรมหลักที่เข้ามาลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และกระดาษ อุตสาหกรรมโลหะและเครื่องจักร แผงวงจรพลังงานแสงอาทิตย์ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมสินค้าเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมบริการ เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, กันยายน 2019, น. 1) อีกทั้งเมื่อพิจารณามูลค่าการลงทุนที่ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการกิจการแผ่นดินใหญ่ (Mainland Affairs Council, 2016-2019) ของไต้หวัน พบว่าตั้งแต่ปี 2016 จนถึงปี 2019 ไต้หวันได้เข้ามาลงทุนในสิงคโปร์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและไทย ตามลำดับ

3. ความร่วมมือด้านการค้าระหว่างไต้หวันกับไทย

เมื่อไทยให้การยอมรับต่อหลักการจีนเดียวและได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในวันที่ 1 กรกฎาคม 1975 ทั้งสองประเทศมีความตกลงให้จัดตั้งสำนักงานประจำกรุงเทพฯ และไทเป ฝ่ายไต้หวันได้จัดตั้ง

“สำนักงานผู้แทนไชน่าแอร์ไลน์” ในวันที่ 10 กันยายน 1975 (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2559) ซึ่งมีโครงสร้างตามรูปแบบสถานทูตและทำหน้าที่ออกวีซ่าและทำธุรกรรมทางการค้า การลงทุน รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมที่กรุงเทพฯ ต่อไป แต่ด้วยแรงกดดันจากจีนต่อรัฐบาลไทยจึงมีข้อตกลงให้ได้วันจัดตั้งสำนักงานแยกออกมาภายใต้ชื่อ “สำนักงานการค้าตะวันออกไกล” (Far East Trade Office) (องอาจ เดชอิทธิรัตน์, 2551, น. 192-193) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย” และรัฐบาลไทยได้จัดตั้ง “สำนักงานประสานงานบริษัทการบินไทย” ขึ้นที่ไทเป ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย ไทเป” เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงการต่างประเทศขึ้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 1992 โดยมีสถานะเป็นสถานกงสุลใหญ่ชั้นหนึ่ง โดยระบุว่า “เป้าหมายการดำเนินงานของสำนักงานจำกัดอยู่ที่ความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจการค้า การลงทุน วิชาการ และวัฒนธรรม” (สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป), ม.ป.ป.) แม้ว่าโดยพฤตินัยแล้วสำนักงานของทั้งสองประเทศ มีบทบาทเดียวกับสถานทูตหรือสถานกงสุลทั่วไป แต่ในทางนิตินัยจะกล่าวถึงเฉพาะความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพื่อทดแทนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยมีอยู่แต่เดิม

สำหรับสถิติการค้าระหว่างไต้หวันกับไทยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงกล่าวคือ ช่วงแรกระหว่างปี 1992 – 2007 และช่วงที่สองระหว่างปี 2008 – 2018 โดยจะเห็นได้ว่ามูลค่าการค้าของไต้หวันกับไทยมีการขยายตัวมาโดยลำดับ นับจากปี 1992 การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและขยายตัวมากกว่า 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 1993 และปี 1994 ส่วนในปี 1995 การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่าถึง 3,071.73 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ก่อนที่จะลดลงในช่วงที่ไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี 1997 และปี 1998 มีมูลค่าเหลือ 2,562.11 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ 2,005.67 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ก่อนที่การส่งออกของไต้หวันมาไทยจะฟื้นตัวขึ้นในปีถัดมา โดยการส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ามากกว่าการนำเข้าในทุกปี ยกเว้นในปี 1999 และปี 2000 ที่การนำเข้าของไต้หวันจากไทยมีมูลค่าเกินกว่าการส่งออกของไต้หวันมาไทย ยิ่งไปกว่านั้นจากปี 2000 ถึงปี 2007 การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม 27,036.49 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่การส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม 22,281.30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม 4,755.19 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Trade Statistics Database, Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.))

วิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี 2008 และปี 2009 ทำให้ไต้หวันต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยรุนแรงที่สุดในรอบ 60 ปี มูลค่าการค้าระหว่างไต้หวันกับอาเซียนและไทยก็ลดลงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลค่าการค้ารวมของไทยกับไต้หวันในปี 2009 ลดลงจากปีก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจคือปี 2007 มากถึงร้อยละ 26 โดยในปี 2009 ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ 13 ของไต้หวัน ไทยเป็นตลาดส่งออกลำดับที่ 11 ของไต้หวันด้วยมูลค่า

การค้ารวมประมาณ 6,574.50 ล้านเหรียญสหรัฐ ไทยเป็นตลาดส่งออกลำดับที่ 11 ของไต้หวัน คิดเป็นมูลค่า 3,873.36 ล้านเหรียญสหรัฐ ขณะที่ไทยเป็นแหล่งนำเข้าสำคัญอันดับที่ 11 ของไต้หวัน 2,701.14 ล้านเหรียญสหรัฐ ครองส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 1.6 โดยไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าไทยคิดเป็นมูลค่า 1,172.22 ล้านเหรียญสหรัฐ สินค้าที่ไทยนำเข้าจากไต้หวัน 5 อันดับแรก ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและชิ้นส่วน แร่เหล็กและเหล็กเส้น เครื่องจักรไฟฟ้าและชิ้นส่วน ขณะที่สินค้าส่งออกของไทยไปไต้หวัน 5 อันดับแรก ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า อุปกรณ์ประมวลข้อมูลอัตโนมัติ เคมีภัณฑ์ น้ำตาล มันสำปะหลัง (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป.) และจากปี 2008 ถึงปี 2015 การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม 45,478.90 ล้านเหรียญสหรัฐ ส่วนการส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม 30,160.88 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม 15,318.02 ล้านเหรียญสหรัฐ (Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.))

ความร่วมมือด้านการค้าของไต้หวันกับไทยภายใต้นโยบายมุ่งใต้ใหม่ แม้ว่าจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมากนัก แต่ยังคงพบว่าการขยายตัวของการค้าระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี 2018 ไทยถือเป็นคู่ค้าอันดับที่ 12 ของไต้หวัน โดยประเทศคู่ค้าอันดับแรกของไต้หวันคือจีน (ร้อยละ 23.90) รองลงมาคือญี่ปุ่น (ร้อยละ 10.90) และสหภาพยุโรป (ร้อยละ 9.30) ตามลำดับ ส่วนไต้หวันเป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ 11 ของไทย โดยประเทศคู่ค้าอันดับแรกของไทยคือจีน (ร้อยละ 16.00) รองลงมาคือญี่ปุ่น (ร้อยละ 12.00) และสหรัฐ (ร้อยละ 8.60) ตามลำดับ ขณะที่ไต้หวันเป็นตลาดส่งออกอันดับ 13 ของไทย และเป็นแหล่งนำเข้าอันดับ 7 ของไทย (กระทรวงพาณิชย์, 2561; สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, (2019, น.1; Bureau of Foreign Trade, 2018; Taiwan-Thailand Economic Relations. (n.d.))

นอกจากนี้ สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย อ้างอิงสถิติของศุลกากรไทยว่าในปี 2018 สินค้าหลักที่ไทยนำเข้าจาก ไต้หวัน ได้แก่ วงจรไฟฟ้า ปลาแช่แข็ง พอยล์ทองแดง ยางสังเคราะห์ แพกทิซ แผงวงจรปริ้นเตอร์ และพิมพ์เหล็กรีดร้อน เหล็กทรงแบนแบบเหล็กกล้าไม่เจือ เป็นต้น สินค้าหลักที่ไทยส่งออกไปยังไต้หวัน ได้แก่ แผงวงจร เครื่องปรับอากาศ เครื่องจัดการเอกสารอัตโนมัติ และชิ้นส่วนประกอบ เครื่องสแกนและอ่านข้อมูลด้วยแสง พัดลมไฟฟ้า อะไหล่สำหรับปรับอุณหภูมิและความชื้น น้ำตาลอ้อย และชิ้นส่วนประกอบรถยนต์ เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, 2019, น. 1) ทั้งนี้จากการรวบรวมของสถิติการค้าของกระทรวงการคลังไต้หวัน ระบุว่าจากปี 2016 ถึงปี 2018 การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม 18,039.46 ล้านเหรียญสหรัฐ ส่วนการส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม 12,756.40 ล้านเหรียญสหรัฐ และไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม 5,283.06 ล้านเหรียญสหรัฐ ((Trade Statistics Database, Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.))

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากรสำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
เงินกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2562

เอกสารอ้างอิง

- กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลการค้า-การลงทุน*. สืบค้นจาก
<http://www.thaibiz.net/th/market/Republic-of-Taiwan>
- กระทรวงพาณิชย์. (2561). *การค้าไทย*. สืบค้นจาก <http://www2.ops3.moc.go.th/>
- ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออกของคุณยวีวิจัยวิทยาศาสตร์ได้ทุกวัน. (2560, 14 มิถุนายน). สืบค้นจาก
<http://www.thaibiztaiwan.tw/main/th/news/7200/78496-ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออกของคุณยวี>
- ได้วันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค. (2558, 28 กรกฎาคม). สืบค้นจาก
<https://www.smethailandclub.com/marketing-816-id.html>
- วิลคินสัน, พอล. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: ความรู้ฉบับพกพา* [International Relations: A Very Short Introduction] (กษิร ชิพเป็นสุข ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์.
- สมาคมการค้าไทย-ไต้หวัน. (2557, 30 พฤษภาคม). สืบค้นจาก
<http://www.thaifranchisecenter.com/links/show.php?id=1248>
- สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป). (ม.ป.ป.). *ประวัติองค์กร*. สืบค้นจาก
<http://www.tteo.org.tw/main/th/organize/55291-ประวัติองค์กร.html>
- สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (2559, 16 มิถุนายน). *ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานฯ กับไทย*. สืบค้นจาก https://www.roc-taiwan.org/th_th/post/59.html
- สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (2019, กันยายน). *ไทย-ไต้หวันก้าวไกลไปกับนโยบายมุ่งใต้ใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย
- องอาจ เดชอิทธิธิน. (2551). *เบื้องลึกเบื้องหลังความสัมพันธ์ไทย-ไต้หวัน ภายใต้นโยบายจีนเดียว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- Aspinwall, Nick (2019, September 26). *Taiwan loses 2 diplomatic allies, wins US support ahead of crucial presidential election*. Retrieved from <https://thedi diplomat.com/2019/09/taiwan-loses-2-diplomatic-allies-wins-us-support-ahead-of-crucial-presidential-election/>
- Bureau of Foreign Trade, Ministry of Economic Affairs. (2018, November 18). *Taiwan's top 15 trade surplus country (region)*. Retrieved from https://www.trade.gov.tw/english/Pages/Detail.aspx?nodeID=94&pid=651993&dl_DateRange=all&txt_SD=&txt_ED=&txt_Keyword=&Pageid=0
- Buszynski, Leszek. (2007, August 22-25). *Taiwan's economic diplomacy towards ASEAN*. Retrieved from <http://www.cuts-citee.org/CDS02/pdf/CDS02-Session5-03.pdf>;
- Caporaso, James A., & Madeira, Mary Anne. (2012). *Globalization, Institutions & Governance*. London: SAGE Publications.
- Copeland, Dale C. (2006). The constructivist challenge to structural Realism A review essay. In S. Guzzini, & A. Leander (Eds.), *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. (pp. 1-20). London: Routledge.
- Copper, John F. (2009). *Taiwan: Nation-State or Province?*. (5th ed.). Philadelphia: Westview Press.
- Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), *Trade Statistics Database*, Retrieved from <http://web02.mof.gov.tw/njswww/webproxy.aspx?sys=100&funid=edefjsptgl>
- Huang, Kwei-Bo. (2018). Taiwan's new southbound policy: Background, objectives, framework and limits. *UNISCI Journal*, 6, 47-68.
- Hoesel, Roger van. (1999). *New multinational enterprises from Korea and Taiwan: Beyond export-led growth*. New York: Routledge.
- Hsinchu Science Park Bureau, Ministry of Science and Technology. (2019, October 16). *Introduction*. Retrieved from https://www.sipa.gov.tw/english/home.jsp?serno=201003210014&mserno=201003210003&menudata=EnglishMenu&contlink=content/introduction_1.jsp

- Jing, Bo-jiun. (2016). *Taiwan and Southeast Asia: Opportunities and constraints of continued engagement*. Baltimore, Maryland: University of Maryland School of Law. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/56360890.pdf>
- Kegley, Jr., Charles W., & Blanton, Shannon L. (2013). *World politics: trend and transformation*. Massachusetts: Wadsworth, Cengage Learning.
- Kung, Shiann-Far. & Ottavia , Lin, Yi-Chuan. (2014). Southern Taiwan Science Park. *World Technopolis Review*. 3(1): 55-61. Doi : <http://dx.doi.org/10.7165/wtr2014.3.1.55>
- Leng, Tse-Kang. (2016). Taiwan and Economic Globalization. In G. Schubert (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Taiwan*. (pp. 233 - 250). New York: Routledge.
- Matsumura, Masahiro. (2019, April 4). *Time for a southbound policy pivot*. Retrieved from <http://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2019/04/04/2003712757>
- Mainland Affairs Council. (2002). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 124*. (p. 29). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/Attachment/1101415403049.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2003). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 136*. (p. 29). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/Attachment/1101110281747.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2004). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 146*. (p. 33). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.14613.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2005). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 157*. (p. 33). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.15713.pdf>

Mainland Affairs Council. (2006). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 169*. (p. 33).

Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.16913.pdf>

Mainland Affairs Council. (2007). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 181*. (p. 31).

Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.18113.pdf>

Mainland Affairs Council. (2016). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 284*. (p. 2-9, p. 2-12). Retrieved September 28, 2019, from

https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/284_7.pdf

Mainland Affairs Council. (2016). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 284*. (p. 2-12).

Retrieved October 5, 2019, from https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/284_10.pdf

Mainland Affairs Council. (2017). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 296*. (p. 2-10).

Retrieved September 28, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yOTlwNzcwNS1jMGFiLTQyMjEtODM1My1kODMzNTRmYWYwNWYucGRm&n=Mjk2IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>

Mainland Affairs Council. (2017). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 296*. (p. 2-13).

Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yOTlwNzcwNS1jMGFiLTQyMjEtODM1My1kODMzNTRmYWYwNWYucGRm&n=Mjk2IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>

- Mainland Affairs Council. (2018). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 308*. (p. 2-10).
Retrieved September 28, 2019, from
<https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS80N2lxYWwWYi01MDMyLTQ4M2ltYTQyZC00N2Q3Y2NjYmE5NWlucGRm&n=MzA4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2018). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 308*. (p. 2-13).
Retrieved October 5, 2019, from
<https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS80N2lxYWwWYi01MDMyLTQ4M2ltYTQyZC00N2Q3Y2NjYmE5NWlucGRm&n=MzA4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2019). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 318*. (p. 2-10).
Retrieved September 28, 2019, from
<https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yY2Q1N2UwMC05ZTJjLTZiZjEtYjMwMC0xMzA4ODkwNDUwMjAucGRm&n=MzE4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2019). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 318*. (p. 2-13).
Retrieved October 5, 2019, from
<https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yY2Q1N2UwMC05ZTJjLTZiZjEtYjMwMC0xMzA4ODkwNDUwMjAucGRm&n=MzE4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Marston, Hunter. & Bush, Richard C. (2018). *Taiwan's engagement with Southeast Asia is making progress under the New Southbound Policy*, Retrieved July 10, 2019, from
<https://www.brookings.edu/opinions/taiwans-engagement-with-southeast-asia-is-making-progress-under-the-new-southbound-policy/>
- Ngeow, Chow Bing. (2017). Taiwan's Go South Policy: Deja vu All Over Again?. *Contemporary Southeast Asia*, 39(1), 96-126. Doi:10.1355/cs39-lc.

- Startup Genome. (2019, January 14). *Three Sub-Sectors We're Watching in Taipei City*. Retrieved June 8, 2019, from <https://startupgenome.com/blog/member-spotlight-three-sub-sectors-were-watching-in-taipei-city>
- Taiwan down to 20 allies as Beijing steps up the pressure*. (2017, June 13). Retrieved from <http://www.foxnews.com/world/2017/06/13/taiwan-down-to-20-allies-as-beijing-steps-up-pressure.html>
- Taiwan-Thailand Economic Relations*. (n.d.). Retrieved from https://www.trade.gov.tw/App_Ashx/File.ashx?FilePath=../Files/PageFile/659922/%E6%B3%B0%E5%9C%8B%E8%8B%B1%E6%96%87%E7%B6%93%E8%B2%BF%E7%B0%A1%E7%95%A5%E7%89%88_1080219.pdf
- Tian, John Q. (2006). *Government, business, and the politics of interdependence and conflict across the Taiwan Strait*. New York: Palgrave Macmillan.
- Waltz, Kenneth. (1979). *Theory of International Politics*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Wendt, Alexander. (1992, Spring). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46 (2), 391-425.
- Wong, Joseph. (2016). The Developmental State and Taiwan: Origins and Adaptation. In G. Schubert (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Taiwan*. (pp. 201 - 217). New York: Routledge.
- Zehfuss, Maja. (2002). *Constructivism in international relations the politics of reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zheng, Yu. (2013). *Governance and foreign investment in China, India, and Taiwan: Credibility, flexibility, and international business*. Michigan: The University of Michigan Press.

ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning และความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ
KPI e-ประสิทธิภาพของบทเรียน E-Learning และความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ
KPI E-learning หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ
สถาบันพระปกเกล้า³²
Effectiveness of E-learning lessons and User's Satisfaction of
KPI E-learning System, The Preparatory Course for National Politicians,
King Prajadhipok's Institute.

สมเกียรติ นากะโทก³³

Somkait Nakatok

วันรับบทความ 25 มีนาคม 2565

วันแก้ไขบทความ 31 พฤษภาคม 2565

วันตอบรับบทความ 15 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ สถาบันพระปกเกล้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบประเมินประสิทธิภาพบทเรียน และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ ประชากร คือ ผู้ที่ลงทะเบียนเรียนและสอบผ่านหลักสูตร e-Learning หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ จำนวน 300 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

³² บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 14 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

³³ สมเกียรติ นากะโทก, สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า, Somkait Nakatok, The Innovation for Democracy office, King Prajadhipok's Institute, Email address: somkait@kpi.ac.th

และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ถึงร้อยละ 94.34 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือภูมิภาคที่ผู้เรียนอาศัยอยู่มีสัดส่วนมากที่สุด 2) บทเรียน e-Learning มีประสิทธิภาพระดับมากที่สุด 3) ผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : อีเลิร์นนิ่ง, ประสิทธิภาพบทเรียน, ความพึงพอใจ, การเมืองระดับชาติ

ABSTRACT

This survey research aimed to 1) study the effectiveness of e-Learning lessons 2) study the user's satisfaction of KPI e-Learning system, the preparatory course for national politicians, King Prajadhipok's Institute. The research instruments were 1) Lessons effectiveness evaluation form, and 2) Satisfaction questionnaire. The population consisted of 300 learners, who enrolled and passed the e-Learning course, preparatory course for national politicians. Content analysis and descriptive statistics were used to interpret obtained data. The research was found that 1) Most of the respondents were male, aged between 31-40 years, and 94.34% had a bachelor's degree and higher. North -eastern is largest proportion place where learners live in, 2) Effectiveness of e-Learning lessons had highest level. 3) User's satisfaction of KPI e-Learning system had highest level.

Keyword: e-learning, lessons effectiveness, satisfaction, national politics

บทนำ

การเข้าสู่ยุคของดิจิทัล (Digital era) ไม่เพียงแต่การนำเทคโนโลยีเข้ามาขับเคลื่อนการใช้ชีวิตของผู้คนเท่านั้นแต่ยังมีการนำไปใช้ประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ด้านศึกษาด้วย โดยเฉพาะสถานการณ์ปัจจุบันที่โรคระบาดโควิด-19 เข้ามาทำให้ระบบการศึกษาถูก Digital Disruption นั้นหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่เป็นผลมาจากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่พลิกโฉมจากการสอนแบบเดิมให้กลายเป็นรูปแบบที่น่าสนใจมากขึ้น ซึ่งผู้เรียนเองก็สามารถเข้าถึงการเรียนรู้เหล่านี้ได้อย่างง่ายผ่านอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต การเรียนรู้ที่ว่านี้ คือระบบ E-learning สื่อการเรียนรู้ที่ได้หลายกรอบการเรียนรู้แบบเดิมๆ และทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ไร้พรมแดน ซึ่งการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องส่งผลให้การจัดการการศึกษาและการฝึกอบรมนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือส่งผ่านให้ความรู้ รวมทั้งประยุกต์เป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ

การเรียนรู้ผ่านระบบ E-learning นั้นมีความแตกต่างจากการเรียนในห้องเรียนแบบเดิมอย่างชัดเจนจากเดิมที่ต้องเรียนในห้องเรียน ซึ่งในบางครั้งสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยที่จะทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์จึงเข้ามาเติมเต็มในส่วนนี้ โดยอาศัยศักยภาพของเทคโนโลยีเข้าไปช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น (อัครพล จันทะมา, 2557) สื่ออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นเทคโนโลยีที่มีการตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาของแต่ละปัจเจกบุคคลได้เป็นอย่างดี e-Learning หรือ Electronic Learning ช่วยให้การฝึกอบรม พัฒนาการเรียนรู้และการบริหารจัดการองค์กรเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ ไร้เงื่อนไขของเวลาและสถานที่ อีกทั้งยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความเสมอภาคและความต้องการของแต่ละบุคคล รวมทั้งการค้นคว้าหาความรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learners center) ซึ่งเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยจากที่บ้านหรือที่ไหน ๆ ก็ได้โดยใช้คอมพิวเตอร์แบบ Stand Alone หรือ Intranet หรือ Internet เพื่อเข้าถึงระบบการเรียนรู้ดังกล่าว (ณัฐพงษ์ ประเสริฐสังข์, 2557)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการเรียนนอกชั้นเรียนที่เราเรียกรวม ๆ ว่าระบบ e-Learning มีส่วนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียน เนื่องจากระบบการเรียนแบบออนไลน์นั้นมีระบบการผลิตเนื้อหาอย่างมีขั้นตอนและการจัดระบบอย่างมีแบบแผน ซึ่งจากการที่ e-Learning เน้นบทบาทความสำคัญให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์ลักษณะและความต้องการของผู้เรียนเพื่อจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ให้เหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนาช่องทางเพื่อให้การเข้าถึงผู้เรียนให้มากที่สุด ทั้งนี้บทเรียน e-Learning จะช่วยให้ผู้สอนหรือหน่วยงานผู้จัดการ

ฝึกอบรมสามารถแก้ปัญหาในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ โดยพิจารณาการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งเปิดโอกาสให้เรียนตามความสามารถและความถนัดของบุคคล ทั้งนี้ ฅนอมพร เลหาจรสแสง (2545, 2) กล่าวว่าการสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์บนระบบเครือข่ายจะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนได้ตามความต้องการอย่างไม่จำกัดทั้งเวลาและสถานที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาที่มีความซับซ้อนหรือยากต่อการทำความเข้าใจ การเรียน e-Learning จึงเป็นวิธีการเรียนแบบทางเลือก (alternative way of learning) แบบหนึ่งให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและมีข้อได้เปรียบกว่าการเรียนรู้โดยวิธีที่ผู้สอนใช้การสอนแบบเดิมที่นิยมใช้เอกสารประกอบการบรรยายในชั้นเรียน หรือการบรรยายในชั้นเรียนโดยปากเปล่า ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนประเภทอิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลาตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถปฏิสัมพันธ์ได้ในหลากหลายรูปแบบ อาทิ Line application, Google class room, Microsoft teams, Web board, Zoom application, Cisco WebEx เป็นต้น สำหรับผู้จัดทำบทเรียน e-Learning ก็สามารถปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาวิชาได้สะดวกรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถเพิ่มการใช้ภาพกราฟิก วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว ภาพสามมิติ ฯลฯ เพื่อทำให้ระบบ e-Learning น่าสนใจ นอกจากนี้ยังช่วยลดการใช้กระดาษเอกสารประกอบการบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับนักวิจัย ครูและนักการศึกษาได้ทำการวิจัยผลการใช้บทเรียนออนไลน์ หรือศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้บทเรียนออนไลน์เป็นจำนวนมาก อาทิ ขวัญฤทัย พิสัยสวัสดิ์ (2558) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการนำคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมาประยุกต์ใช้เพื่อสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษเรื่อง “ผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบเกมการสอนเรื่องคำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3” ซึ่งผลการวิจัยพบว่าสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นทำให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียน e-Learning แบบเกมการสอนคำศัพท์ภาษาอังกฤษสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบปกติ หรืองานวิจัยของยอดนภา เกษเมือง (2554) ที่ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ e-Learning บนเว็บไซต์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิศวกรรมอุตสาหการ ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนผ่านเว็บไซต์และห้องเรียนปกติภายในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ธนวัฒน์ ชาวโพธิ์และคณะ (2563) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนวิชารัฐศาสตร์โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และศึกษาความพึงพอใจรายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์โดยใช้ Microsoft Teams โดยงานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชา ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์โดยใช้ Microsoft Teams (2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาจากการเรียนรู้ และ (3) ศึกษาความพึงพอใจ ประชากรคือ นักศึกษาชั้น

ปีที่ 1 สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ซึ่งลงทะเบียนเรียนรายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) มคอ. 3 รายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (2) แบบประเมินการจัดการเรียนรู้ รายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์โดยใช้ Microsoft Teams (3) แบบประเมินด้านเนื้อหา (4) แบบประเมินห้องเรียนออนไลน์ และ (5) แบบประเมินความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า (1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ โดยใช้ Microsoft Teams ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านเนื้อหาและด้านห้องเรียนออนไลน์ (2) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนรู้สูงขึ้นจากการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบโดยผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ (3) นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์โดยใช้ Microsoft Teams อยู่ในระดับมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นพบว่าบทเรียน e-Learning ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเข้าไปเรียนในห้องเรียนในรูปแบบเดิม ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านระบบคอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีอยู่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเรามากขึ้นทุกวัน ประกอบกับสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาอย่างยิ่งยวด ดังนั้นระบบ e-Learning จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะเข้าไปช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งผลต่อหน่วยงานที่จัดการศึกษาหรือฝึกอบรมจะได้ปรับตัว พัฒนาและปรับเปลี่ยนการเรียนรู้โดยใช้การพัฒนาบทเรียนบนเครือข่ายผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในสถานะการณ์ปกติใหม่ (New normal)

สถาบันพระปกเกล้า จัดทำโครงการการเรียนการสอนผ่านระบบ KPI e-Learning เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้กับนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองระดับท้องถิ่น และการพัฒนาความเป็นพลเมือง (Citizenships) ซึ่งเป็นหลักสูตรการศึกษาอบรมในรูปแบบใหม่และเปิดให้เรียนผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบันฯ เมื่อปี 2562 โดยมีหลักสูตรการเรียนผ่านระบบ e-learning จำนวน 3 หลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ (E-Learning for National Politicians-ENP) 2) หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับท้องถิ่น (E-Learning for Local Politicians-ELP) และ 3) หลักสูตรค่านิยมพื้นฐานของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยใน 2 หลักสูตรแรกที่เปิดดำเนินการมีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจตลอดจนสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับบุคคลที่สนใจเข้าสู่การเมืองระดับชาติและการเมืองระดับท้องถิ่น รวมทั้งประเมินความรู้ความสามารถเบื้องต้นสำหรับบุคคลที่สนใจเข้าสู่แวดวงการเมืองระดับชาติและการเมืองระดับท้องถิ่นว่าอยู่ระดับใดและต้องพัฒนาอย่างไร ส่วนหลักสูตรที่ 3 เป็นการขยายบริการวิชาการของสถาบันฯ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งจะตอบสนองการนำความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยให้ขยายไปสู่วงกว้างมากยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น ที่ต้องใช้เวลาในการทำงานในพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ และไม่มีเวลาหรือโอกาสในการเข้ารับการศึกษอบรมในชั้นเรียนปกติ (Real classroom) กับสถาบันฯ โดยตรง นอกจากนี้ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการพัฒนาคุณสมบัติและเพิ่มความรู้ ทักษะในการเป็นตัวแทนของประชาชนที่ดี อันจะเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เข้มแข็งต่อไป ดังมีรายละเอียดการดำเนินงานจัดทำระบบ KPI e-learning ทั้ง 3 หลักสูตร ผ่านเว็บไซต์ของสถาบันพระปกเกล้า (www.kpi.ac.th, 2564) ดังภาพที่ 1 และภาพที่ 2

ภาพที่ 1 แสดงหน้าจอรบบการเรียนออนไลน์สถาบันพระปกเกล้า KPI e-Learning

ภาพที่ 2 แสดงระบบการเข้าเรียนออนไลน์สถาบันพระปกเกล้า KPI e-Learning

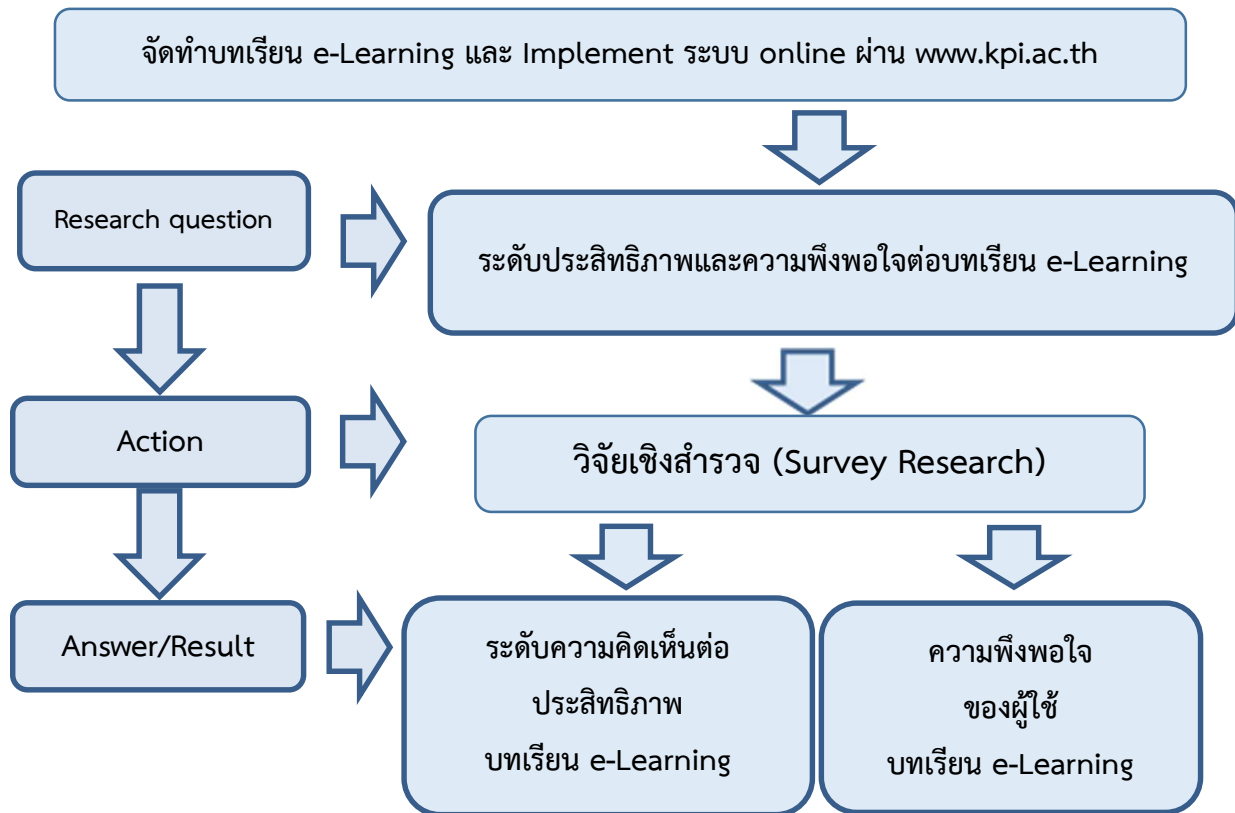
จากประเด็นและความสำคัญข้างต้นของโครงการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ e-Learning ซึ่งสถาบันพระปกเกล้า ได้ดำเนินการระบบ KPI e-Learning มาได้ระยะหนึ่งแล้ว จึงเห็นสมควรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อประเมินผลโครงการฯ ในการศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning และศึกษาความพึงพอใจผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาโครงการฯ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning หลักสูตรเตรียมความพร้อมการเมืองระดับชาติ สถาบันพระปกเกล้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการประเมินความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพและความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียน e-Learning เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร คือ ผู้ลงทะเบียนเรียนและสอบผ่านตามเกณฑ์หลักสูตรการเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ จำนวน 300 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 10% กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ไม่น้อยกว่า 83 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบประเมินประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ประกอบไปด้วยการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning 1.2) ด้านคุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร 1.3) ด้านการจัดการบทเรียนออนไลน์ 2) แบบสอบถามความพึง

พอใจ ซึ่งเป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน 3 ด้าน คือ 2.1) ด้านเนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning 2.2) ด้านข้อสอบ 2.3) ด้านระบบ e-Learning และการจัดการบทเรียน

การพัฒนาและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการพัฒนาและหาคุณภาพแบบประเมินประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning และแบบสอบถามความพึงพอใจ นักวิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบประเมินประสิทธิภาพระบบการเรียนการสอนผ่านระบบ e-Learning ดำเนินการดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพ
- 2) กำหนดประเด็นที่ต้องการทราบ โดยวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ในการวิจัยและกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามแบ่งออกเป็นแต่ละด้าน

3) กำหนดรูปแบบคำถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำนวน 18 ข้อ ดังนี้

- 3.1) ด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ
- 3.2) ด้านคุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อ
- 3.3) ด้านการจัดการบทเรียนออนไลน์ ประกอบด้วยคำถาม 9 ข้อ

4) กำหนดรูปแบบคำถามโดยใช้คำถามแบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 อันดับตามแนวคิดของ Likert กำหนดค่าคะแนนของแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบ Rating Scale บุญชม ศรีสะอาด (2554, 121) โดยกำหนดระดับคะแนนไว้ 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีประสิทธิภาพมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีประสิทธิภาพปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีประสิทธิภาพน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด

สำหรับความหมายของค่าที่วัดได้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายจากแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2554, 121) โดยการใช้ค่าเฉลี่ยเป็นรายช่วงดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีประสิทธิภาพมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีประสิทธิภาพมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีประสิทธิภาพปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีประสิทธิภาพน้อย

คะแนนเฉลี่ย 0.00 - 1.50 หมายถึง มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด

5) ส่งแบบประเมินประสิทธิภาพตามข้อ 3) ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ประเมินความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดค่า IOC ที่ได้มีค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 0.80 ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบสอบถามไว้ทุกข้อ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- 1 เมื่อแน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

6) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน e-Learning ไปทดลองสอบถาม (Tryout) กับผู้เรียน KPI e-Learning ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำคะแนนการประเมินความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 0.80

7) นำแบบประเมินตามข้อ 6) ไปสอบถามความคิดเห็นประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning กับผู้เรียน KPI e-Learning ในกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบสอบถามความพึงพอใจ ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความพึงพอใจ
- 2) กำหนดประเด็นที่ต้องการทราบ โดยวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ในการวิจัยและกำหนดโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถามออกเป็นรายการกลุ่ม
 - 3) กำหนดรูปแบบคำถามแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 16 ข้อ ดังนี้
 - 3.1) ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อ ได้แก่
 - 3.1.1) เพศ
 - 3.1.2) อายุ
 - 3.1.3) ระดับการศึกษา
 - 3.1.4) ภูมิลำเนา
 - 3.2) ตอนที่ 2 ประเมินความพึงพอใจ ประกอบด้วยคำถาม 12 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้
 - 3.2.1) กลุ่มที่ 1 เนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning จำนวน 5 ข้อ
 - 3.2.2) กลุ่มที่ 2 ข้อสอบ จำนวน 2 ข้อ

3.2.3) กลุ่มที่ 3 ระบบ e-Learning จำนวน 5 ข้อ

3.3) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

4) กำหนดรูปแบบคำถามโดยใช้คำถามแบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 อันดับตามแนวคิดของ Likert กำหนดค่าคะแนนของแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบ Rating Scale บุญชม ศรีสะอาด (2554, 121) โดยกำหนดระดับคะแนนไว้ 5 ระดับ ดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
- ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
- ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
- ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
- ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

สำหรับความหมายของค่าที่วัดได้ ผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายจากแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2554, 121) โดยการใช้ค่าเฉลี่ยเป็นรายช่วงดังนี้

- คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด
- คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก
- คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง
- คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย
- คะแนนเฉลี่ย 0.00 - 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

5) เขียนแบบสอบถามฉบับร่างตามโครงสร้างเนื้อหาและรูปแบบคำถาม ตามที่กำหนดไว้ตามข้อ 3) แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน e-Learning จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ โดยค่า IOC ที่ได้มีค่าเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 0.80 ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบสอบถามไว้ทุกข้อ แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน e-Learning ไปทดลองสอบถาม (Tryout) กับผู้เรียน KPI e-Learning ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำคะแนนการประเมินค่าความพึงพอใจ ไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามไม่น้อยกว่า 0.80

7) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน e-Learning นำไปใช้สอบถามความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติพื้นฐาน

1.1) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean : $\bar{X}$) หรือเรียกชื่อเป็นอื่น เช่น ตัวกลางเลขคณิต ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ฯลฯ
คำนวณสูตรโดยอ้างอิงจากบุญชม ศรีสะอาด (2554, 123-124)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ คือ ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N คือ จำนวนคะแนนในกลุ่ม

1.2) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : $S.D.$) มีวัตถุประสงค์ใช้ในการบอกถึงการกระจายของข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง คำนวณสูตรโดยอ้างอิงจากบุญชม ศรีสะอาด (2554, 126) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

เมื่อ X คือ ข้อมูลแต่ละตัว
 $\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย
 N คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด
 $\sum$ คือ ผลรวม
 $S.D.$ คือ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

วิเคราะห์แบบประเมินความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยสถิติที่ใช้ในการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมดังสมการ

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทุกคน

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคะแนน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- 1 เมื่อแน่ใจว่าเครื่องมือวิจัยไม่สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

โดยการแปลความผลว่า ถ้า $IOC \geq 0.5$ แสดงว่าเครื่องมือวิจัยวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

$IOC < 0.5$ แสดงว่าเครื่องมือวิจัยไม่วัดตามวัตถุประสงค์

วิธีการและระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนสิงหาคม-กันยายน 2564 ผ่านระบบ google form สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับความคิดเห็นอื่นเพิ่มเติมใช้การสรุปวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย สรุปผลและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning และความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning หลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับการเมืองระดับชาติ วิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอผลการวิจัย ออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning 2) ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning และ 3) ความพึงพอใจผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning

ผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ตอบแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 159 คน เป็นเพศชาย 105 คน คิดเป็นร้อยละ 66.04 เพศหญิง 53 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และไม่ระบุเพศ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.63

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 36.48 รองลงมาอายุน้อยกว่า 31 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 33.96 อายุ 41-50 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 18.24 อายุ 51-60 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 8.18 และมีอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.52

จบการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (บัณฑิตศึกษา) มีจำนวนมากที่สุด 97 คน คิดเป็นร้อยละ 61.01 ระดับปริญญาตรี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระดับมัธยมศึกษา จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.03 และจบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.63

ผู้เรียน e-Learning มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 30.19 อาศัยอยู่ในภาคกลาง กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีจำนวนเท่ากัน ภูมิภาคละ 28 คน คิดเป็นร้อยละ 35.22 อยู่ในภาคเหนือ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 14.47 อยู่ในภาคใต้ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 10.06 ภาคตะวันออก จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.55 และอยู่ในภาคตะวันตก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.52

ส่วนที่ 2 ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning

ผลการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning ในโครงการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ KPI e-Learning ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.57) เมื่อแยกเป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้ **ด้านที่ 1 เนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning** พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1.5 บทเรียนได้บอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.54) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 1.2 ปริมาณเนื้อหาบทเรียน e-Learning เหมาะสมกับผู้เรียน ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.57) **ด้านที่ 2 คุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร** พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 2.3 ภาษาที่ใช้ในบทเรียน e-Learning สื่อความหมายได้ชัดเจนและเหมาะสมกับบทเรียน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.58) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 2.1 คุณภาพของ VDO-กราฟฟิก-ภาพที่ใช้ประกอบบทเรียน ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.59) **ด้านที่ 3 การจัดการบทเรียนออนไลน์** พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยสูงสุดมี 2 ข้อที่เท่ากันคือ ข้อ 3.2 มีประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการรายงานผลคะแนน และข้อ 3.8 การปรับใบประกาศนียบัตรง่าย สะดวกและรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.51) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุดมี 2 ข้อที่เท่ากันคือ ข้อ 3.1 แบบทดสอบมีจำนวนเหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียน และข้อ 3.7 ระยะเวลาในการเรียนในระบบ e-Learning มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.59) ดังแสดงตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning หลักสูตรการเตรียมความพร้อมการเมืองระดับชาติ

รายการประเมิน/ประเด็นข้อคำถามความคิดเห็น		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นต่อ ประสิทธิภาพ
ด้านที่ 1 เนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning				
1.1	บทเรียนออนไลน์มีความน่าสนใจ	4.63	0.61	มากที่สุด
1.2	ปริมาณเนื้อหาบทเรียน e-Learning เหมาะสมกับผู้เรียน	4.62	0.57	มากที่สุด
1.3	ความชัดเจนและถูกต้องในการอธิบายเนื้อหาบทเรียน e-Learning	4.67	0.57	มากที่สุด
1.4	ความน่าสนใจในการดำเนินเรื่อง-เนื้อหาของบทเรียน	4.67	0.55	มากที่สุด
1.5	บทเรียนได้บอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ไว้ชัดเจน	4.74	0.54	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.67	0.57	มากที่สุด
รายการประเมิน/ประเด็นข้อคำถามความคิดเห็น		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นต่อ ประสิทธิภาพ
ด้านที่ 2 คุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร				
2.1	คุณภาพของ VDO-กราฟฟิก-ภาพที่ใช้ประกอบบทเรียน	4.63	0.59	มากที่สุด
2.2	คุณภาพของเสียงดนตรี-เสียงบรรยายที่ใช้ประกอบบทเรียน	4.66	0.53	มาก
2.3	ภาษาที่ใช้ในบทเรียน e-Learning สื่อความหมายได้ชัดเจน และเหมาะสมกับบทเรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
2.4	ขนาด-สี-ความสวยงามของตัวอักษรที่ใช้ในการนำเสนอบทเรียน	4.64	0.60	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.65	0.57	มากที่สุด

รายการประเมิน/ประเด็นข้อคำถามความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเห็นต่อ ประสิทธิภาพ
ด้านที่ 3 การจัดการบทเรียนออนไลน์			
3.1 แบบทดสอบมีจำนวนเหมาะสมและสอดคล้องกับ บทเรียน	4.62	0.59	มากที่สุด
3.2 มีประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการรายงานผล คะแนน	4.72	0.51	มากที่สุด
3.3 การเข้าใช้งานบทเรียน e-Learning ได้ง่ายและสะดวก	4.68	0.58	มากที่สุด
3.4 หลังจากเรียนจบแล้วผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ	4.64	0.56	มากที่สุด
3.5 สามารถนำความรู้ที่ได้จากบทเรียนไปประยุกต์ใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	4.65	0.60	มากที่สุด
3.6 แบบประเมินความพึงพอใจในระบบ e-Learning มีความเหมาะสม	4.67	0.57	มากที่สุด
3.7 ระยะเวลาในการเรียนในระบบ e-Learning มีความ เหมาะสม	4.62	0.59	มากที่สุด
3.8 การปรับใบประกาศนียบัตรง่าย สะดวกและรวดเร็ว	4.72	0.51	มากที่สุด
3.9 ภาพรวมของบทเรียน e-Learning ของหลักสูตรมี ประสิทธิภาพ	4.66	0.61	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.66	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning	4.66	0.57	มากที่สุด

ส่วนที่ 3) ความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.51) เมื่อแยกเป็นรายด้านปรากฏผล ดังนี้

ด้านที่ 1 เนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 1.1 เนื้อหาสาระของบทเรียนมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.52) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 1.4 ตัวอักษร-สี-เสียงบรรยายภาษาในแต่ละสื่อการสอนมีความชัดเจน น่าสนใจ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.59) **ด้านที่ 2 ข้อสอบ** พบว่า 1) คะแนน

เฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 2.2 ความรวดเร็วในการรายงานผล Pre test และ/หรือ Post test ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.57) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 2.1 ข้อสอบมีความยาก-ง่ายอยู่ในระดับที่เหมาะสม ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.58) และ **ด้านที่ 3 ระบบ KPI e-Learning และการจัดการบทเรียน** พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยสูงสุด 2 ข้อ คือ ข้อ 3.2 ความสะดวกในการพิมพ์ประกาศนียบัตรด้วยตนเอง ผ่านระบบออนไลน์ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.52) และข้อ 3.4 แบบประเมินความพึงพอใจในระบบ e-Learning เหมาะสม ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.54) 2) คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 3.1 ผู้เรียนสามารถเข้าถึงระบบ e-Learning ได้ง่ายและสะดวก ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.59) ดังแสดงผลตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning หลักสูตรการเตรียมความพร้อมการเมืองระดับชาติ

รายการประเมิน/ประเด็นข้อคำถามความคิดเห็น		$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านที่ 1 เนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning				
1.1	เนื้อหาสาระของบทเรียนมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน	4.70	0.52	มากที่สุด
1.2	ครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.52	มากที่สุด
1.3	ความเหมาะสมของสื่อการสอนกับเนื้อหาสาระของบทเรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
1.4	ตัวอักษร-สี-เสียงบรรยาย-ภาษาในแต่ละสื่อการสอนมีความชัดเจน น่าสนใจ	4.60	0.59	มากที่สุด
1.5	เนื้อหาบทเรียน e-Learning สามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้	4.62	0.59	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.65	0.56	มากที่สุด
ด้านที่ 2 ข้อสอบ				
2.1	ข้อสอบมีความยาก-ง่ายอยู่ในระดับที่เหมาะสม	4.58	0.58	มาก
2.2	ความรวดเร็วในการรายงานผล Pre test และ/หรือ Post test	4.66	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.62	0.57	มากที่สุด
ด้านที่ 3 ระบบ e-Learning และการจัดการบทเรียน				
3.1	ผู้เรียนสามารถเข้าถึงระบบ e-Learning ได้ง่ายและสะดวก	4.59	0.59	มากที่สุด

3.2	ความสะดวกในการพิมพ์ประกาศนียบัตรด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์	4.71	0.52	มากที่สุด
3.3	ระยะเวลาในการเรียนผ่านระบบ e-Learning เหมาะสม	4.62	0.61	มากที่สุด
3.4	แบบประเมินความพึงพอใจในระบบ e-Learning เหมาะสม	4.71	0.54	มากที่สุด
3.5	ท่านมีความพึงพอใจต่อระบบ e-Learning ของหลักสูตรเพียงใด	4.68	0.58	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม		4.66	0.57	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning		4.70	0.51	มากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านเนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning ด้านที่ 2 ด้านคุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร และด้านที่ 3 ด้านการจัดการบทเรียนออนไลน์ มีประสิทธิภาพในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมจำแนกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 เนื้อหาและการดำเนินเรื่องบทเรียน e-Learning ผู้เรียนให้ความเห็นว่าการเรียนระบบ e-learning เมื่อเรียนแล้วได้ความรู้เพิ่มมากขึ้น สามารถอ่านทบทวนเนื้อหาได้หลายรอบ เลือกเวลาเรียนได้ด้วยตนเองและเหมาะสมกับสถานการณ์โรคระบาด (Covid-19) ที่เรียนโดยไม่ต้องใช้แบบห้องเรียนปกติ เสนอให้มีการยกตัวอย่างที่ชัดเจนและเห็นภาพประกอบเนื้อหาเพิ่มขึ้น เช่น เนื้อหาเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือยกตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญในสังคมที่น่าสนใจหรือที่ทุกคนรู้ สามารถเข้าใจได้ทันทีที่ยกตัวอย่าง สอดแทรกกิจกรรมให้มีส่วนร่วมกับการเรียน e-Learning หรือเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเกมส์ และควรปรับเนื้อหา e-Learning ให้สอดคล้องกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนชาติ ในปัจจุบันด้วย ด้านที่ 2 คุณภาพของภาพ ภาษา เสียงและตัวอักษร ผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ผู้เรียนเสนอให้เพิ่มภาพ animation และลด VDO ที่อยู่ในเนื้อหาของหลักสูตรเนื่องจากมีจำนวนเยอะและต้องใช้เวลาในการดูนานเกินไป และด้านที่ 3 การจัดการบทเรียนออนไลน์ ผู้เรียนเสนอให้พัฒนาเนื้อหาและหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ปรับเนื้อหาให้มีความทันสมัยเพิ่มจำนวนหลักสูตรให้มากขึ้น เนื่องจากเนื้อหาเป็นประโยชน์มากและมีความน่าสนใจ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายจดจำได้ดี การเรียนลักษณะนี้มีประโยชน์มากและสะท้อนถึงการประหยัดทรัพยากรและงบประมาณของรัฐได้อีกรูปแบบหนึ่ง

สำหรับความพึงพอใจผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านเนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning ด้านที่ 2 ด้านข้อสอบ และด้านที่ 3 ด้านระบบ e-Learning และการจัดการบทเรียน

ในภาพรวมพบว่ามีคามพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมจัดกลุ่มออกเป็นประเด็น ดังนี้ **ด้านที่ 1 เนื้อหาสาระบทเรียน e-Learning** ผู้เรียนมีความเห็นว่าหลักสูตรนี้มีความสำคัญสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ระบบ KPI e-Learning เปิดกว้างสำหรับทุกคนที่สนใจ นอกจากนี้หลักสูตรมีเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง เสนอให้มีการจัดการศึกษาแบบนี้ในหลายๆ หลักสูตร ซึ่งสามารถพัฒนาและทบทวนความรู้เดิมที่มีอยู่ เป็นการสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้เสนอให้ปรับเนื้อหาและยกตัวอย่างอธิบายให้เหมาะสม รวมทั้งการอัปเดตเนื้อหาให้ทันสมัย สั้นกระชับได้ใจความสำคัญ **ด้านที่ 2 ข้อสอบ** ผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning ให้ความเห็นว่าข้อสอบในระบบ e-Learning นั้นยากพอควร ทำหาย และความรู้เกี่ยวกับการเมืองในระดับชาติ ที่ค่อนข้างลึกพอสมควร **ด้านที่ 3 ระบบ e-Learning และการจัดการบทเรียน** ผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning มีความพึงพอใจต่อระบบ KPI e-Learning มาก เนื่องจากสามารถเข้าถึงและสามารถเรียนรู้ได้เองตลอดเวลา ระบบมีความทันสมัย เสนอให้พัฒนาและให้นำเสนอหลักสูตร Online อย่างต่อเนื่อง ระบบมีความน่าสนใจหากเพิ่มเติมเนื้อหาจำพวก infographics จะทำให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เป็นระบบการเรียนที่น่าติดตาม มีขั้นตอนที่เข้าใจง่ายสามารถใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเสนอให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมด้วย

การอภิปรายผล

การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ คือ ประสิทธิภาพของบทเรียน e-Learning ในโครงการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบ KPI e-Learning หลักสูตรการเตรียมความพร้อมการเมืองระดับชาติมี**ประสิทธิภาพระดับมากที่สุด** โดยมีความคิดเห็นสนับสนุนว่าบทเรียน e-learning ของหลักสูตรฯ นี้เมื่อเรียนแล้วได้ความรู้เพิ่มมากขึ้น มีความสะดวกในการเข้าเรียน สามารถอ่านทบทวนได้หลายรอบ เลือกเวลาการเรียนได้ด้วยตนเอง เปิดกว้างกับผู้สนใจ และใบประกาศนียบัตรจากหลักสูตรก็สามารถดำเนินการปริญได้เองเมื่อเรียนครบหลักสูตรและสอบผ่าน มีข้อเสนอจากผู้เรียนว่าควรจัดทำหลักสูตร e-Learning อื่นๆ ออกมาให้เรียนเพิ่มอีกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัครพล จันทะมา (2557) และถนอมพร เลาหจรัสแสง (2545) ที่กล่าวว่าชุดสื่อการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) เป็นเทคโนโลยีที่สะท้อนความต้องการการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลได้เป็นอย่างดี เป็นการเรียนแบบทางเลือก (alternative way of learning) ที่ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการใช้ infographics วิดีโอหรือภาพเคลื่อนไหว รวมทั้ง animation ที่น่าสนใจ มีข้อได้เปรียบมากกว่าการเรียนรู้โดยวิธีที่ผู้สอนใช้สื่อการเรียนการสอนแบบเดิม

ผลการวิจัยยังสะท้อนระดับความพึงพอใจของผู้ใช้ระบบ KPI e-Learning อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อระบบ KPI e-Learning เนื่องจากระบบเข้าง่ายและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพงษ์ ประเสริฐสังข์ (2557) ที่สะท้อนว่าการเรียนออนไลน์นั้นเป็น

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน (Learners center) เป็นหลัก ผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ทั้งในห้องเรียนปกติ จากที่บ้านหรือที่ไหน ๆ ก็ได้โดยใช้คอมพิวเตอร์ที่มีเครือข่าย Internet นอกจากนี้หลักสูตรเตรียมความพร้อม สำหรับการเมืองระดับชาติในภาพรวมมีความพึงพอใจในระบบ KPI e-Learning มากที่สุดเพราะมีเนื้อหาที่น่าสนใจ ติดตามและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ด้วย มีข้อเสนอจากผู้เรียนให้มีการอบรมเชิง ปฏิบัติการร่วมด้วยหลังจากการเรียนรู้แบบ online ก็จะทำให้ได้รับประโยชน์ได้อย่างสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 หน่วยงานผู้จัดหลักสูตรฯ ควรพัฒนาประสิทธิภาพบทเรียน e-Learning อย่างต่อเนื่องทั้งจำนวน ของหลักสูตรและเนื้อหา โดยปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และตัวบทกฎหมาย รวมทั้งพัฒนาระบบ การบริหารจัดการบทเรียนโดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการลักษณะ LMS: Learning Management System ซึ่ง เป็นการจัดการระบบการเรียน online แบบครบวงจร เช่น มีระบบการลงทะเบียนของผู้เข้าใช้หรือผู้เรียนที่รัดกุม เนื้อหาที่บรรจุข้อมูลได้หลายประเภท การรักษาความปลอดภัยในการเก็บข้อมูล มีระบบปฏิสัมพันธ์ระหว่าง บทเรียน (contents) กับผู้เรียน (learners) เช่น e-mail กระดานข่าว ห้องสนทนา เป็นต้น

1.2 สำหรับการออกแบบบทเรียน e-Learning ควรคำนึงประเด็นความรู้ที่ผู้เรียนนั้นจะสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ด้านกฎหมายเลือกตั้งที่นักการเมืองระดับชาติจำเป็นต้องทราบเพื่อการ เตรียมความพร้อมในการเป็นตัวแทนประชาชน รวมทั้งควรมีระบบที่สามารถโต้ตอบหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้จัดทำบทเรียนออนไลน์ เช่น ออกแบบให้มีระบบการแจ้งปัญหาหรือการโต้ตอบกลับได้ทันที เช่น ระบบ AI หรือ chat bot

1.3 ผู้พัฒนาบทเรียน e-Learning ควรแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละบทเรียน e-Learning ให้มี ความน่าสนใจที่หลากหลาย เช่น ภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง animation หรือ infographics รวมทั้งระบบการ ประเมินผล (ข้อสอบและระบบการประเมินความพึงพอใจ) ซึ่งจะจูงใจให้ผู้เรียนเข้าไปเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยในประเด็นการพัฒนาบทเรียนและระบบ e-Learning สำหรับการเรียนการสอน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ/หรือการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งพัฒนาระบบ KPI e-Learning ให้ มีเสถียรภาพ และ/หรือพัฒนาระบบให้มีหลาย platform เพื่อรองรับผู้ใช้จำนวนมากและการบริหารจัดการระบบ e-Learning แบบองค์รวม

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพงษ์ ประเสริฐสังข์. 2557. การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้บทเรียน e-Learning วิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. 2545. Design e-Learning: หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ธนวัฒน์ ชาวโพธิ์ และคณะ. 2563. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ โดยใช้ Microsoft Teams. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.
- ภัทร์พงศ์ พงศ์ภัทรกานต์. 2554. การศึกษาความคิดเห็นและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนแบบ e-Learning ในรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อวิทยาการคอมพิวเตอร์. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ยอดนภา เกษเมือง. 2554. การพัฒนาระบบการเรียนการสอนบนเว็บไซต์เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิศวกรรมอุตสาหการ. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- อัศรพล จันทะมา. 2557. การสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่าย เรื่อง การสร้างผังงานโฟลว์ชาร์ตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Yamane Taro. 1967. Taro Statistic: An Introductory Analysis. New York: Harper&row.

การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา³⁴

Implementation of Moral Society Promotion by the Social Network in
Phra Nkhon Si Ayutthaya Province

บัณฑิต สุนทรวิกรานต์³⁵ ธาณินี สังฆจันทร์³⁶ และ ศราวุธ มาเฉลิม³⁷

Bundit Soontornwigarn, Thalinee Sangkachan and Sarawoot Marchaloem

วันรับบทความ 25 มีนาคม 2565

วันแก้ไขบทความ 31 พฤษภาคม 2565

วันตอบรับบทความ 15 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ (2) เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 9 เครือข่าย พร้อมทั้งการ

³⁴ บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 14 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2565

³⁵ บัณฑิต สุนทรวิกรานต์, อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, Bundit Soontornwigarn, Lecturer in Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Email address: soontornwigarn@hotmail.com

³⁶ ธาณินี สังฆจันทร์, คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, Thalinee Sangkachan, Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University, Nongkhai Campus.

³⁷ ศราวุธ มาเฉลิม, สำนักติดตามและประเมินผลการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, Sarawoot Marchaloem, Bureau of Monitoring and Evaluation, Office of the Vocational Education Commission.

สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะการขับเคลื่อนในหลายระดับทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับหน่วยงาน/องค์กร ระดับเครือข่าย และระดับระหว่างเครือข่าย ซึ่งแนวทางการขับเคลื่อนเป็นไปในสองมิติ คือ มิติในเชิงโครงสร้าง และมิติการขับเคลื่อนแบบขั้นบันได ทั้งนี้ประเด็นปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคสำคัญที่พบ คือ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ การเปลี่ยนตัวผู้รับผิดชอบงาน งบประมาณไม่เพียงพอ ไม่มีองค์กรหรือหน่วยที่เป็นจุดเชื่อมประสานสำหรับการขับเคลื่อนเครือข่าย และเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จขึ้นอยู่กับผู้นำ ความเข้มแข็งของสมาชิก บริบทของพื้นที่ และต้นทุนด้านต่าง ๆ เครือข่ายนั้น ๆ เป็นสำคัญ ข้อเสนอแนะต่อการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม คือควรทบทวนและพัฒนาโครงสร้างคณะทำงานในแต่ละเครือข่าย จัดสรรงบประมาณแก่เครือข่ายให้เพียงพอ สร้างการรับรู้ในเรื่องทิศทางและแนวปฏิบัติให้ชัดเจน และการยกระดับความร่วมมือระหว่างเครือข่าย และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยใช้เครือข่ายทางสังคมในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ภายใตกรอบการศึกษาและวิธีการศึกษาเดียวกัน

คำสำคัญ: สังคมคุณธรรม , เครือข่ายทางสังคม , การขับเคลื่อน , พระนครศรีอยุธยา

Abstract

This study aims to explore the implementation of moral society promotion by the social network in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province and to recommend guidelines to promote the moral society implemented by the social network in the province. The qualitative research method was employed via focusing groups of the 9 operational working groups in the social network. Observations in activities and investigations in relevant documentation were also used to collect data for research.

The results showed that the moral society promotion implemented by the social networks in this province existed at various levels, including individual, agency/organization levels, network levels, and between-network levels. Such implementation appeared in two dimensions: the structural dimension of the working groups and the ladder activity dimension. Problems,

limitations, and major obstacles are the spread of the coronavirus 2019, flooding, changing responsible persons, insufficient budget, lack of organization or unit as coordination, and confusion in the roles of network members. However, The success factors depend on the leadership, the strength of members, the context of each area, and the social capital of each network. This research suggests that the implementation of the moral society should be reviewed and developed in terms of the working groups' structure, budget allocation, a clear awareness of directions and guidelines, and cooperation enhancement between networks. The future research should be a comparative study in other provinces under the same or similar framework and methods.

Keyword: Moral society, Social network, implementation, Phra Nakhon Si Ayutthaya

บทนำ

การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเป็นการดำเนินงานตามแผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2559 – 2564 โดยอาศัยกลไกคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมอันเป็นกลไกหลักระดับชาติในการส่งเสริมคุณธรรมให้ยั่งยืน และองคมนตรีในสังคม งานขับเคลื่อนคุณธรรมมีรูปแบบการขับเคลื่อนในหลากหลายมิติทั้งในเชิงโครงสร้างหน้าที่ตามบทบาทภารกิจ (Function Base) เชิงประเด็น (Issue Base) และเชิงพื้นที่ (Area Base) ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยอาศัยเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่เป็นกลไกสำคัญ ประกอบไปด้วย 9 เครือข่าย อันมีศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกลไกสนับสนุน สำหรับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีการแผนการส่งเสริมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้ 3 ปี (2563 -2565)

ปีแรกการขับเคลื่อนงานคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ความสำคัญไปที่การก่อรูปเครือข่ายทางสังคม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเป็นแกนกลางประสานภาคส่วนต่างๆ เพื่อจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้น และจัดประชุมครั้งใหญ่ภายใต้โครงการสมัชชาคุณธรรม ในวันอังคารที่ 8 ธันวาคม 2563 เวลา 09.00 - 16.30 น. ณ ห้องแกรนด์บอลรูม โรงแรมอยุธยาแกรนด์ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ค้ำประกันสัญญาและประกาศเจตนารมณ์ร่วมกันขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ตลอดจนการวางแผนการดำเนินงานในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงเครือข่ายและระหว่างเครือข่าย ซึ่งเป็นการสร้างฉันทามติเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่สำคัญร่วมกัน ต่อมาในปีที่สองของการดำเนินงานของเครือข่ายสังคมคุณธรรมในปี 2564 เริ่มมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ซึ่งในปีนี้เป็นช่วงเวลาที่คุณธรรมผู้วิจัยได้ให้ความสนใจและศึกษาประเด็นการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมตามแผนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่วางไว้ในปีแรก ทั้งนี้การขับเคลื่อนในลักษณะเครือข่ายทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนประเด็นคุณธรรมเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน อาศัยการวางระบบกลไกในการทำงานที่สอดคล้องกัน และอาศัยการสนับสนุนที่เสริมพลังการทำงานเพื่อทำลายข้อจำกัดอุปสรรคในการขับเคลื่อนงานคุณธรรมให้ดำเนินการได้ราบรื่นมากขึ้น ด้วยบริบทการทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่กว้าง ตามบริบทของเครือข่ายมักเกิดปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานเสมอ อาทิ การสร้างการรับรู้ร่วมกัน การเชื่อมประสานการทำงานภายในเครือข่าย และปัญหาเชิงโครงสร้างของกลไกคณะทำงาน เป็นต้น การจะขับเคลื่อนโดยใช้ “เครือข่ายทางสังคม” เป็นฐานจึงเป็นงานท้าทาย

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม กรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อตอบคำถามสำคัญของการวิจัยที่กำหนดไว้ว่า แนวทางการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเชิงพื้นที่โดยใช้เครือข่ายทางสังคมที่จะสามารถทำให้การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมประสบความสำเร็จควรเป็นอย่างไร คณะผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางด้าน “เครือข่ายทาง

สังคม” และ “การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ” และยังเป็นประโยชน์ในเชิงแนวทางการขับเคลื่อนด้วยเครือข่ายทางสังคมในมิติต่างๆ เพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมในระดับพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปพิจารณาปรับประยุกต์ใช้ในการขยายผลการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมให้ประสบความสำเร็จ หรือ ยกย่องสังคมคุณธรรมในพื้นที่อื่นๆ ให้ดีขึ้นต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

2.1 ด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 9 เครือข่าย ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ.2564 (การขับเคลื่อนปีที่ 2) โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพิจารณา วิเคราะห์และพรรณนาผลการศึกษา พร้อมทั้งการเสนอแนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยอาศัยเครือข่ายทางสังคม

2.2 ด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ คณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมทั้ง 9 เครือข่าย คือ เครือข่ายศาสนา เครือข่ายภาครัฐและหน่วยงานภายใต้กำกับดูแลของรัฐ เครือข่ายการศึกษา เด็กและเยาวชน เครือข่ายธุรกิจเอกชน เครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายเกษตรเครือข่ายสื่อมวลชน เครือข่ายองค์กรชุมชน และเครือข่ายชุมชน รวมทั้งสิ้น 154 คน

2.3 ด้านระยะเวลา

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน 2564

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1 ความหมายเครือข่าย

“เครือข่าย” เป็นประเด็นที่นักวิชาการหลายท่านทั้งในและต่างประเทศให้ความหมายไว้มากมาย

เพื่อทำความเข้าใจคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์การให้ความหมายของนักวิชาการทั้งหลาย ดังนี้ตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ความหมายของเครือข่าย

ความหมายของเครือข่าย	Starkey (1997)*	Agranoff & McGuire (2001)*	filter & Hagen (1993)	Van de Ven & Ferry (1980)	พระมหาสุทิตร์ อาภากร (อบอุ้น) 2547)	ปิยากร หวังมหารพร (2563)	(ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ 2556)	รวมความถี่
การจัดรูปแบบ หรือ แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กลุ่มบุคคล หรือ องค์กร	✓	✓		✓	✓	✓	✓	6
การตัดสินใจเข้าร่วมเครือข่ายแบบสมัครใจ						✓		1
ขอบเขตของเครือข่ายอาจประกอบด้วย องค์กรจำนวนหนึ่งที่มีอาณาเขตแน่นอนหรือไม่ก็ได้			✓					1
มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หรือ องค์กร เช่น การร่วมมือกัน การเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน การแลกเปลี่ยนข่าวสาร แลกเปลี่ยนทรัพยากร ทำกิจกรรมร่วมกัน	✓		✓	✓	✓	✓	✓	6
มีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง	✓					✓		2

มีวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายร่วมกัน ใน อันที่แก้ไขปัญหที่หน่วยงานใดหน่วยงาน หนึ่งไม่สามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหา ได้โดยลำพัง สร้างความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน และบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน	✓	✓	✓	✓	4
การกำหนดกฎเกณฑ์และกติการ่วมกัน				✓	1

*Starkey (1997); filter & Hagen (1993) อ้างถึงใน ปิยากร หวังมหพร, 2563

จากตารางที่ 1 คณะผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของเครือข่ายได้ว่า เครือข่ายเป็นการจัดรูปแบบ หรือ แบบแผนความสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงบุคคล กลุ่มบุคคล หรือ องค์กร เข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันในหลากหลายรูปแบบ เช่น การร่วมมือกัน การแลกเปลี่ยนข่าวสาร แลกเปลี่ยนทรัพยากร และทำ กิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายเครือข่ายร่วมกัน ในอันที่แก้ไขปัญหที่หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งไม่สามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาได้โดยลำพัง สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และบรรลุผล ประโยชน์ร่วมกัน แม้เครือข่ายจะมีกฎ กติกา และระเบียบที่กำหนดร่วมกัน ความเป็นหนึ่งเดียวกัน แต่บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร ยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง

4.2 ประเภทเครือข่าย

พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอุ่น) (2547) ได้จัดประเภทของเครือข่าย ดังนี้

1) เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่าย โดยอาศัยพื้นที่ ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนากิจกรรมที่อาศัยกิจกรรมในพื้นที่เป็น เป้าหมายและพัฒนาแบบบูรณาการ โดยไม่แยกส่วนต่างๆ ออกจากกัน โดยลักษณะและโครงสร้างของเครือข่ายเชิง พื้นที่ที่สามารถจัดลักษณะได้หลายระดับตามพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น 1) การแบ่งเครือข่ายตามระบบการ ปกครองของรัฐ เช่น ตำบล หมู่บ้าน จังหวัด ภูมิภาค ประเทศ ระหว่างประเทศ เป็นต้น และ 2) การแบ่งพื้นที่ตาม ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ลุ่มน้ำ อ่าว น้ำ เป็นต้น นอกจากนี้กิจกรรมและความสัมพันธ์ของ เครือข่ายเชิงพื้นที่ได้อาศัยพื้นที่ทางกายภาพเป็นฐานกำหนดกิจกรรมและประเด็นปัญหา โดยการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กร และเครือข่ายย่อยในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมปรึกษาหารือและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่ร่วมกัน โดยใช้ กระบวนการที่หลากหลาย ทั้งในรูปแบบคณะกรรมการร่วม การบูรณาการการจัดกิจกรรมเชิงพื้นที่ หรือการใช้ ประเด็นกิจกรรมเป็นภารกิจทำงานร่วมกัน

ทั้งนี้ ลักษณะของกระบวนการทำงานเครือข่ายเชิงพื้นที่ มีทั้งแนวดิ่งและแนวนราบ โดยมีการรวมศูนย์กิจกรรมเข้าสู่ส่วนกลางในพื้นที่ขนาดใหญ่และมีศูนย์ประสานงานในพื้นที่ขนาดเล็ก ลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์มีความหลากหลาย โดยเครือข่ายภาครัฐมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายอื่นในแนวดิ่ง ซึ่งมักจะเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในส่วนเครือข่ายภาคประชาชนมีลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงภายใต้ระบบความเชื่อและวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นแนวนราบ เครือข่ายภาครัฐกิจเอกชนจะมีลักษณะของการประสานงานผลประโยชน์ค่าตอบแทน ส่วนเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีรูปแบบความสัมพันธ์ในลักษณะของการประสานงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายอื่นๆ

2) เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) เป็นเครือข่ายที่ไม่ซับซ้อนประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์เป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม องค์กร (โดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่) เช่น เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ ประเด็นกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดจากประเด็นปัญหาและความสนใจของผู้ที่ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ และหาแนวร่วมพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ส่วนกระบวนการทำงานมีลักษณะเป็นแนวนราบ โดยมีองค์กรแม่ข่ายหรือหน่วยงานหลักที่ทำงานในด้านนั้น เป็นผู้ให้การสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายย่อยในระดับพื้นที่ ซึ่งแต่ละเครือข่ายในพื้นที่ต่างมีอิสระในการดำเนินการกับประเด็นกิจกรรม

3) เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ (Function Network) เป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกิจกรรมและการก่อตัวของกลุ่ม ผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย เช่น เครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น เครือข่ายลักษณะนี้ มุ่งเน้นดำเนินการภายใต้แนวคิดหลักการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายหลักของหน่วยงาน นอกจากนี้ เครือข่ายตามโครงสร้างหน้าที่อาจจะมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่และประเด็นกิจกรรมได้ เช่น เครือข่ายสถาบันการศึกษา เครือข่ายสภาหอการค้า เครือข่ายสมัชชาคนจน เป็นต้น

4.3 รูปแบบของเครือข่าย

Starkey ได้แบ่งรูปแบบของเครือข่ายออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ (ปิยากร หวังมหาพร, 2563)

1) เครือข่ายแบบรวมศูนย์และไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง อธิบายได้ว่ารูปแบบนี้กำหนดให้องค์กรหลักเพียงองค์กรเดียวอยู่ตรงศูนย์กลาง (Central Secretariat) มีหน้าที่ควบคุม ป้อนข้อมูล ตลอดจนกระจายบริการต่างๆ ให้แก่องค์กร หรือปัจเจกบุคคลอื่นๆ ที่อยู่รายรอบ ซึ่งองค์กรหรือบุคคลเหล่านั้นจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรที่อยู่ ณ จุดศูนย์กลางได้ จึงทำให้เครือข่ายลักษณะนี้ จะไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใดๆ ระหว่างองค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รายรอบด้วยตนเอง

2) เครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรกลาง อธิบายได้ว่ารูปแบบนี้กำหนดให้มีการรวมศูนย์ไว้ที่องค์กรกลางที่มีบทบาทหลักในการป้อนข้อมูล ตลอดจนสนับสนุนปัจจัย

ต่างๆ ให้แก่องค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รายรอบ ขณะเดียวกันองค์กรและปัจเจกบุคคลที่อยู่รายรอบสามารถส่งต่อข้อมูลกลับไปสู่องค์กรกลาง แต่ไม่มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กัน

3) เครือข่ายแบบรวมศูนย์แต่ในขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายระหว่างกันเอง อธิบายได้ว่า รูปแบบนี้กำหนดให้ องค์กรกลางยังคงมีบทบาทเป็นตัวป้อนข้อมูลและรับข้อมูลจากองค์กรที่อยู่รอบและปัจเจกบุคคล องค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รายรอบทำหน้าที่รับข้อมูลจากองค์กรกลาง ขณะเดียวกัน องค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รายรอบสามารถติดต่อซึ่งกันและกันได้แบบอิสระ นอกจากนั้นองค์กรกลางยังได้รับบทบาทให้เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้แก่ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่อยู่รอบ (ล้อม)

4) เครือข่ายสมบูรณ์แบบตามหลักทฤษฎี องค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่ร่วมมือกันสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้อย่างเสรี โดยปราศจากองค์กรกลางที่ต้องเข้ามารับบทบาทในการป้อนข้อมูลหรือรับข้อมูลจากองค์กรหรือปัจเจกบุคคล ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายรูปแบบนี้เกิดขึ้นได้ยาก

5) เครือข่ายแบบกระจายอำนาจ เครือข่ายแบบนี้ส่งเสริมให้เกิดการติดต่อสื่อสาร และมีความสัมพันธ์อย่างมีอิสระร่วมกันระหว่างองค์กรหรือปัจเจกบุคคล โดยปราศจากบทบาทขององค์กรกลาง นอกจากนั้นองค์กรหรือปัจเจกบุคคลต่างมีเครือข่ายย่อยของตนอยู่แล้ว พร้อมทั้งมีบทบาทในการป้อนและจัดสรรทรัพยากร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เครือข่าย

4.4 เครือข่ายทางสังคม (Social network)

“เครือข่ายทางสังคม” เป็นการรวมตัวกันของบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นชุดของจุดเชื่อมต่อทางสังคม (socially-relevant nodes) ที่เชื่อมโยงกันโดยมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งความสัมพันธ์ขึ้นไป ซึ่งจุดเชื่อมต่อ (nodes) หรือสมาชิกเครือข่าย (network members) เป็นหน่วยที่ติดต่อกันด้วยความสัมพันธ์ (พลอย สืบวิเศษ, 2561) ทั้งนี้ Fu, Luo & Boos (2017) ได้อธิบายเพิ่มเติมที่น่าสนใจว่า เครือข่ายทางสังคม คือ จุดเชื่อมโยงระดับบุคคล (บุคคล ทีม องค์กร) และ การผูกโยง (ความสัมพันธ์ การติดต่อ การเคลื่อนตัว และการเชื่อมโยง) ระหว่างจุดเชื่อมต่อระดับบุคคล ซึ่งปัจจุบันพลวัตรของเครือข่ายทางสังคมมักจะถูกกระตุ้นด้วยการเข้าถึงทางแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ทันสมัย ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากขึ้น เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ และไลน์ เป็นต้น นอกจากนี้เครือข่ายทางสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อการทำงาน การติดต่อ และกิจกรรมยามว่าง โดยการร่วมมือ การเรียนรู้ การเผยแพร่ข้อมูลทางกายภาพ หรือเครือข่ายเสมือนจริง (ทางออนไลน์)

Starkey (1997 อ้างถึงใน ปิยากร หวังมหาพร 2563) ได้นำเสนอเงื่อนไขของการเกิดเครือข่าย

ทางสังคมหลายประการ ได้แก่ การทำให้เกิดการติดต่อสื่อสาร การสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล การร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ และการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์ที่แต่ละฝ่ายเป็นอิสระต่อกัน รวมถึงการการสื่อสารของเครือข่ายจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม นอกจากนี้ Burke ได้กล่าวว่า การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกอาจช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งโดยไม่ทำให้วัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่ายเสียหาย (ณัฐวรราช อุไรอาไฟ, กิรติพร จูตะวิริยะ และจักรพันธ์ ชัดชุมแสง, 2561)

ธนพฤษช์ ชามะรัตน์ (2561) ได้นำเสนอแนวคิดของ Wasserman and Faust เกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของเครือข่ายทางสังคม โดยแบ่งประเด็นวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

- (1) บทบาทของสมาชิกของเครือข่ายทางสังคม เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันหลากหลาย
- (2) พื้นฐานความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายจะอิงกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange theory) ที่เชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลทางสังคมในเครือข่ายทางสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานการแลกเปลี่ยนเชิงผลประโยชน์
- (3) ทิศทางความสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เท่าเทียมกัน และไม่เท่าเทียมกัน เพราะจากการที่มีพื้นฐานการแลกเปลี่ยน สามารถก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบร่วมมือกัน (collaborate) และแบบแข่งขัน (competitive) ซึ่งอาจจะเกิดความสมดุลหรือไม่สมดุลก็ได้ และ
- (4) ความถี่และช่วงเวลาของความสัมพันธ์ เป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดคุณภาพของความสัมพันธ์ โดยเฉพาะความผูกพันและการมีอิทธิพลต่อกันในด้านพฤติกรรม

4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รพินทร์ ยืนยาวและชามะรัตน์ (2563) พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีที่ทำให้เครือข่ายทางสังคมสามารถเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดโครงสร้างการบริหาร 2) การระบุประเด็นปัญหา 3) การตัดสินใจเลือกประเด็น 4) การกำหนดแนวทางแนวเคลื่อนไหวนโยบาย 6) การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ และ 7) การกำหนดแผนปฏิบัติการ ขณะที่ ทรงศักดิ์ รักพ่วง (2562) พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนมี 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ขั้นตอนตั้งเครือข่ายโดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักในการสร้างเครือข่ายและตามด้วยการจัดตั้งเครือข่ายพร้อมทั้งกำหนดแนวคิด จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมกัน 2) ขั้นตอนการ ซึ่งเป็นการกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมถึงทิศทางการดำเนินงาน/กิจกรรมของเครือข่าย พร้อมทั้งสร้างระบบกลไกการทำงานด้วย 3) ขั้นพัฒนาและรักษาเครือข่าย เป็นการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกผ่านกิจกรรมการอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของเครือข่ายไปพร้อมกันและมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ และ 4) ขั้น

ขยายเครือข่าย เป็นการขยายกิจกรรมของเครือข่ายทั้งในการแลกเปลี่ยน การระดมทรัพยากร การพัฒนาและถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ไปสู่หน่วยงานอื่นๆ โดยการประสานงานกับเครือข่ายอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังภาคส่วนอื่นๆ

นอกจากนี้ อติพร เกิดเรือง (2565) ปัจจัยด้านกระบวนการสร้างเครือข่ายร่วมงานที่มีผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ ได้แก่ 1) การประสานชักชวน 2) การให้คำแนะนำ 3) การส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม 4) การจดทะเบียนกลุ่ม 5) การจัดทำรูปแบบสร้างป่าสร้างอาชีพ 6) การสรุปความเหมาะสม 7) การจัดทำแผนการปลูกพืช 8) การรับสมัครผู้เข้าร่วมโครงการ และ 9) การจัดหาพันธุ์ไม้ เช่นเดียวกันกับชลวิทย์ เจริญจิตต์ ชัยวัฒน์ พรหมจิตติพงศ์ ธันนิกันต์ สุนธิ์สินภัย สายชลปัญญชิต และภูเบศ วนิชขานนท์. (2565) ที่พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพประกอบด้วย 1) องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการเครือข่ายอย่างมีส่วนร่วม 2) การสื่อสาร 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) ความเสียสละ และ 5) การสรุปบทเรียนร่วมกัน

ทั้งนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้เขียนได้นำไปใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์การดำเนินงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ผ่านมา และพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจะใช้ 2 วิธีการ ได้แก่

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1.1 การสนทนากลุ่ม (focus group) ประกอบด้วยคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 9 เครือข่าย โดยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม (จากประกาศจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลงวันที่ 26 สิงหาคม 2563) ซึ่งได้จัดการสนทนากลุ่มเครือข่ายละ 1 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 9 ครั้ง ได้แก่ เครือข่ายศาสนา จำนวน 17 คน เครือข่ายภาครัฐและหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ (22 คน) เครือข่ายภาคการศึกษา เด็กและเยาวชน จำนวน 29 คน เครือข่ายธุรกิจเอกชน จำนวน 17 คน เครือข่ายประชาสังคม จำนวน 16 คน เครือข่ายสื่อมวลชน จำนวน 12 คน เครือข่ายองค์กรชุมชน จำนวน 15 คน เครือข่ายชุมชน จำนวน 12 คน และเครือข่ายเกษตร จำนวน 14 คน

5.1.2 การลงพื้นที่สังเกตกิจกรรมขององค์กร/หน่วยงานที่เป็นสมาชิกในเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายการศึกษา เด็ก และเยาวชน เครือข่ายภาครัฐฯ

5.1.3 การศึกษาเอกสาร (Documentary) ตามแหล่งที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารต่างๆ ของ

หน่วยงานราชการ แผนงาน/โครงการที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการจัดประชุมหรือกิจกรรมต่างๆ และรายงานการศึกษาอื่นๆ เป็นต้น

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลทั้งหมดเพื่อจัดระเบียบและเรียบเรียงข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ พิจารณาความสอดคล้องต้องกันของข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการสังเกตการณ์ และข้อมูลจากเอกสาร จากนั้นประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูลตามวัตถุประสงค์การศึกษาที่กำหนดไว้ และนำไปสู่การพัฒนาเป็นแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม กรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

กรอบแนวคิดการศึกษา

การศึกษาได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเครือข่ายทางสังคมเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจะรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิและวิเคราะห์โดยใช้กรอบทฤษฎีดังกล่าวเพื่อสรุปผลการศึกษาและนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม กรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

ผลการศึกษา

7.1 การขับเคลื่อนของเครือข่ายทางสังคมเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมภายของเครือข่ายของเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีลักษณะการขับเคลื่อน ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ดังนี้

7.1.1 เครือข่ายศาสนา การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายศาสนามีทั้งในระดับองค์กร/หน่วยงานผ่านการสอดแทรกหรือผนวกเข้ากับวิถีปฏิบัติของแต่ละศาสนา และได้ขับเคลื่อนผ่านการสร้างเสริมกิจกรรมเฉพาะกิจที่สอดคล้องกับสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน พร้อมทั้งผ่านการผสมความร่วมมือระหว่างศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินโครงการต่อเนื่องร่วมกันกับองค์กรอื่น ๆ ภายนอกเครือข่ายศาสนาด้วย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในรอบปี 2564 ที่ผ่านมา เครือข่ายศาสนาได้ประสบกับข้อจำกัดเกี่ยวกับการประสานงานร่วมกันเนื่องจากผู้นำศาสนาบางศาสนาซึ่งเป็นผู้ประสานงานแต่เดิมนั้นได้ย้ายสถานที่ทำงานไปอยู่ในพื้นที่อื่น ทำให้การประสานงานระหว่างเครือข่ายศาสนาเกิดข้อจำกัดขึ้นบ้าง และที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การประสบกับอุปสรรคจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 จึงทำให้การดำเนินจัดกิจกรรมคุณธรรมต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะจัดขึ้นได้เนื่องจากจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการรวมตัวของบุคคลจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญของเครือข่ายนี้ คือ การประสานงานร่วมกันเนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องการเปลี่ยนตัวผู้นำศาสนาในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ประสานงานแต่เดิม

7.1.2 เครือข่ายภาครัฐและหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายมีลักษณะที่เป็นทางการ โดยสามารถแบ่งรูปแบบการขับเคลื่อนได้สามมิติ ดังนี้

มิติแรก การสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้ากับบทบาทและภารกิจขององค์กร เป็นการบ่มเพาะรากฐานของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม องค์กร/หน่วยงานภาครัฐยังได้สอดแทรกประเด็นคุณธรรมในการปฏิบัติงานของบุคลากรในลักษณะของการปลูกฝังค่านิยมขององค์กรด้วยเช่นกัน เช่น คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้บูรณาการคุณธรรมเป้าหมายเข้าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีการทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐสร้างค่านิยม "งดรับ งดให้ของขวัญ" (No Gift Policy) ในเทศกาลปีใหม่ หรือวาระโอกาสต่างๆ เป็นต้น

มิติที่สอง การผสมหรือบูรณาการประเด็นคุณธรรมเข้ากับเป้าหมาย นโยบายและแผนงานขององค์กร องค์กรภาครัฐและหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ เป็นการนำคุณธรรมเป้าหมายเข้าไปกำหนดไว้ในระดับเป้าหมาย นโยบายและแผนงานขององค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น โครงการขับเคลื่อนคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัดที่มีอยู่ (การนำไปกำหนดเป็นโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์ที่มีอยู่เดิม) เป็นต้น

มิติสุดท้าย การสร้างเสริมกิจกรรมคุณธรรมเป็นการเฉพาะ องค์กรภาครัฐได้สร้างเสริมกิจกรรมขึ้นอย่างหลากหลายบนพื้นฐานบทบาทและภารกิจขององค์กร อาทิ กิจกรรมตลาดนัดขยะรีไซเคิลของสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรม“สาสุข รวมพล คนทำดี” (กิจกรรมจิตอาสาของบุคลากรภายในองค์กรเพื่อช่วยเหลือสังคม) โครงการรวมพลังแห่งความภักดี (กิจกรรมอาสาสมัครแรงงาน ร่วมใจอาสาพัฒนาบ้านเกิด เช่น การทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะประโยชน์และโบราณสถาน) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมของเครือข่ายภาครัฐยังมีข้อจำกัดบางประการ คือ การจัดสรรงบประมาณสำหรับการขับเคลื่อนประเด็นคุณธรรมในแต่ละปีจึงมักจะได้รับการจัดสรรน้อยซึ่งอาจทำให้ไม่เพียงพอต่อการขับเคลื่อนที่ต้องการให้เกิดรูปธรรมได้เท่าที่ควร

7.1.3 เครือข่ายการศึกษา เด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนงานคุณธรรมด้วยการยึดโยงกับวิถีปฏิบัติของบทบาทหรือภารกิจ (Function Based) ของสถาบันการศึกษาซึ่งมักให้ความสำคัญกับหน่วยงานหรือองค์กรภายในเป็นลำดับแรกทำให้การขับเคลื่อนในลักษณะเป็นเอกเทศของแต่ละองค์กรภายใต้บทบาทหรือภารกิจของตน รูปแบบการขับเคลื่อนจึงอยู่ในลักษณะของการสอดแทรกหรือผนวกเข้ากับบทบาทหรือภารกิจองค์กรเป็นหลัก เช่น การสอดแทรกประเด็นคุณธรรมระหว่าง การจัดการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ และเนื้อหาสาระในแต่ละรายวิชา เป็นต้น ทั้งนี้จุดแข็งในเชิงประจักษ์ของเครือข่ายคือ การเห็นความสำคัญและสนับสนุนประเด็นงานคุณธรรมจากผู้บริหาร คณาจารย์ และครูในองค์กรซึ่งได้สะท้อนออกมาในลักษณะของการขับเคลื่อนต่าง ๆ ที่ได้นำความรู้เชิงวิชาการและการบ่มเพาะพฤติกรรมให้มีความยึดโยงกับประเด็นคุณธรรม ขณะเดียวกันก็ได้มีการสร้างเสริมกิจกรรมหรือโครงการเพื่อขับเคลื่อนงานคุณธรรมเป็นการเฉพาะ เช่น ลูกเสือจิตอาสา ออมความดี ครูพระสอนศีลธรรม และแกนนำวิศวกรสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในรอบปี 2564 ที่ผ่านมานั้น เครือข่ายการศึกษา เด็กและเยาวชนมักจะประสบกับข้อจำกัดทางงบประมาณ และการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบงานขับเคลื่อนคุณธรรมอยู่บ่อยครั้ง

7.1.4 เครือข่ายธุรกิจเอกชน การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่มุ่งเน้นการนำไปสู่การเป็นองค์กรธุรกิจคุณธรรมด้วยการสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้าไปกับแนวคิดการดำเนินธุรกิจขององค์กร และการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายธุรกิจเอกชนจึงสะท้อนคุณธรรมเป้าหมายเรื่อง “การมีวินัยและใส่ใจส่วนรวม” ได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีกิจกรรมที่เครือข่ายดำเนินการ เช่น กิจกรรมช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมและผู้ติดป่วยเชื้อ COVID-19 กิจกรรมเรียกร้องให้มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ โครงการปันน้ำใจสู่สังคม (บริจาคสิ่งของช่วยเหลือน้ำท่วม ลดค่าเช่าให้ผู้เช่าเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชนจะมีความพยายามในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ที่ยังไม่

แพร่หลายและการตระหนักถึงความสำคัญของการขับเคลื่อนไม่มากเท่าที่ควร

7.1.5 เครือข่ายประชาสังคม การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเกิดขึ้นอย่างหลากหลายลักษณะ เนื่องจากองค์กรหรือสมาชิกของเครือข่ายมีบทบาทหรือภารกิจที่เป็นลักษณะเฉพาะเรื่อง และมีความแตกต่างกัน การดำเนินการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจึงผสานเข้าไปกับบทบาทหรือภารกิจขององค์กรทั้งด้วยกระบวนการ สอดแทรกเข้ากับวิถีการปฏิบัติงานโดยปกติ และการสร้างกิจกรรมหรือโครงการเป็นการเฉพาะ เช่น สอดแทรกประเด็นงานคุณธรรมในการประชุมของสภาวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์และการรับบริจาคโลหิตของเหล่ากาชาดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กิจกรรมป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กลุ่มเป้าหมายหลากหลายของชมรมพลังอุทอง (เพลง Just say “no” หนังสือนิทาน อบรมให้ความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด และกิจกรรมบ้านรักน้อง) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างหลากหลายของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมแม้จะเป็นข้อดีในเชิงโอกาสของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม แต่ก็ใช่ว่าอุปสรรคที่ท้าทายต่อการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมร่วมกันในระดับเครือข่ายและระหว่างเครือข่ายเช่นกัน ซึ่งเกิดปัญหาเรื่องทิศทางของการขับเคลื่อนและการเกาะเกี่ยวประเด็นการขับเคลื่อนซึ่งกันและกัน

7.1.6 เครือข่ายภาคการเกษตร สมาชิกเครือข่ายเกษตรมีทั้งหน่วยงานราชการที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายได้ดำเนินการโดยหน่วยงานราชการการสอดแทรกทุกประเด็นคุณธรรมเข้าไปในบทบาทและภารกิจขององค์กร ซึ่งประเด็นคุณธรรมเป้าหมายของเครือข่ายที่สามารถสะท้อนได้ดีคือ การส่งเสริมภาคการเกษตรให้ใส่ใจส่วนรวม โดยเห็นได้จากกิจกรรมของหน่วยงานที่เป็นสมาชิกเครือข่าย ได้แก่ หนึ่ง สำนักงานเกษตรจังหวัดได้ดำเนินการส่งเสริมประเด็นคุณธรรมด้วยการเน้นย้ำผ่านการประชุมบุคลากรของจังหวัดปีละ 4 ครั้ง สอง สำนักงานประมงจังหวัดได้ดำเนินการส่งเสริมประเด็นคุณธรรมผ่านบทบาทและภารกิจขององค์กรที่มุ่งเน้นความเข้าใจต่อเกษตรกร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการทำการประมงในพื้นที่ และการผลิตที่มีคุณธรรมคำนึงถึงความปลอดภัยและมาตรฐาน *สุดท้าย* กรมชลประทานซึ่งได้ผสานเอาหลักคุณธรรมเข้ากับการบริหารจัดการน้ำโดยเฉพาะการจัดหาและจัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรผู้ใช้น้ำซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักขององค์กร การผสานประเด็นคุณธรรมเข้ากับบทบาทและภารกิจในงานของกรมชลประทานจึงสนับสนุนความมีวินัยในการใช้น้ำของเกษตรกรให้ใส่ใจต่อส่วนรวมและคงไว้ซึ่งประโยชน์และความยุติธรรมแก่สังคมส่วนรวม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของเครือข่ายภาคการเกษตรในการขับเคลื่อน คือ สมาชิกเครือข่ายหรือองค์กรภายในเครือข่ายมีสัดส่วนของเกษตรกรในภาคประชาชนค่อนข้างน้อยทำให้แรงขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมขึ้นอยู่กับองค์กรภาครัฐเป็นหลักและยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เท่าที่ควร

7.1.7 เครือข่ายสื่อมวลชน ขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมด้วยลักษณะของการสอดแทรกเข้ากับบทบาทและภารกิจของสื่อเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอดแทรกและเน้นย้ำเข้ากับจรรยาบรรณของสื่อ อีก

ทั้ง ได้มีการบูรณาการผสานประเด็นคุณธรรมเข้ากับนโยบายและกฎระเบียบของสมาคมสื่อประจำจังหวัดในอีกทางหนึ่ง ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การขับเคลื่อนของสื่อมวลชนได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่สามารถเชื่อมโยงทั้งในระดับองค์กร ระดับภายในเครือข่าย และระดับเครือข่ายได้เป็นอย่างดีผ่านการสนับสนุนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการนำเสนอข่าวสารด้านคุณธรรมของเครือข่ายอื่น ๆ ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญของเครือข่ายสื่อมวลชน ทั้งนี้ในระดับระหว่างเครือข่าย เครือข่ายสื่อมวลชนได้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการสนับสนุนการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของเครือข่ายอื่น ๆ ผ่านการนำเสนอข่าวสารและการสื่อสารประชาสัมพันธ์กิจกรรมการขับเคลื่อนดังกล่าวของเครือข่ายอื่น ๆ เช่น สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ทำหน้าที่ในการสื่อสารถ่ายทอดประเด็นคุณธรรมของจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมเป้าหมาย วิธีการขับเคลื่อน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข่าวสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ จากเครือข่ายอื่น ๆ ผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ของสำนักด้วย เช่น เว็บไซต์ และเพจ Facebook เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พบว่า การขับเคลื่อนของเครือข่ายสื่อมวลชน มีข้อจำกัดในการผลิตเนื้อหา (contents) ที่น่าสนใจและหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคุณธรรม ส่วนอุปสรรคสำคัญคือการไม่มีองค์กรหรือหน่วยที่เป็นจุดเชื่อมประสานสำหรับการขับเคลื่อนของเครือข่ายสื่อหลักกับองค์กรสื่อสมัยใหม่ และทัศนคติของประชาชนซึ่งไม่เชื่อมั่นต่อภาพลักษณ์เชิงคุณธรรมขององค์กรสื่อ ทำให้เกิดภาวะสองแพร้ง (dilemma) เกี่ยวกับการนำเสนอประเด็นข่าวสาร กล่าวคือ หากดำเนินการอย่างซื่อสัตย์ตรงไปตรงมาก็อาจจะส่งผลเสียต่อสังคมภาพรวม แต่หากไม่กระทำการดังกล่าวก็เป็นการบั่นทอนหลักการวิชาชีพของสื่อมวลชนเสียเอง

7.1.8 เครือข่ายองค์กรชุมชน การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมมีลักษณะของการสอดแทรกเข้ากับบทบาทและภารกิจขององค์กรชุมชนโดยเฉพาะหลักการทำงานร่วมกันขององค์กรชุมชน และการสร้างเสริมกิจกรรมที่สามารถยึดโยงกับประเด็นคุณธรรมได้ การสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้ากับบทบาทและภารกิจขององค์กรชุมชนเกิดขึ้นภายใต้ ซึ่งจะพิจารณาได้จากการขับเคลื่อนอย่างเข้มแข็งของการทำงานเป็นทีมระหว่างสมาชิกภายในองค์กรชุมชน โดยหลักการทำงานร่วมกันของสมาชิกได้ยึดโยงกับประเด็นคุณธรรมหลากหลายประการ เช่น ความเสียสละและความเอื้ออาทรในการทำงานเพื่อประชาชน การให้เกียรติให้ศักดิ์ศรีแก่ประชาชนในชุมชนทั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ (“ประชาชนเป็นผู้ให้อย่างมีคุณค่า และเป็นผู้รับอย่างมีศักดิ์ศรี”) การทำงานร่วมกันด้วยการประสานความร่วมมือในองคาพยพ (“ระหว่างรัฐ นักวิชาการ ประชาชน บ้าน วัด โรงเรียน”) การมุ่งเน้นการทำงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ และการมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดำเนินภายใต้ความมีคุณธรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อุปสรรคสำคัญ คือ ความไม่เข้าใจและสับสนในบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานคุณธรรมของสมาชิกในเครือข่าย อันเป็นผลมาจากการรับรู้ที่คลุมเครือเกี่ยวกับทิศทางของการขับเคลื่อนคุณธรรม

7.1.9 เครือข่ายชุมชนคุณธรรม การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่ผสมผสานไปกับองค์ประกอบของการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ตามโครงสร้างและบริบทของชุมชนด้วยการสอดแทรกเข้าไปกับวิถี

ชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติประกอบกับการสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเด็นคุณธรรมเป็นการเฉพาะให้มีความเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ และตอบคำถามธรรมะชิงรางวัลในทุกวันศุกร์เดือนละครั้ง (ในขบวนการรักษาศีล 5) โดยมีวัดใหญ่ชัยมงคลเป็นศูนย์ขับเคลื่อนกิจกรรม และบูรณาการกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชน โรงเรียน (โรงเรียนวัดประดู่ โรงเรียนวัดใหญ่ชัยมงคล โรงเรียนวัดพระญาติ) โดยมีผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมประสาน คือ เทศบาลอโยธยา กิจกรรมกองทุนวันละบาทสวัสดิการชุมชนเพื่อส่งเสริมเรื่องวินัยในการออม และกิจกรรมทำบุญชุมชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมขึ้นอยู่กับผู้นำ ความเข้มแข็งของชุมชน บริบทของพื้นที่ และทุนของชุมชน ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของแต่ละชุมชน

ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในปี 2564 ต่างได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์อุทกภัยในหลายพื้นที่ จึงทำให้การขับเคลื่อนของเครือข่ายมีปัญหาและอุปสรรคค่อนข้างมาก ซึ่งผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เครือข่ายต่างๆ ไม่สามารถจัดกิจกรรมตามที่วางแผนไว้ได้ เนื่องจากไม่สามารถจัดกิจกรรมที่รวมตัวกันของสมาชิกจำนวนมากซึ่งจะทำให้เกิดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรค และเป็นไปตามที่มาตรการของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้นประกาศให้ต้องดำเนินการเพื่อความปลอดภัย หรือ ผลกระทบจากอุทกภัยที่ทำให้หลายพื้นที่ประสบความเสียหายไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ จึงต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการฟื้นฟูความเสียหายหลังอุทกภัยผ่านไป ทั้งในเชิงของโครงสร้างอาคารสถานที่ขององค์กร หน่วยงาน และบ้านเรือนของสมาชิกในเครือข่ายต่างๆ เกิดกล่าวได้ว่าเกิดภาวะชะงักงันไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ทุกเครือข่ายจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสถานการณ์ และเหมาะสมบริบทของหน่วยงาน/องค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีของแต่ละเครือข่าย

7.2 แนวทางการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

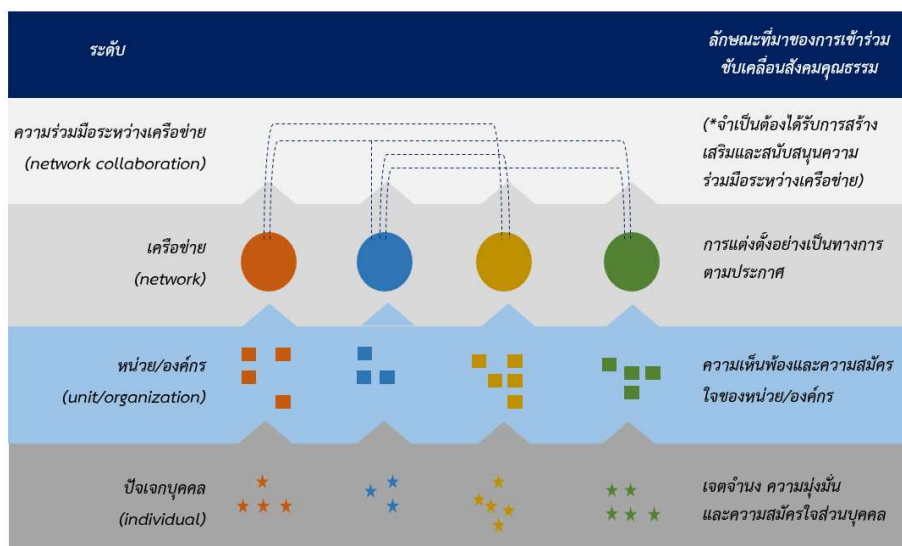
จากการประมวลผลข้อมูลทั้งในส่วนของคุณวุฒิและคุณธรรม จึงทำการวิเคราะห์และเสนอตัวแบบการขับเคลื่อนเพื่อสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้นำไปสู่การเป็นจังหวัดคุณธรรมต้นแบบในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมระดับพื้นที่ในจังหวัดอื่น ๆ ทั้งนี้ สามารถจำแนกแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมออกเป็น 2 มิติ ดังนี้

7.2.1 มิติที่ 1 แนวทางระดับโครงสร้างของคณะกรรมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมระดับจังหวัด

แนวทางระดับโครงสร้างของคณะกรรมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมระดับจังหวัด เป็นแนวทางที่แสดงถึงลักษณะการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมที่อยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ การกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมของระดับองค์กร (organization)

ประเภทต่าง ๆ เช่น องค์กรที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ องค์กรทางศาสนา องค์กรที่เป็นชุมชน องค์กรที่เป็นสถาบันการศึกษา องค์กรที่เป็นธุรกิจเอกชน เป็นต้น องค์กรเหล่านี้มีความเห็นพ้องและเห็นความสำคัญของประเด็นคุณธรรมที่มีต่อสังคมจึงมีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ทั้งนี้มุ่งหมายให้การกำหนดคณะทำงานในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมระดับพื้นที่ได้กำหนดให้องค์กรที่มีบทบาทหรือภารกิจที่สอดคล้องใกล้เคียงกันได้อยู่ในกลุ่มภาคีเครือข่ายเดียวกัน (network) เพื่อให้เกิดการบูรณาการ มีการประสานเชื่อมโยง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานความร่วมมือในการขับเคลื่อน ตลอดจนเกื้อหนุนการผลักดันประเด็นคุณธรรมร่วมกันภายในเครือข่าย

เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม แต่ละองค์กรจะส่งตัวแทนบุคคล (individual) ขององค์กรเข้าร่วมเป็นคณะทำงานของเครือข่ายนั้น ๆ ซึ่งคุณลักษณะร่วมของตัวแทนบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีเจตจำนง ความมุ่งมั่น และพร้อมด้วยความสมัครใจในการเข้าร่วมผนึกกำลังในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม อีกทั้ง เมื่อการดำเนินการขับเคลื่อนระดับองค์กรและระดับเครือข่ายเกิดขึ้นในระยะหนึ่งการผลักดันความร่วมมือระหว่างเครือข่าย (network collaboration) มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างยิ่ง เนื่องจากจะสามารถสร้างพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดผลแก่สังคมอย่างเป็นวงกว้างได้ ตัวแบบนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนโครงสร้างของคณะทำงานให้เป็นรูปธรรมและเอื้ออำนวยต่อการบริหารและพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมได้

ภาพที่ 2 ตัวแบบระดับโครงสร้างของคณะทำงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมระดับจังหวัด

7.2.2 มิติที่ 2 แนวทางลักษณะการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม หรือ การขับเคลื่อนภารกิจสังคมคุณธรรมขั้นบันได

แนวทางลักษณะการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมหรือตัวแบบการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมขั้นบันได เป็นตัวแบบที่มุ่งอธิบายลักษณะของการดำเนินงานในแต่ละระดับของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม แบ่งออกเป็น 4 ระดับ 6 ลักษณะการขับเคลื่อน โดยการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจะยกระดับไล่เรียงไปตามขั้นบันไดเริ่มต้นจากระดับปัจเจกบุคคล ไปจนถึงระดับระหว่างเครือข่าย ดังนี้

ระดับปัจเจกบุคคล (individual) ซึ่งเป็นลักษณะที่คณะทำงานขับเคลื่อนจะทำการสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันโดยธรรมชาติในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเจตจำนงและความมุ่งมั่นในการเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมแก่สังคม

ระดับองค์กร (organization) ลักษณะของการดำเนินงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเกิดขึ้นใน 3 ลักษณะ คือ **ลักษณะแรก** เป็นการสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้ากับวิถีการทำงานทั่วไปอย่างธรรมชาติ โดยอาจจะเป็นการเน้นย้ำผ่านการสื่อสารพูดคุยทางวาจาอย่างไม่เป็นทางการ หรือการผสมผสานสอดแทรกเข้ากับจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่มีอยู่แต่เดิมด้วยการเน้นย้ำประเด็นคุณธรรมในจรรยาบรรณวิชาชีพมากยิ่งขึ้น **ลักษณะที่สอง** เป็นการจัดทำและดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการเพื่อขับเคลื่อนประเด็นคุณธรรมขึ้นเป็นการเฉพาะในประเด็นคุณธรรมด้านใดด้านหนึ่ง หรือกิจกรรมหรือโครงการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ณ ปัจจุบันหรือขณะห้วงเวลานั้น ๆ ที่สามารถนำไปสู่การส่งเสริมประเด็นคุณธรรมได้ **ลักษณะที่สาม** เป็นการผสมผสานหรือบูรณาการประเด็นคุณธรรมเข้ากับเป้าหมาย ระเบียบ นโยบาย แผนงาน ตัวชี้วัด หรือแนวปฏิบัติที่เป็นทางการหรือเป็นรูปธรรม ในลักษณะนี้รวมไปถึงการประกาศเจตนารมณ์ การกำหนดคุณธรรมเป้าหมายขององค์กรหรืออัตลักษณ์เชิงคุณธรรมขององค์กรด้วย

ระดับเครือข่าย (network) ลักษณะของการดำเนินงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมเป็นการสร้างการมีส่วนร่วม การประสานงาน หรือการร่วมมือกันระหว่างองค์กรภายในภาคีเครือข่ายเดียวกันในการร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน ทั้งยังรวมไปถึงการให้การสนับสนุน ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนเกื้อหนุนการดำเนินงานขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในประเด็นต่าง ๆ ระหว่างองค์กรภายในเครือข่าย

ระดับความร่วมมือระหว่างเครือข่าย (network collaboration) ลักษณะของการดำเนินงานจะมีลักษณะเดียวกันกับระดับเครือข่าย เพียงแต่เป็นการมีส่วนร่วม ประสาน หรือร่วมมือในการสร้างสรรค์หรือขับเคลื่อนกิจกรรมหรือโครงการร่วมกันกับองค์กร/หน่วยงานของเครือข่ายอื่น ๆ หรือเป็นความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ซึ่งในระดับสุดท้ายนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนประเด็น

คุณธรรมแก่สังคมอย่างเป็นวงกว้าง ตัวแบบนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมในภาพรวมทั้งหมดของคณะทำงานให้มีความบูรณาการและเชื่อมโยงกันมากขึ้น

ภาพที่ 3 แนวทางลักษณะการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมแบบขั้นบันได

บทสรุป

การขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม กรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะสำคัญในการขับเคลื่อนในหลายระดับทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับหน่วยงาน/องค์กร ระดับเครือข่าย และระดับระหว่างเครือข่าย ซึ่งแนวทางการขับเคลื่อนเป็นไปในสองมิติ คือ มิติในเชิงโครงสร้าง และมิติการขับเคลื่อนแบบขั้นบันได โดยการขับเคลื่อนในมิติเชิงโครงสร้างจะมุ่งเน้นไปที่การกำหนดโครงสร้างการทำงานให้องค์กรที่มีบทบาทหรือภารกิจที่สอดคล้องใกล้เคียงกันได้อยู่ในกลุ่มภาคีเครือข่ายเดียวกัน (network) ซึ่งจะทำให้เกิดการบูรณาการ แลกเปลี่ยน ผสานความร่วมมือ และผลักดันประเด็นคุณธรรมร่วมกัน ส่วนแนวทางการขับเคลื่อนในมิติแบบขั้นบันไดมุ่งเน้นไปที่ลักษณะของการดำเนินงานในแต่ละระดับของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมตามระดับที่กล่าวไว้ข้างต้น เริ่มต้นด้วยการสอดแทรกประเด็นคุณธรรมเข้าไปในวิถีชีวิตประจำวันส่วนบุคคล และสอดแทรกเข้าไปในการทำงาน และยกระดับเป็นการสร้างเสริมกิจกรรมเฉพาะ และผสานหรือบูรณาการเข้ากับเป้าหมาย ตัวชี้วัด แผน หรือ นโยบาย และนำไปสู่ระดับสูงสุดของขั้นบันได คือ ประสานความร่วมมือภายในและระหว่างเครือข่ายในการสร้างสรรค์กิจกรรมการขับเคลื่อนร่วมกัน

ทั้งนี้ประเด็นปัญหาจากการขับเคลื่อนที่พบเจอนั้น ส่วนมากรับขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปี 2564 ได้รับผลกระทบสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และสถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ นอกจากนี้ ส่วนใหญ่จะเผชิญข้อจำกัดการเปลี่ยนตัวผู้รับผิดชอบงาน สัดส่วนผู้รับผิดชอบงานที่เป็นภาคประชาชนในเครือข่ายน้อยกว่าภาครัฐ และงบประมาณไม่เพียงพอ ส่วนปัญหาสำคัญคือการรับรู้ความสำคัญของการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมของคณะทำงานและประชาชนยังไม่มากเท่าที่ควร ทั้งนี้ในเรื่องของอุปสรรคสำคัญ คือ ไม่มีองค์กรหรือหน่วยที่เป็นจุดเชื่อมประสานสำหรับการขับเคลื่อนของเครือข่ายทัศนคติของประชาชนซึ่งไม่เชื่อมั่นต่อภาพลักษณ์ในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม การไม่เข้าใจและสับสนในบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานคุณธรรมของสมาชิกในเครือข่าย ดังนั้นปัจจัยที่จะทำให้การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับผู้นำ ความเข้มแข็ง บริบทของพื้นที่ และต้นทุนด้านต่างๆ (ทุนมนุษย์ สังคม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ฯลฯ) ของชุมชน องค์กร หน่วยงาน และเครือข่ายนั้นๆ เป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยเครือข่ายทางสังคม

9.1.1 การทบทวนและพัฒนาโครงสร้างคณะทำงานในแต่ละเครือข่าย เนื่องจากเมื่อพิจารณาประกาศแต่งตั้งคณะทำงานแล้วปรากฏว่าโดยส่วนใหญ่เกือบทุกเครือข่ายมีผู้แทนแทนจากส่วนราชการมากกว่าตัวแทนองค์กรภาคประชาชน บทบาทของการขับเคลื่อนจึงไปอยู่ที่การผลักดันของหน่วยงานภาครัฐในแต่ละเครือข่าย ซึ่งการขับเคลื่อนในลักษณะนี้มักจะอาศัยการขับเคลื่อนแบบบนลงล่าง (Top -Down) ซึ่งอาจจะขาดการเชื่อมโยงการทำงาน ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ โครงสร้างการทำงานที่เน้นภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อนจึงแข็งตัวและไม่ยืดหยุ่น จึงควรปรับโครงสร้างคณะทำงานในแต่ละเครือข่ายโดยเป็นการสลับให้ตัวแทนองค์กรภาคประชาชนได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานคณะทำงานในแต่ละเครือข่าย และทำหน้าที่เป็นผู้นำเครือข่าย ซึ่งจะทำให้การขับเคลื่อนมีความยืดหยุ่นมากกว่า เพราะโครงสร้างที่ปรับใหม่จะให้นำหนักกับองค์กรภาคประชาชน จึงเป็นการขับเคลื่อนแบบล่างขึ้นบน (Bottom - up) ไม่จำเป็นต้องรอคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพื่อดำเนินการ และสับเปลี่ยนให้หน่วยงานภาครัฐไปทำหน้าที่เลขาคณะทำงานในแต่ละเครือข่ายเพื่อทำหน้าที่หนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายแทน คณะผู้วิจัยมีมุมมองว่าจะเป็นการขับเคลื่อนเชิงเครือข่ายอย่างแท้จริง ที่ไม่ได้ขับเคลื่อนคุณธรรมภายใต้กรอบของระบบราชการเพียงอย่างเดียวอันจะทำให้การเคลื่อนรบบรินกว่าเดิม

9.1.2 การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนกิจกรรมตามแผนการดำเนินงานของเครือข่าย การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยามักพบประเด็นข้อจำกัดด้านงบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนในหลายเครือข่ายไม่เพียงพอ ซึ่งอาจใช้วิธีการระดมทุนขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อจัดกิจกรรมช่วยเหลือ

สังคม หรือเสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณกับหน่วยงานเกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ อาทิ เครือข่ายองค์กรชุมชนอาจขอรับการจัดสรรงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครือข่ายภาคประชาสังคมอาจขอยุทธยาจากหลายช่องทางจากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นต้น ทั้งนี้งบประมาณที่ได้เสนอขอจัดสรรมานั้นอาจมีข้อจำกัดในการใช้จ่ายซึ่งต้องเป็นเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่ผู้ให้ทุนสนับสนุนกำหนดจึงอาจไม่ได้ตอบโจทย์การขับเคลื่อนงานคุณธรรมโดยตรง ฉะนั้นหากต้องการให้เกิดการขับเคลื่อนในแต่ละเครือข่ายได้ดีมากขึ้นศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ควรจัดสรรงบประมาณทั้งกิจกรรมที่จัดร่วมกันภายในเครือข่าย หรือจัดสรรให้แก่กรณีที่มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่าง 2 เครือข่ายขึ้นไปและต้องการงบประมาณสนับสนุน การสนับสนุนงบประมาณในลักษณะนี้จะช่วยทำให้เกิดแรงจูงใจและเกิดการขับเคลื่อนที่ตอบโจทย์การขับเคลื่อนประเด็นคุณธรรมที่ต้องการได้โดยตรง

9.1.3 การถ่ายทอดหรือการสร้างการรับรู้การขับเคลื่อนจังหวัดคุณธรรมแก่คณะทำงาน (เครือข่าย) และแก่ประชาชน ต้องสร้างการรับรู้ให้แก่คณะทำงานทั้ง 9 เครือข่าย และประชาชนทั่วไปในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในเรื่องบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อน แนวทางปฏิบัติ และทิศทางการปฏิบัติที่ชัดเจน ตลอดจนองค์ความรู้ที่จำเป็นและเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในการทำงานขับเคลื่อนได้อย่างชัดเจนขึ้น โดยจุดเน้นสำหรับประชาชนในการสร้างการรับรู้มี 2 ประการ คือ ประการแรก สร้างการรับรู้เกี่ยวกับหลักคุณธรรมเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจหลักคุณธรรมอันจะทำให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนหลายระดับ เช่น เกิดการรับรู้ เกิดความเข้าใจ เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีคุณธรรมขึ้นในสังคม เป็นต้น ประการที่สอง สร้างการรับรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับและมีความรู้สึกร่วม หากเป็นไปได้อาจยกระดับเป็นความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงานคุณธรรมในที่สุด

9.1.4 การยกระดับความร่วมมือระหว่างเครือข่าย คือ ต้องหนุนเสริมกลไกการเชื่อมประสานระหว่างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนให้แต่ละเครือข่ายมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้นมากขึ้น เพื่อทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างเครือข่ายมากขึ้น และการสร้างความตระหนักถึงบทบาทของเครือข่ายหนึ่งที่มีส่วนหนุนเสริมเครือข่ายอื่น จนเกิดการริเริ่มและดำเนินการกิจกรรมร่วมกันระหว่างเครือข่าย เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งต้องมีการจัดตั้ง “องค์กรผู้นำในเครือข่าย” ที่จะทำหน้าที่เป็นจุดประสานงานหลัก (Node) คอยผลักดันและเชื่อมโยงทั้งเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และตั้งทีมเฉพาะกิจ (Ad Hoc) เป็นกลไกอำนวยการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการขับเคลื่อนในภาพรวมและเชื่อมโยงประสานงานกันของคณะกรรมการทั้ง 9 เครือข่าย

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

การศึกษาการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยใช้เครือข่ายทางสังคมในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ที่เป็นพื้นที่เป้าหมายนำร่องในการส่งเสริมการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมนอกเหนือจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของแนวทางการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมโดยใช้เครือข่ายทางสังคมในแต่ละพื้นที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถใช้รอบการศึกษาและวิธีการศึกษาเดียวกันแต่เปลี่ยนแปลงพื้นที่เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อสรุปอันเป็นองค์ความรู้ทางวิชาการที่มีความแข็งแกร่งในการอธิบายและพยากรณ์ เพื่อนำไปสู่การขยายผลการพัฒนาสังคมคุณธรรมโดยใช้เครือข่ายทางสังคมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบพระคุณคณะทำงานเครือข่ายทางสังคมขับเคลื่อนสังคมคุณธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยาทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่มงานวิจัยล่วงหน้าไปได้อย่างดี

เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

- Agranoff, R., & McGuire, M. (2001). Big questions in public network management research. *Journal of public administration research and theory*, 11(3), 295-326.
- Fu, X., Luo, J. D., Boos, M. (2017). *Social network analysis interdisciplinary approaches and case study*. New York: CRP press.
- McIntyre, K. (2014). *The evolution of social media from 1969 – 2103: A cage in competition and a trend toward complementary, niche site*. *The journal of social media in society*, 3(2): 5 – 25.
- Newman, N. (2009). *The rise of social media and its impact on mainstream media* (working paper). Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism. Retrieved from <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:a980df14-1b49-401b-a136-78d47ab76cdc>.

Van de Ven, A. H., & Ferry, D. L. (1980). Measuring and assessing organizations.

ภาษาไทย

- ชลวิทย์ เจียรจิตต์ ชัยวัฒน์ พรหมจิตติพงศ์ ฉันทนิกันต์ สุญสินภัย สายชลปัญญาชิต และภูเบศ วณิชชานนท์. (2565). นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. 11(2), 1-14.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2563). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ มองผ่านนโยบายประชารัฐ. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2556). ทฤษฎีองค์การ : มุมมองต่างกระบวนทัศน์ กรุงเทพฯ : ดี. เค. ปริ้นติ้งเวิร์ล
- ณัฐวรราช อุไรอาไฟ, กิรติพร จูตะวิริยะ และจักรพันธ์ ชัดชุ่มแสง. (2561). “ทุน” กับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามภายใต้การเปลี่ยนผ่านนโยบายในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดนครพนม. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 35(3), 219-246.
- พลอย สืบวิเศษ. (2561). ทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐและผลการดำเนินงานของภาครัฐในประเทศไทย. นนทบุรี: รัตนไตร.
- รพินทร์ ยืนยาวและธนพลักษ์ ชามะรัตน์. (2563). กระบวนการสร้างเครือข่ายทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพด้านเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 37(1), 38-59.
- มหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน). (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ทรงศักดิ์ รักพ่วง. (2562). เครือข่ายทางสังคมของนักวิ่งมาราธอน. วารสารพัฒนาสังคม. 21(1), 95-113.
- อดิพร เกิดเรือง. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเครือข่ายร่วมงานในโครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 7(3), 143-160.

แก้มลิงทุ่งปากขอ: การคืนพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ชุมชน³⁸

Thung Pak Kho Monkey Cheeks: Returning Public Spaces for the Benefit of the Community

พสุวดี จันทรโกมุท³⁹, ปานเผด็จ นวนหนู⁴⁰, อัยบ ซาดัดคาน⁴¹ และ พงศ์พล ปลอดภัย⁴²

Pasuvadee Chankomut, Panpadet Nuannoo, Ayab Sadadkhan and Pongpon Plodpai

วันรับบทความ 24 พฤศจิกายน 2564

วันแก้ไขบทความ 31 พฤษภาคม 2565

วันตอบรับบทความ 15 มิถุนายน 2565

³⁸ บทความวิชาการนี้ผ่านการนำเสนอมาจากการประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ ครั้งที่ 13 ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย ณ มหาวิทยาลัยนครพนม วันที่ 24 - 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564

³⁹ พสุวดี จันทรโกมุท, ดร., สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, Pasuvadee Chankomut, PhD., Department of Public Administration, Faculty of Humanity and Social Science, Suratthani Rajabhat University, Email: pasuvadee.pol@sru.ac.th.

⁴⁰ ปานเผด็จ นวนหนู, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, Panpadet Nuannoo, Department of Public Administration, Faculty of Humanity and Social Science, Suratthani Rajabhat University, Email: panpadet.nua@sru.ac.th.

⁴¹ อัยบ ซาดัดคาน, สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, Ayab Sadadkhan, Department of Public Administration, Faculty of Humanity and Social Science, Suratthani Rajabhat University, Email: sadadkran2@gmail.com.

⁴² พงศ์พล ปลอดภัย, สาขาการจัดการภัยพิบัติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, Pongpon Plodpai, Department of Disaster Management, Faculty of Science and Technology, Suratthani Rajabhat University, Email: pongpon.plo@sru.ac.th.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ชุมชน โดยศึกษาข้อมูลจากหมู่บ้านห้วยทราย ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และเวทีประชาคม ผลการศึกษา พบว่า แก้มลิงทุ่งปึกขอก่อสร้างขึ้นเพื่อลดปัญหาอุทกภัยและลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่สาธารณะเพื่อการเกษตรกรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวเพื่อสาธารณะประโยชน์ รวมทั้งชุมชนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชน จึงได้ร่วมกันเสนอแนวทางในการใช้ประโยชน์จากแก้มลิงทุ่งปึกขอร่วมกันในลักษณะโครงการ/กิจกรรม เป็นข้อสรุปในการใช้พื้นที่เพื่อสาธารณะประโยชน์ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) ด้านอาชีพและการสร้างรายได้ 2) ด้านท่องเที่ยวและกีฬา 3) ด้านแหล่งเรียนรู้ชุมชน แนวทางขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมไปสู่การปฏิบัติจะต้องประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจให้ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องวางแผน กำหนดระยะเวลา และจัดสรรงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาในแต่ละด้านอย่างเต็มศักยภาพ ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกระบวนการรับรู้และการมีส่วนร่วม สร้างความตระหนักในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อต่อยอดการพัฒนา สนับสนุนการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน สร้างกระบวนการติดตามประเมินผลร่วมกันของทุกภาคส่วนและการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของการดำเนินกิจกรรม/โครงการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: แก้มลิงทุ่งปึกขอ สาธารณะประโยชน์ อาชีพและรายได้ ท่องเที่ยวและกีฬา แหล่งเรียนรู้ชุมชน

Abstract

This research article the objective is to analyze the development of public areas for the benefit of the community. Studying data from Huai Sai Village Sub Thawee Subdistrict Ban Na Doem District Surat Thani Province. Data were gathered using qualitative research from the review of relevant documents, interviews and community forums. The results of the study revealed that Thung Pak Kho Monkey Cheek was constructed to reduce flooding problems and reduce the problem of encroachment on public areas for agriculture. Relevant agencies have seen guidelines for the development of such areas for the public benefit. Including the community has the potential to drive efficient use of space. Relevant government agencies, village headmen, representatives of community leaders and people Therefore, jointly propose guidelines for utilizing the monkey cheeks of Thung Pak Kho together in the form of projects/activities. It is a summary of the use of the area for public use in 3 approaches: 1) career and income generation 2) tourism and sports 3) community learning resources. Guidelines to drive the project/activity into action must consist of public relations and understanding for people in the area and relevant agencies to know about development guidelines for collaboration of all sectors. Government agencies and local government organizations must plan set time period and allocating budgets to support development in each area to its fullest potential. Coordinate collaboration between

Keyword: Thung Pak Kho Monkey Cheeks, Public Interest, Career and income, Travel and sports, Community learning resources.

บทนำ

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้เริ่มดำเนินงานโครงการแก้มลิงทุ่งปึกขอเมื่อปีพ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน พบว่าพื้นที่บริเวณโดยรอบโครงการแก้มลิงทุ่งปึกขอได้ถูกขึ้นทะเบียนหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (น.ส.ล.) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 มีเนื้อที่จำนวน 4,143 ไร่ 90 ตารางวา ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2554 เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงเกิดโครงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยได้อนุมัติให้กรมชลประทานออกแบบสำรวจการเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยให้มีพื้นที่เก็บน้ำและที่พัสดุ เพื่อรองรับกลุ่มเกษตรกรกลุ่มเลี้ยงโค กระบือที่มีอยู่เดิม เมื่อดำเนินการตามแผนเกิดติดขัดกลุ่มผู้ที่อยู่อาศัยที่อ้างว่าได้อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว ทำให้ต้องปรับแผนและแก้ไขแบบใหม่โดยย่นระยะแนวโครงการทางฝั่งริมแม่น้ำตาปี จึงเกิดกลุ่มผู้บุกรุกเข้าไปในพื้นที่ที่เหลือ ทำการปลูกปาล์มน้ำมันและลักลอบปลูกอยู่เรื่อย ๆ ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะดำเนินการจับกุมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเรื่องนี้เคยร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินเมื่อปีพ.ศ. 2560 โดยมีคำวินิจฉัยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการกับผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ทุ่งปึกขออย่างจริงจัง รวมทั้งให้สนับสนุนบุคลากรและเครื่องมือ เครื่องจักรในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้กับอำเภอบ้านนาเดิม แต่ปัญหาการลักลอบบุกรุกยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อเป็นการจัดหรือระงับความเดือดร้อนของประชาชนที่ยังคงอยู่ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงบริเวณพื้นที่โครงการแก้มลิงทุ่งปึกขออีกครั้ง พร้อมทั้งหาแนวทางการร่วมมือในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันสาธารณประโยชน์ทุ่งปึกขอ กำหนดมาตรการดำเนินการทางกฎหมายแก่ผู้บุกรุกเข้าปลูกต้นปาล์ม พร้อมทั้งบูรณาการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มเลี้ยงโค กระบือได้รับผลกระทบมากกว่า 30 ราย

จากการลงพื้นที่มีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหามีผู้ได้รับความเดือดร้อนในพื้นที่โครงการแก้มลิงทุ่งปึกขอ ในระยะแรกให้มีการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างเกษตรกรกลุ่มเลี้ยงโค กระบือ กับเกษตรกรกลุ่มปาล์มน้ำมันในเรื่องการใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์ร่วมกัน โดยมอบหมายให้นายอำเภอเป็นคนกลางในการพูดคุยในระยะยาวให้มีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแก้ไขปัญห และกำกับดูแล พัฒนาส่งเสริมอาชีพ เช่น ทำแผนวิจัยด้านการเลี้ยงสัตว์น้ำ และส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์แบบยั่งยืนต่อไป โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้เชิญหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ประชุมเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2564 เพื่อหารือแนวทางการพัฒนาโครงการแก้มลิงทุ่งปึกขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำรวจและรับฟังความคิดเห็น

แก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจัดทำแผนและผังแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปากขอ กำหนดแนวทางการพัฒนาอาชีพ และการใช้พื้นที่ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ร่วมกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำผังและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปากขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาแก้มลิงทุ่งปากขอ ประกอบด้วยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสำรวจพื้นที่ และการจัดเวทีประชาคม **ขั้นตอนแรก**กระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ประชาชน ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาพื้นที่แก้มลิงทุ่งปากขอ จำนวน 2,800 ไร่ เบื้องต้นที่ประชุมได้ให้ข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาที่ไปของการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในส่วนนี้ คือเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน ได้อธิบายถึงเหตุผลในการปรับพื้นที่เป็นแก้มลิง รายละเอียดของการดำเนินงานประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินโครงการ ถัดมาเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา ศักยภาพชุมชน การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มของชุมชน แนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น ความต้องการด้านสาธารณูปโภค การปรับภูมิทัศน์ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ การจัดการน้ำและพื้นที่เกษตร การจัดการพื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะร่วมกัน กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวใช้วิธีการรับฟังความคิดเห็นจากที่ประชุม การสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนด้วย SWOT เพื่อหาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) **ขั้นที่สอง** การสำรวจพื้นที่ร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงพื้นที่ ลักษณะของพื้นที่ รายละเอียดทางกายภาพแล้วนำไปกำหนดสัดส่วนพื้นที่ให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นร่วมกันของทุกภาคส่วน **ขั้นที่สาม** เวทีประชาคมเพื่อนำเสนอร่างแผนและผังโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปากขอที่แสดงรายละเอียดของตำแหน่งที่ตั้งอาคาร สถานที่ ศูนย์เรียนรู้ ลานกิจกรรม และสิ่งปลูกสร้างที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ซึ่งรายละเอียดการเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปได้ดังนี้

1. จุดประกายความคิด

โดยเริ่มที่วงพูดคุยเล็กๆ เมื่อหลายคนมีการพูดคุยถึงปัญหาการใช้ประโยชน์บนพื้นที่สาธารณะประโยชน์ซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร โดยพื้นที่ทุ่งปอขอเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง มีการถกเถียงกันเพื่อหาแนวทางยุติปัญหา นำวิกฤติที่เกิดขึ้นในชุมชนมาหารือกัน สร้างความหวังที่จะอยู่รอดร่วมกันการตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ร่วมกัน กระตุ้นให้ชุมชนหันมาสนใจเรื่องใกล้ตัวมากขึ้น

2. ศึกษาประวัติชุมชน

ช่วยกันย้อนประวัติศาสตร์ชุมชนโดยการจัดทำเป็นข้อมูลใหม่ไต่เน่วิวัฒนาการชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้เห็นถึงทุนทางสังคม ที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายที่ซ่อนอยู่ในชุมชน ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ชุมชน โดยอาศัยทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทรัพยากร อาชีพ ประสพการณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และงบประมาณ

3. ค้นหาแกนนำและองค์กรท้องถิ่น ภาคีเครือข่าย

สร้างทีมงานที่ริเริ่มขบวนการจัดทำแผนแม่บทและสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนร่วมกัน โดยใช้วิธีการทำงานที่ขึ้นอยู่กับคนในพื้นที่เป็นหลัก โดยที่มีแกนนำ มีองค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม กลุ่มผลประโยชน์ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการในพื้นที่ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีเป็นตัวกลางในการนัดหมายรวมกลุ่มเพื่อให้มีการพูดคุยกัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ประเด็นและแนวทางร่วมกันของทุกฝ่าย

4. สสำรวจวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

กำหนดประเด็นการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปอขอร่วมกัน ควบคู่กับการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน เพื่อหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด สร้างเวทีพูดคุย (วงเล็ก วงใหญ่ ตัวบุคคล) จัดหมวดหมู่การพัฒนา ทำความเข้าใจในข้อมูลที่ชัดเจน การรวบรวมข้อมูลในทุกแง่มุม แล้วนำข้อมูลกลับคืนชุมชนในเวทีระดับหมู่บ้าน เพื่อจะได้กำหนดทิศทางการทำงานเชิงพื้นที่ร่วมกันส่วนร่วมระหว่างผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคประชาชน

5. ยกร่างแผนแม่บทชุมชน

เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนทุกมิติ เกิดการรับรู้ร่วมกันแล้ว แนวทางการจัดทำแผนแม่บทแก้มลิงทุ่งปอขอมีกรอบการจัดทำแผนแม่บท 3 ประเด็น คือ 1) แผนคน 2) แผนงาน 3) แผนงบประมาณ เกิดกระบวนการแก้ปัญหาแบบกลุ่ม แต่ละแผนมีเจ้าภาพ เจ้าของเรื่อง โดยการจัดทำแผน 3 ระดับ คือ 1) แผนงานในระดับชุมชน 2) แผนงานในระดับท้องถิ่น ภาคีพัฒนา และ 3) แผนงานในระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน

6. ประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชน

เปิดเวทีหมู่บ้าน ชุมชน มีตัวแทนแต่ละกลุ่มกิจกรรมเข้าร่วมเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ ความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเจตนาของผู้คนในพื้นที่เป็นหลัก กำหนดความเหมาะสมในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ การจัดลำดับ

ความสำคัญของแต่ละเรื่อง กำหนดช่วงเวลา ความเหมาะสม วิธีการที่จะทำให้แผนแม่บท ฯ ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการแก้ระเบียบ กฎเกณฑ์ ให้เหมาะสมกับการทำงาน

7. นำแผนไปสู่การปฏิบัติ

การนำแผนไปสู่การปฏิบัติตามแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่ได้กำหนด นำไปบริหารจัดการด้วยตนเอง ใช้ทุนในชุมชนทุกทุนที่มีอยู่มาช่วยกัน โดยเฉพาะทุนทางสังคม บุคลากร วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ประเพณี มาณ เป็นต้น

8. ประเมินผล สรุปบทเรียน ต่อยอดพัฒนา

สรุปการทำงานว่าส่วนใดที่ได้ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ หรือมีส่วนใดที่ต้องพัฒนาปรับปรุง มีการประเมินผลในทุกระดับและทุกโครงการเพื่อจะได้นำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

ตารางที่ 1 สรุปแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการพัฒนาพื้นที่	การเก็บข้อมูล	แผนงาน/กิจกรรม	แหล่งข้อมูล
1. การศึกษาบริบทพื้นที่และการสำรวจความคิดเห็น	1. สัมภาษณ์ข้อมูลบริบทชุมชน 2. สัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. เวทีประชาคม	1. สัมภาษณ์มาของการพัฒนาพื้นที่ 2. สัมภาษณ์พื้นที่ 3. SWOT Analysis	1. บริบทพื้นที่/ข้อมูลพื้นที่ 2. ข้อมูลอาชีพ/ความเป็นอยู่ 3. ข้อมูลความต้องการพัฒนาพื้นที่ 4. ข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่
2. ร่างผังและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ	1. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ “3 ห่วงการพัฒนา” (1) ด้านอาชีพ/การสร้างรายได้	1. ระบุตำแหน่งการพัฒนาพื้นที่ 2. เวทีเสวนา/ประชาพิจารณ์	1. ประชุมผู้นำชุมชนชาวบ้าน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอร่างแผนแม่บทโครงการพัฒนา ฯ

	(2) ด้านการท่องเที่ยว และกีฬา (3) ด้านแหล่งเรียนรู้ ชุมชน		2. รับฟังความคิดเห็น ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. ปรับร่างแผนพัฒนาให้ สอดคล้องกับความต้องการ ศักยภาพชุมชน และแผนการพัฒนาของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
การวิเคราะห์		ผลลัพธ์	
จุดแข็ง		1. มีทุนทางสังคม มีภูมิปัญญาชาวบ้าน มีผู้รู้ด้านต่าง ๆ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถพัฒนาได้ และใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้นได้ทั้งในระดับอำเภอ และจังหวัด 2. ที่ตั้งของตำบลเป็นจุดเชื่อมเส้นทางคมนาคม การขนส่ง พื้นที่ทุ่งปักขอดติดถนนหลัก 404 สามารถเป็นศูนย์กลางการตลาด ผลผลิตทางการเกษตร ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่เป็นชุมชนเมือง และสามารถขยายในด้าน อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว และแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางการเกษตรชุมชน 3. ผู้นำ ท้องถิ่น และผู้นำ ท้องที่ส่วนใหญ่รวมตัวกันได้อย่างเป็นเอกภาพ มีความสามัคคี ประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนา มีผู้นำดี มีวิสัยทัศน์ 4. ประชากรประกอบอาชีพการเกษตรเป็นหลัก มีความหลากหลายของผลผลิตด้านการเกษตรกระจายตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในปริมาณการผลิตที่มากพอ ลักษณะพื้นที่ที่สามารถเพิ่มผลผลิตเพิ่มมูลค่า สร้างอาชีพและรายได้ให้ชุมชน	

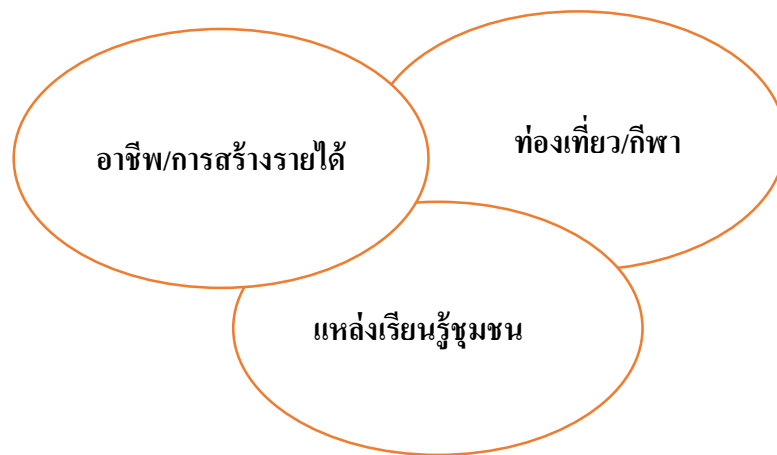
โอกาส	1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามหลักสิทธิชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน 2. ทิศทางการพัฒนาประเทศ และนโยบายรัฐบาลกำหนดให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วน 3. ส่วนราชการในระดับจังหวัด อำเภอดูแลเห็นถึงความสำคัญตรงกันว่าพื้นที่ทุ่งปักขอ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาในหลายมิติ จึงได้มีคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อศึกษา และจัดทำแผนแม่บทเพื่อให้เกิดรูปธรรม 4. สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และการคมนาคมขนส่ง เพราะเป็นเส้นทางที่เป็นจุดผ่านสู่จังหวัดต่าง ๆ เช่นภูเก็ต พังงา รวมทั้งด้านทะเลอันดามัน และเป็นเส้นทางหลัก ไปสู่กรุงเทพมหานคร
จุดอ่อน	1.ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายเป็นจำนวนมาก เพื่อขยายเป็นพื้นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัย ป่าไม้ แหล่งน้ำ ขาดการวางแผนในการดูแลรักษาอย่างเป็นระบบ 2. ในช่วงฤดูฝนหากมีปริมาณฝนที่ตกหนักติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จะเกิดปัญหาน้ำท่วม 3. สภาพหน้าดิน และน้ำในบริเวณพื้นที่ทุ่งปักขอมีลักษณะเป็นกรดสูง เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ 4. ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่ร่วมกัน

	5. ขาดการวางแผน และการบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการที่เข้าไปดำเนินการปรับปรุงพื้นที่
อุปสรรค	1. ภัยธรรมชาติภูมิอากาศ มีแนวโน้มที่รุนแรงขึ้น นำไปสู่ความแห้งแล้งในช่วงฤดูร้อน อีกทั้งสุมเสี่ยงที่จะเกิดน้ำท่วมในฤดูฝน ส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชผลการเกษตร 2. ความขัดแย้งทางความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ จากความหลากหลายของผู้คนในพื้นที่มีสูง

ผลการวิจัย

แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่โครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ประชาชน และตัวแทนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การใช้ประโยชน์พื้นที่แก้มลิงทุ่งปักขอสามารถพัฒนาได้ 3 ด้าน ดังรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 แนวทางการใช้ประโยชน์พื้นที่โครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ

ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา (โครงการ/กิจกรรม)	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
1. ด้านอาชีพ/การสร้างรายได้ (1) ปศุสัตว์ (วัว,ควาย, แพะ,โคขุน) (2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (แปรรูปผลิตภัณฑ์,ส่งขาย ห้างสรรพสินค้า,การตลาด) (3) กลุ่มประมง	โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ โครงการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โครงการส่งเสริมอาชีพการแปรรูป โครงการส่งเสริมการขายและการตลาดออนไลน์ โครงการส่งเสริมกลุ่มประมง	
2. ท้องเที่ยวและกีฬา (1) การปรับปรุงสาธารณูปโภค (ถนน ไฟฟ้า ประปา) (2) กิจกรรมงานวิ่ง (3) กิจกรรมทางน้ำ (4) เทศการกินปลาเมืองทุ่งปักขอ (5) โฮมสเตย์ (6) จุด Check in	โครงการปรับปรุงทัศนียภาพสาธารณูปโภค โครงการกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน โครงการสำรวจความคิดเห็นการจัดสร้างที่พักโฮมสเตย์	
ประเด็นการพัฒนา	แนวทางการพัฒนา (โครงการ/กิจกรรม)	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. แหล่งเรียนรู้ชุมชน (1) พิพิธภัณฑ์บรรพชน (2) ศูนย์พันธุกรรมพืช/สัตว์	โครงการอัตลักษณ์ชุมชน โครงการอนุรักษ์พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ โครงการแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนกัญญาทางน้ำ	

(3) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง		
----------------------------------	--	--

ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นที่และศักยภาพชุมชนเพื่อจัดทำผังและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ
จากการสำรวจพื้นที่ การรับฟังความคิดเห็นจากเวทีประชาคมได้รับข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกัน
กำหนดผังและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ ดังนี้

1.การวางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบแก้มลิงทุ่งปักขอในพื้นที่ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินข้างต้น ร่วมกับการลงพื้นที่จัดเวทีประชาคมจากภาคประชาชนในพื้นที่ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร่วมกับหลายภาคส่วน อาทิเช่น ส่วนราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตัวแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านรองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตัวแทนกรมชลประทาน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี โยธาธิการและผังเมือง และอีกหลาย ๆ หน่วยงาน รวมถึงหัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์ทวี นายอำเภอบ้านนาเดิม กำนันตำบลทรัพย์ทวี ผู้นำชุมชนตำบลทรัพย์ทวี และตัวแทนประชาชนในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง จำนวน 3 ครั้ง ประกอบด้วย **ครั้งที่ 1** วันที่ 15 กรกฎาคม 2564 ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ 3 บ้านห้วยทราย เป็นการจัดทำร่างผังแม่บทและแผนแม่บทเบื้องต้น **ครั้งที่ 2** วันที่ 13 สิงหาคม 2564 ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ 3 บ้านห้วยทราย เป็นการเสนอร่างผังแม่บทและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอเบื้องต้นแก่เวทีประชาคม พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อทำการปรับปรุงผังให้สมบูรณ์ตามความต้องการของประชาชน **ครั้งที่ 3** วันที่ 26 สิงหาคม 2564 ณ ศาลาประชาคมหมู่ที่ 3 บ้านห้วยทราย เป็นการนำเสนอร่างผังและแผนแม่บทโครงการแก้มลิงทุ่งปักขอที่ทำการแก้ไขจากการจัดเวทีประชาคมระดมความคิดเห็น 2 ครั้งที่ผ่านมา พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะจากภาคส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่ก่อนจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทฉบับสมบูรณ์

โดยสรุปหัวข้อศูนย์การเรียนรู้และพื้นที่ใช้สอยที่ต้องการพัฒนาและจัดสรรสำหรับทำประโยชน์แก่คนในชุมชนตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก คือ

พื้นที่ส่วนที่ 1 ของโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ คือ พื้นที่แก้มลิง ทางด้านตะวันตก มีพื้นที่ประมาณ 1,800 ไร่จากพื้นที่พัฒนาโครงการทั้งสิ้นประมาณ 2,800 ไร่

พื้นที่ส่วนที่ 2 ของโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ คือ พื้นที่ทางฝั่งตะวันออก มีพื้นที่จัดสรรเพื่อจัดสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้และพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ รวมพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประกอบด้วย

1. **พื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์** คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 1 ใน 3 ของพื้นที่ใช้สอย ประกอบด้วย

- ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์
- อาคารโรงเรือนพักสัตว์

2. **ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้า** คือ พื้นที่ศูนย์กลางในการรวมสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชน สินค้า OTOP และจุดพักรถของนักท่องเที่ยว ถือเป็นพื้นที่กระจายรายได้แก่ชุมชน ประกอบด้วย

- อาคารจัดจำหน่ายและแสดงสินค้าชุมชน
- อาคารร้านค้า ร้านอาหาร
- อาคารสำนักงานที่ทำการโครงการฯ
- ห้องน้ำและห้องละหมาด
- ลานจอดรถ

3. **พิพิธภัณฑ์บรรพชน** คือ พื้นที่ที่จัดให้มีการแสดงวิถีชีวิตพื้นบ้าน และประวัติความเป็นมาของคนในพื้นที่ โดยในพื้นที่ประกอบด้วย

- อาคารจัดแสดงพิพิธภัณฑ์บอกเล่าเรื่องราวคนทรัพย์ทวี หรือคนบ้านนาเดิม
- สวนหย่อมซึ่งเป็นภูมิทัศน์โดยรอบอาคาร

4. **ศูนย์การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและประมงพื้นถิ่น** คือ พื้นที่ที่จัดแสดงพันธุ์ปลาพื้นถิ่น อาทิเช่น พันธุ์ปลาเม็ง ที่ถือเป็นปลาขึ้นชื่อของตำบลทรัพย์ทวี และปลาหมอ ปลาพื้นบ้านที่สร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่ได้เป็นอย่างมาก โดยในพื้นที่ประกอบด้วย

- อาคารจัดแสดงพันธุ์ปลาพื้นถิ่น และสัตว์น้ำพื้นถิ่น
- โรงเรือนและบ่อน้ำสำหรับการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และประมงพื้นบ้าน

5. **ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช (อพ.สธ.)** คือ พื้นที่การเรียนรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร การเพาะพันธุ์พืชต่าง ๆ นานา รวมถึงเป็นพื้นที่ที่เก็บรวบรวมพันธุ์พืชพื้นถิ่นในตำบลทรัพย์ทวี และบ้านนาเดิมไว้เพื่อการศึกษา ในพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงฯ ประกอบด้วย

- อาคารจัดแสดงพันธุ์พืชพื้นถิ่น หรือโรงเรือนเพาะพันธุ์พืช
- พื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์ หรือฟาร์มตัวอย่าง
- แปลงปลูกพืชพันธุ์

6. ศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์และสินค้าชุมชน คือ พื้นที่ที่จัดเตรียมไว้เพื่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน โดยนำทรัพยากรและวัตถุดิบในชุมชนมาผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าในชุมชน จัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมและส่งออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยพื้นที่ศูนย์แปรรูปผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนประกอบด้วย

- อาคารที่จัดสร้างไว้เพื่อทำกิจกรรมการแปรรูปของกลุ่มต่าง ๆ อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ ในชุมชน

7. สถาบันหรือโรงเรียนกัญชาทางน้ำ คือ พื้นที่ใช้สอยสำหรับการทำกิจกรรมฝึกอบรมความปลอดภัยทางน้ำ การช่วยชีวิตเบื้องต้น นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ตั้งของหน่วยรักษาความปลอดภัยของโครงการฯ โดยในพื้นที่ประกอบด้วย

- อาคารโรงเรียนกัญชาทางน้ำชุมชน
- อาคารสำหรับหน่วยป้องกันและรักษาความปลอดภัย
- ลานจอดรถ

8. พื้นที่สวนสาธารณะ คือ พื้นที่ใช้สอยส่วนรวมสำหรับการใช้เพื่อทำกิจกรรมของคนในชุมชน หรือนักท่องเที่ยว โดยประกอบด้วย

- สวนสาธารณะสวนหย่อม
- ลานออกกำลังกาย (พื้นที่จัดตั้งเครื่องออกกำลังกาย)
- เวทีสำหรับกิจกรรมสันทนาการ

9. พื้นที่อื่น ๆ ที่ปรากฏในผัง ประกอบด้วย

- **เส้นทางจักรยาน** โดยรอบแก้มลุ่มทุ่งปักขอ
- **สวนสาธารณะ** สวนหย่อมบริเวณประตูระบายน้ำ ที่สามารถจัดสร้างหรือพัฒนาเป็นพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมแคมป์ปิ้งได้ในอนาคต

- **พื้นที่ติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์** เพื่อเป็นคลังสำรองพลังงานทางเลือก
- **สะพานเดินชมธรรมชาติ**
- **ลานธรรม** พื้นที่สำหรับประดิษฐานหลวงพ่อทวดองค์ใหญ่ เพื่อการเข้ามากราบไหว้ขอพรของนักท่องเที่ยวและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนในชุมชน

โดยผู้ศึกษาได้จัดวางหรือกำหนด Zoning จากการประชุมในพื้นที่ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งในการวางหรือกำหนดแผนผังได้กำหนดแผนผังในมาตราส่วน 1 : 8,200 ดังแสดงในภาพที่

5.1 และได้กำหนดพื้นที่แผนผังให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนและภาคส่วนราชการในพื้นที่ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ดังภาพ 5.2 และทำการปรับแก้ก่อนการทำประชาคมครั้งที่ 3 ดังภาพที่ 5.3 โดยมีทางคณะทำงานได้มีการนำข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน มาปรับปรุงแก้ไขจนเป็นผังแม่บทฉบับสมบูรณ์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนผังโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปักขอ ตำบลกรัณฑ์ อำเภอบ้านนาเดิม ฉบับสมบูรณ์

บทสรุป

การจัดทำผังและแผนแม่บทโครงการพัฒนาแก้มลิงทุ่งปึกขอ ตำบลทรัพย์ทวี อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีการวิเคราะห์สภาพพื้นที่เพื่อออกแบบสาธารณูปโภค ระบุอาคารสถานที่ สิ่งก่อสร้างที่จำเป็น รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน และตัวแทนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ ร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของการกำหนดผังและแผนแม่บท ฯ

การขับเคลื่อนผังและแผนแม่บท ฯ ให้ประสบความสำเร็จและประชาชนในพื้นที่ได้รับประโยชน์สูงสุด ไม่ว่าจะเป็นด้านอาชีพ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ชุมชนได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนกิจกรรม/โครงการตามผังและแผนแม่บท ฯ ให้ปรากฏขึ้นจริงในทางปฏิบัติ รวมทั้งจะต้องมีการจัดสรรงบประมาณ วิเคราะห์ความเป็นไปได้และการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและได้ผลลัพธ์ตรงตามเป้าหมาย ซึ่งแนวทางขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจให้ประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนา เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน
2. หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องวางแผน กำหนดระยะเวลา และจัดสรรงบประมาณที่สนับสนุนการพัฒนาในแต่ละด้านอย่างเต็มศักยภาพ
3. ประสานการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกระบวนการรับรู้และการมีส่วนร่วม
4. สร้างความตระหนักในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องเพื่อต่อยอดการพัฒนา สนับสนุนการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน
5. สร้างกระบวนการติดตามประเมินผลร่วมกันของทุกภาคส่วน

อ้างอิง

ข้อมูลอำเภอบ้านนาเดิม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2564 สามารถเข้าถึงได้จาก

<https://district.cdd.go.th/bannadoem>

ข้อมูลตำบลทรัพย์ทวี. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2564 สามารถเข้าถึงได้จาก

<http://www.subtawee.go.th/gallery/detail/4484> สืบค้นเมื่อ

ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินดิจิทัลไฟล์. (2564). กลุ่มพัฒนาและประยุกต์ใช้ระบบฐานข้อมูลดิน, กรมพัฒนาที่ดิน, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ว่าด้วยจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และข้อเรียนรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติจริง

พิเชษฐ พินทอง⁴³

หากจะกล่าวถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือในคน เชื่อว่านักรัฐประศาสนศาสตร์หรือนักสังคมศาสตร์อาจพอคุ้นๆ กันบ้าง โดยเฉพาะช่วงไม่กี่ปีมานี้มีการพูดถึงกันอย่างแพร่หลาย ในอดีตที่ผ่านมาการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์และทางสังคมศาสตร์อื่นๆ ยังไม่ค่อยให้ความสนใจหรือสำคัญมากนัก แต่ในระยะไม่กี่ปีมานี้เรื่องจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์กลับได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในวารสารของต่างประเทศหลายฉบับที่มีการขอเลขการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Institutional Review Board) เรียกย่อๆ ว่า “IRB” หากไม่มีก็จะไม่ได้รับการตีพิมพ์ รวมถึง ก.พ.อ. ก็มีประกาศว่า การขอตำแหน่งทางวิชาการจากนี้งานวิจัยต้องผ่านการรับรอง Ethic (EC)/IRB เสียก่อน

หากท้าวความย้อนไปในอดีตจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ที่เรียกว่า “กฎนูเรมเบิร์ก หรือ NUREMBERG CODE (1947)” ซึ่งเกิดขึ้นหลักจากเหตุการณ์การละเมิดความเป็นมนุษย์ มีการพิจารณาตีความการกระทำความผิดอย่างร้ายแรงของแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ที่ทำการทดลองผู้ต้องขังในค่ายกักกันทำให้มีคนบาดเจ็บ เสียชีวิตจำนวนมาก เป็นกฎที่ถูกเขียนโดยนักกฎหมาย มุ่งป้องกันการกระทำความผิดมากกว่าการส่งเสริมการวิจัยที่ทำให้ถูกหลักจริยธรรม แต่เมื่อนำไปปฏิบัติกลับมีข้อจำกัด เช่น การไม่สามารถให้ความยินยอมด้วยตนเองในเด็กและเยาวชน คนจิตไม่สมประกอบ ไม่มีสติ (วิชัย โชควิวัฒน์, 2552) จากนั้นก็มีการกำหนดจริยธรรมการวิจัยในการวิจัยเกี่ยวกับคนต่อเนื่องเรื่อยมาอีกจำนวนมาก เช่น Declaration of Helsinki ที่ได้มีการประกาศครั้งแรกเมื่อปีคริสต์ศักราช 1964 โดยสมัชชาของแพทย์สมาคมโลก และ The Belmont report ซึ่งประกาศในปีคริสต์ศักราช 1979 นำเสนอโดยคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองอาสาสมัครในการวิจัยทางชีวเวชศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ประเทศสหรัฐอเมริกา (The National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research) ถือได้ว่าเป็นหลักการที่มีการใช้อย่างแพร่หลายอย่างมาก เนื่องจากเป็นครั้งแรกของโลกที่มีการกำหนดหลักการพื้นฐานด้านจริยธรรมการวิจัยในคน ประกอบไปด้วย หลักความเคารพในบุคคล หลักผลประโยชน์ และหลักความยุติธรรม (สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2551) ซึ่งประเทศไทยได้มีการประยุกต์ใช้ในองค์การต่างๆ อย่างแพร่หลาย ยังไม่รวมถึง CIOMS Guideline ที่ชื่อ “Ethical Guidelines for Biomedical Research Involving Human Subjects”

⁴³ พิชเชษฐ พินทอง, ดร., นักวิชาการอิสระ, Email Address: dr.pichate@gmail.com

ที่กล่าวถึง (1) การให้คำยินยอม (2) การวิจัยในประเทศที่กำลังพัฒนา (3) การปกป้องผู้อ่อนด้อย (4) การกระจายภาระและประโยชน์ (5) บทบาทของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย หรือแม้กระทั่งองค์การระหว่างประเทศเช่น WHO UNESCO ก็ได้มีการออกข้อปฏิบัติเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เช่นกัน

เห็นได้ว่าแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์นั้น ถือกำเนิดเกิดขึ้นมาจากต่างประเทศเป็นหลัก อันเป็นผลจากการที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์อย่างไร้มนุษยธรรม ไม่ได้มองว่าเป็นมนุษย์เหมือนกัน ทำการทดลอง กักขัง ลงโทษเหมือนไม่ใช่มนุษย์ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนมีพัฒนาการเกิดกฎต่างๆ ที่ให้ความสำคัญของคำว่า มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ในการวิจัยอะไรที่เกี่ยวกับคนต้องปฏิบัติตามกฎที่เป็นสากลเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีและเกียรติของความเป็นมนุษย์ไม่ให้ถูกละเมิดไปได้

สำหรับประเทศไทยแม้ไม่ได้มีการละเมิดชีวิต ร่างกายผู้ที่ถูกวิจัยจนเกิดเป็นข่าวใหญ่โต แต่ก็ต้องยอมรับความจริงว่างานวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ผ่านมา งานวิจัยจำนวนไม่น้อยที่อาจตั้งคำถามที่กระทบต่อจิตใจความรู้สึกของผู้ถูกวิจัยไม่มากนักน้อย หรือไม่ได้มีการขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก แจกแบบสอบถามโดยแกนบังคับให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามทุกข้อโดยเขาอาจไม่อยากจะตอบข้อๆ นั้น และมีงานวิจัยบางชิ้นที่เปิดเผยชื่อ นามสกุลของผู้ที่ให้ข้อมูล สถานที่ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่ไม่ได้เป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยที่ควรจะเป็น

สำหรับผู้เขียนมีประสบการณ์ในการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หลายครั้ง และได้ส่งงานวิจัยของตนขอรับการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือ IRB ทำให้มีความตระหนักต่อเรื่องดังกล่าวว่าเป็นสิ่งสำคัญและต้องมีการขอรับการรับรองจากคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ในทุกชิ้นงานที่ทำเกี่ยวกับคนก่อนที่จะลงไปเก็บรวบรวมข้อมูล การออกแบบการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ต้องนำเรื่องจริยธรรมการวิจัยไปใส่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัย ตัวอย่างเช่น รายงานเรื่อง “ทุนทางสังคมกับการเข้าถึงยาต้านไวรัสเอชไอวีในประเทศไทย” ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมการวิจัยหรือเรียกว่า “อาสาสมัคร” นั้น เป็นผู้ติดเชื้อเอชไอวี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยแบบเต็มคณะ (Full board review) ผู้เขียนมีประสบการณ์ในการยื่นขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ทั้งระดับชาติ ระดับมหาวิทยาลัย จนถึงระดับหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ (จังหวัดจนถึงระดับอำเภอ) สิ่งที่ได้เรียนรู้คือ ไม่ว่าจะผ่านการรับรองจากคณะกรรมการระดับใด หากลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดหรืออำเภอต้องมีการยื่นเอกสารตามที่คณะกรรมการระดับพื้นที่กำหนด แม้ผู้เขียนจะได้รับการรับรอง IRB จากคณะกรรมการระดับชาติ คือ กระทรวงสาธารณสุขแล้วก็ตาม ก็ต้องมีการยื่นแบบฟอร์มและเอกสารการวิจัยให้คณะกรรมการวิจัยระดับจังหวัดและอำเภอที่ต้องการศึกษาวิจัยพิจารณาด้วยโดยไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งคณะกรรมการระดับพื้นที่อาจรับรองหรือไม่รับรองก็ได้ และมีอำนาจไม่อนุญาตให้เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ก็ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้เขียนได้ขอการรับรองและผ่านการรับรองในทุกระดับจากระดับชาติ (กระทรวงสาธารณสุข) 1 ชุด จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 1 ชุด จากสาธารณสุขจังหวัด และโรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลอำเภอที่อยู่พื้นที่เขตบริการทางการแพทย์หรือการบริการทางสาธารณสุขทั้ง 13 เขต

สิ่งที่ได้เรียนรู้อีกประการหนึ่งจากประสบการณ์จริง คือ แต่ละที่จะมีแบบฟอร์มและรายละเอียดในการขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แตกต่างกัน จะนำแบบฟอร์มของที่ไหนหนึ่งไปใช้กับอีกที่หนึ่งไม่ได้ และการแก้ไขก็ต้องปรับแก้ตามมติของคณะกรรมการของที่นั้นๆ ซึ่งแต่ละที่อาจแก้ไขไม่เหมือนกันก็ได้ การส่งเอกสารต่างๆ ก็ต้องส่งตามที่แต่ละองค์การกำหนดเฉพาะ สิ่งที่น่าสนใจ คือ คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มีอำนาจที่อิสระต่อกัน (Autonomy) คณะกรรมการระดับชาติไม่สามารถสั่งการหรือให้คณะกรรมการระดับหน่วยย่อยลงไปจนถึงระดับท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามมติว่า ต้องรับรองหรือไม่รับรองตามมติของส่วนกลางได้แม้อยู่ในสังกัดก็ตาม หลักการนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึง การให้อำนาจของคณะกรรมการระดับพื้นที่ที่มีอำนาจที่อิสระจริง

ไม่สามารถถูกแทรกแซงจากหน่วยงานที่บังคับบัญชาโดยตรงได้ เพราะการตัดสินใจในการรับรองหรือไม่รับรองจริยธรรมการวิจัยอาจต้องพิจารณาบริบทในเชิงองค์การหรือบริบทในเชิงพื้นที่ของแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกัน มติของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ระดับกระทรวง ไม่ได้มีผลบังคับต่อการที่คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ระดับอำเภอต้องทำตาม ผู้เขียนจึงได้เรียนรู้การยื่นขอรับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ว่ามีความแตกต่างกันในแต่ละที่ และต้องปฏิบัติตามตามมติที่ประชุมขององค์การนั้นๆ ที่ได้ยื่นของการรับรอง โดยเฉพาะองค์การที่ต้องลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล

สิ่งสำคัญประการสุดท้ายที่ได้เรียนรู้ คือ ผู้วิจัยควรต้องอบรมจริยธรรมการวิจัยจากองค์การต่างๆ เพื่อให้ได้มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในการยื่นหลักฐานขอการรับรองจริยธรรมการวิจัย หากยังมีความรู้ที่ถูกต้องแล้วการยื่นขอรับการรับรองย่อมไม่ใช้เวลาที่มาก และเหนือสิ่งอื่นใดตัวผู้วิจัยต้องให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นสิ่งแรกๆ ของการออกแบบการวิจัย เพื่อให้การวิจัยนั้นไม่กระทบต่ออาสาสมัครทั้งยังเป็นการวิจัยที่คุ้มครองปกป้องอาสาสมัครอีกด้วย ผู้เขียนขอฝากข้อคิดที่สำคัญว่า

“งานวิจัยที่มีคุณค่าหาใช่เพียงผลงานวิจัยน่าสนใจสร้างองค์ความรู้ใหม่เกิดประโยชน์ในทางวิชาการและสังคมอย่างเดียวไม่ แต่ต้องเป็นงานที่คำนึงถึงหลักการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเป็นหัวใจสำคัญซึ่งจะช่วยเสริมให้งานวิจัยนั้นทรงคุณค่ามากยิ่งขึ้น”

Barney, Darin. *The Network Society: Concept*. Malden, MA: Polity Press, 2014. 198 p.

Sida Sonsri⁴⁴

This book composes of 6 chapter, namely:

- Chapter 1, Network Society
- Chapter 2, Network Technology
- Chapter 3, Network Economy
- Chapter 4, Network Politics
- Chapter 5, Network Identity
- Conclusion

The network society in this book applies to the society that exhibit two fundamental characteristics. The first is the presence in those societies of sophisticated-almost exclusively digital-technologies of networked communication and information management/distribution, technologies which form the basic infrastructure mediating an increasing array of social, political and economic practices. A detailed discussion of these technologies will be the subject of the chapter 2.

The second, the reproduction and institutionalization throughout (and between) those societies of networks as the basic form of human organization and relationship across a wide range of social, political and associations and economic configurations.

The most important part of this book is the Castells's theory of network society identified

five attributes which can be applied to contemporary situation as follows:

1. A shift in capitalist economies from an industrial to an informational base;
2. The organization of capitalist economic activity globally on the network model;

⁴⁴ สิดา สอนศรี, รองศาสตราจารย์, นักวิชาการอิสระ. Sida Sonsri, Assoc.Prof, Independent Scholar. Email: sidapols@gmail.com.

3. Reorganization of temporal and spatial organization of human activity in response to technologies that enable real time communication across vast distance;
4. Distribution of power based on access to networks and control over flows;
5. Tension between localized human identity and placeless networks

In my opinion, this book is up-to-date. It can be applied to any countries or any communities. In a society whose norms are defined by the fact of networks, this does not pose radical problems for legitimacy of authority, but rather simple establishes standards for what we might expect from the state in the network context on social, political and economic matters.

This book is best for students and scholars on all fields and will be the best practice in doing research.

กิจกรรมของสมาคม

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากรและภาคีเครือข่ายจัดการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสมาคมฯ และประชุมวิชาการระดับชาติทางรัฐประศาสนศาสตร์ครั้งที่ 13 ณ ศูนย์การแสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2565 โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิง ไชศรี ศรีอรุณ นายกสมาคมมหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นประธานเปิดงาน ซึ่งมีนักวิชาการและนักศึกษาส่งผลงานร่วมนำเสนอในการประชุมวิชาการครั้งนี้จำนวนมาก นอกจากนั้นมีการประชุมใหญ่สามัญประจำปีสมาคมฯ มีมติเลือก ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์ เป็นนายกสมาคมฯ อีกวาระหนึ่ง

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์ นายกสมาคมฯ จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบออนไลน์ในหัวข้อ “Data Science for Social Science Research” ใน วันที่ 5 – 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ปิติ เปี่ยมสง่า และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนาวิทย์ รักธรรมานนท์ จาก คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นวิทยากร มีนักวิจัย นักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาและผู้สนใจเข้าร่วมการอบรม ซึ่งถือเป็นประเด็นใหม่ในแวดวงวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์และสังคมศาสตร์

Template การเขียนบทความ

(บทความวิชาการ)

ชื่อบทความ Font TH SarabunPSK Size 18 ตัวหนา

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน*

(ไม่ต้องลงคำนำหน้าและตำแหน่งวิชาการ Font TH SarabunPSK size 16
เต็มตำแหน่งวิชาการตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ
ที่ footnote ด้านล่าง)

บทคัดย่อ

บทคัดย่อไม่เกินครึ่งหน้ากระดาษ Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ สรุปย่อความสำคัญ
การศึกษา วัตถุประสงค์การศึกษา วิธีการศึกษา ผลการศึกษาโดยย่อ และข้อเสนอแนะ ระยะห่าง
ระหว่างบรรทัด 1.15

.....
.....
.....
.....

***หมายเหตุ: สำหรับบทความภาษาไทย ให้ผู้เขียนจัดทำบทคัดย่อภาษาอังกฤษอีกหนึ่งหน้า ตาม

ตัวอย่างด้านล่าง ก่อนจะเข้าสู่เนื้อหาของบทความ

คำสำคัญ: คำสำคัญสำหรับบทความ 4-5 คำ

เนื้อหา (สำหรับหัวข้อใช้ ตัวหนา ขนาด 16)

Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ

.....

บรรณานุกรม

การอ้างอิงใช้ระบบ APA โดยในส่วนอ้างอิง ใช้ Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ ระยะห่างระหว่าง
บรรทัด 1.0

ภาคผนวก

.....
.....
.....

* ตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อผู้เขียน Font TH SarabunPSK
Size 14

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

TITLE IN CAPITAL LETTER

Font: TIMES NEW ROMAN Size 14 BOLD

Author's name Font: TIMES NEW ROMAN size 12*

(Put author's title, Institution, contact information in the footnote below)

Abstract

An abstract of approximately 100-200 words is used to introduce and summarize the research, in **12 point TIMES NEW ROMAN** (normal). It is recommended that this abstract should not be more than 500 words. Space between line: 1.15

.....

.....

.....

.....

Keyword: 4-5 key words

Introduction

.....

.....

.....

.....

Body (For Headings: TIMES NEW ROMAN SIZE 12 BOLD)

All body paragraphs should begin flush left (no paragraph indent) and right justified, **1.15 space** the body of the paper, and use **12 point Times New Roman** throughout. Figures and tables should be placed as close as possible to where they are cited. All tables and figures should be embedded into the file and sized appropriately. All photographs should be sampled at 300 dpi (dots per inch). Keep in mind that web graphics are typically sampled at 72 dpi. Photographs must be properly sized and positioned in the body of the paper.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* Author's title, Institution, contact information i.e. email or telephone number. Font: TIMES NEW ROMAN Size 10

Advisor's name (if any)

.....

.....

.....

.....

References

The In-Text Citations in APA style is applied. **Single space for this section.**

APPENDIX

The Appendix should immediately follow the references.

.....

.....

.....

.....

(นานาชาติคณะ)

ชื่อบทความ Font TH SarabunPSK Size 18 ตัวหนา

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน*

(ไม่ต้องลงคำนำหน้าและตำแหน่งวิชาการ Font TH SarabunPSK size 16
เต็มตำแหน่งวิชาการตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ
ที่ footnote ด้านล่าง)

เนื้อหา (ถ้ามีหัวข้อใช้ ตัวหนา ขนาด 16)

Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ ระยะห่างระหว่างบรรทัด 1.15

.....

.....
.....
.....

บรรณานุกรม หรือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม

การอ้างอิงใช้ระบบ APA โดยในส่วนอ้างอิง ใช้ Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ ระยะห่างระหว่าง
บรรทัด 1.0

ภาคผนวก (ถ้ามี)

.....
.....

* ตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อผู้เขียน Font TH SarabunPSK
Size 14

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

(แนะนำหนังสือ)

ชื่อบทความ Font TH SarabunPSK Size 18 ตัวหนา

แนะนำหนังสือเรื่อง ของ

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน*

(ไม่ต้องลงคำนำหน้าและตำแหน่งวิชาการ Font TH SarabunPSK size 16

เต็มตำแหน่งวิชาการตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ

ที่ footnote ด้านล่าง)

ข้อมูลหนังสือ (ตัวหนา ขนาด 16)

ชื่อผู้เขียน, ชื่อหนังสือ (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่าง: Yanis Varoufakis, Talking to My
Daughter: A Brief History of Capitalism (London: Vintage, 2019)

เนื้อหา Font TH SarabunPSK Size 16 ตัวปกติ ระยะห่างระหว่างบรรทัด

1.15.....

.....
.....
.....

ภาคผนวก (ถ้ามี)

.....

* ตำแหน่งวิชาการ ชื่อสถาบัน หรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียน อีเมล หรือ เบอร์โทรศัพท์ติดต่อผู้เขียน Font TH SarabunPSK
Size 14

ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา (ถ้ามี)

วารสาร

PAAT Journal

วารสาร PAAT journal ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขา
รัฐประศาสนศาสตร์ การบริหารรัฐกิจ การบริหารกิจการ
สาธารณะ รัฐศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นการพัฒนาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า

3. เพื่อเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ของสมาคม
รัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย กับสมาชิกของสมาคมฯ
และสังคม

อนึ่ง ทัศนะที่เกิดขึ้นจากบทความที่เผยแพร่ในวารสาร
PAAT Journal ของสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ แห่ง
ประเทศไทย เป็นทัศนะและข้อคิดเห็นของผู้เขียนบทความ
เท่านั้นมิใช่จากทางผู้จัดทำ ผู้เขียนบทความจึงเป็นผู้รับผิดชอบ
ต่อผลทางกฎหมายใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากบทความ
ของตนเอง